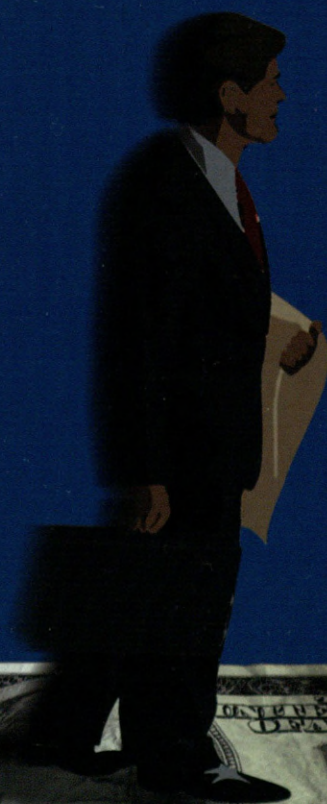

aviera Madrazo: "Su-etan denbora erreferente galduezin eta ahaztezin da"

ARGIA

E u s k a l H e r r i k o A s t e k a r i a

Estatuen kontrol eza

DIRU ZURITZAILEEN PARADISU

Beñat Sarasola

"Iparraldeko borrokaren agerle izan da Guk taldea"

DATORREN ASTEAN

Sagardo Garaia

SAGARRA

B E R R E Z I A

- ✱ Sagardotarako sagastiak eta sagar motak
- ✱ Errezetak
- ✱ Osasuntsua al da?
- ✱ Bertsoak eta bitxikeriak

2000ko
POSTERRA
eta GIDA

Urtarrilaren 23ko ARGIArekin batera

Diseinua: Aitzol Goikoetxea

■ Javier Madrazo: «Su-eten denbora erreferente galduezin eta ahaztezina da» 9

■ Nazioarteko bankuek 51 milioi pezeta zuritzen dute urtero 12

■ Eredu trinkoa (D) da euskararen bermea 18

■ B. Sarasola: «'Guk' Iparraldeko borrokaren agerle izan da» 37

ORRIZ ORRI

Gora Pro Nobis. *Asisko Urmeneta* 4
Irakurleak mintzo 5

POLITIKA

Euskal Politikaren Termometroa 6
Elkarrizketa: Javier Madrazo.
Mikel Asurmendi 9

EKONOMIA

Nazioarteko bankuek 51 milioi pezeta zuritzen dute urtero. *Daniel Udalaiz* 12

EUSKARA

Hizkuntz eredu trinkoa (D) da euskararen bermea.
Ainhoa Azpiroz 18

GIZARTEA

Tafallar euskaldunberria Estatutuaren aldeko boto bila. *Erlantz Urtasun* 22
Elkarrizketa: Beñat Sarasola.
Mikel Asurmendi 26

KULTURA

Euskal Kulturaren Ezpalak 32
«Gure Mendea»: Gerra osteko iragarkiak.
Nagore Irazustabarrena 34

ASTIA HARTUTA

Argitalpenak 36
Agenda 39
Irrati-Telebista. *Beñat Doxandabaratx* 40
Bizia 43
Ihesi 45
Denborapasak 48

IRITZIAK

Politika: *Ramuntxo Kanblong* 8
Kultura: *Mikel Irizar* 31
Azkena: *Andoni Egaña* 50

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Kultura eta Euskara Departamendua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

ARABAKO DIPUTAZIOA

JABEA: KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
ZUZENDARIA: Pello Zubiria.
Kontseilu Editorialeko Arduraduna: Baleren Bakaikoa.

Erredakzioa: Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Xabier Letona, Eriz Zapirain.

Maketazioa: Berdaitz Goia.

Grafismoa: Aitzol Goikoetxea.

Administrazioa: Marijo Alerza.

Harpidetzak: Olatz Korta, Edurne Urruzmendi.

Hedapena: Ixabel Bereziartua.

Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Soraluze, Bego Zuza.

Argazkiak: Alberto Eloseei.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel.: 943 37 15 45.

Faxak: 943 37 34 03 (erredakzioa)/

943 36 10 48 (komertziala).

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel.: 559 47 60 00.

Faxa: 559 47 60 01.

NAFARROA: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea.

Tel.: 948 22 22 85.

POSTA ELEKTRONIKOA:

Erredakzioa: kazeta@argia.com

Komertziala: komertzial@argia.com

WEB ORRIALDEA

www.argia.com

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Harpidetza sariak:

Hego Euskal Herria...15.600 pta./93,76 euro

Ipar Euskal Herria...746 lib./113,73 euro

Espainia...15.600 pta./93,76 euro

Beste atzerriak...20.100 pta./120,8 euro

Airez...31.450 pta./189,02 euro

KOMUNIKAZIO BIZIAGOA, S.A.L.
 Ametzagaiña Taldeko partaidea da

ARGIAREN egutegia

Lerro pare bat nire moskeoa azaltzeko. Zuen egutegian, gaurko egunean, honekin batera bidaltzen dizuedan orriarekin topatu naiz (1999ko abenduaren 25eko orria da eta «Kattagorria birigarroekin» errezeta ageri da bertan). Harrigarria da, barkatu baina hau de ene ustea, lotsagarria. Lotsagarria ezen kattagorria babestutako animalia baita. Horrela jarraituz datozen urtetakoetan aurki ditzakegu ere beste motatako errezetak, esaterako, «Hartzen txuleta», «Arrano-salda», «Baleen eta zetazeoen koktela», «Izurdea labean», eta abar. Jakin badakit horrelako asko jan egiten direla, baina ez dut uste ARGIA bezalako lantegi aurrerakoiak horrelakoak zabaldu behar dituenik.

Ez zaizkizue bururatzen beste motatako edukiak zertxobait pedagogikoagoak?

JOXERRA ZABALA
 DONOSTIA

Donostiako «The World's End» tabernan euskarari ez

Abenduaren 26ko goizaldean, Paseo Berriko taberna honetara iritsita, lagun batek garrardo lau kaña eskatu zituen. Tabernariak (nagusia) ulertzen ez zuela esan eta, lagunak, berriro eta eskuaz adieraziz lau kaña eskatu zituen. Besteak, ez zuela ulertzen erantzun zion. Lagunak, haserre, gugana etorri eta ospe egiteko proposatu zigun. Nik ezin sinetsirik, neronek eskatuko nuela esan nion.

Tabernariari «lau kaña» esan eta, harek, «no entiendo» erantzun zidan. AEKn euskara irakasle izateak ematen didan ezagutzak bere ezjakintasunak hainbestearinokoa ezin zuela izan esaten zidan; horregatik, berriro ere «lau kaña» esan eta adierazi nion. Harek, ingeleraz erantzun zidan. Nik, gaztelaraz eta amorrubiaz, adarra jotzen ari ote zen galdetu nion. Berak, orduan, tabernatik joateko. Nola? Neu-

re hizkuntzan eskatu nahi izateagatik bota? Barran euskaldunik ba ote zen galdetu nionean, lankide batengana abiatu zen. Hura, bai, euskaraz hasi zitzaidan... baina tabernatik bota nahian! Honek zioenez ni pasatu egin nintzen. Ingelesak zirela eta euskaraz ez ze-kitela esan zidan. Nik orduantxe jakin nuen hori. Zergatik ez zuen hasieratik azaldu? Bigarren aldiz berregana jo eta erantzun berbera? Zer dela eta? Bistan zenez, gaztelaraz egin nahi ez izateagatik taberna uzteko prest agertzeak ez zion axola, eta hala adierazi nion; bestela, eta egoera honetara iritsi gabe, lehenago azaldu izango zuen. Ez zuen gure beharrik ezta beste euskal bezeroenik ere. Tabernari euskaldunaren arabera, bertakoek euskara ezagutzeko beharrik ez dute taberna atzerritarrentzako omen da eta. To!... eta gu Ipar Irlanda azken kolonia zela-koan?

Luzaz aritu ginen hitz egiten gero. Iruñean aurreko hiru urteotan lanean aritu omen da taberna-jabe hau eta... «lo que voy a decirte no te va a gustar»... han jendeak hitz egiten ez duenez ez omen du behar izan. Nagusiak zioenez, Donostian denok gaztelara ezagutzen dugunez, gaztelara jakitearekin aski da; berak euskaraz ez jakitea, berea baino, gure arazoa omen. Hara! AEK desagertarazi beharko...

Hala ere, beste tabernari kanpotarrek nagusiak eta langile euskaldunak baino jarrera hobea erakutsi zutela esan behar dut. Batek, euskararako itzulpendun «txuleta» bat erakutsi zigun eta besteak soilik zenbakiak ezagutzen zituela esan zigun. Eskerrak hauek zerbitzatu ez ziguten, ez baikeen bestela beraien nagusiaren euskararekiko jarrera ezagutu izango.

Beraz, euskaraz eska diezaiezen proposatzen dizuet... ea jarrera aldatzen duen jaun honenek!

ZIGOR ETXABURUA
 ALTZA (DONOSTIA)

Hiruko Txikian

GLORIA ARIZMENDI

Kike Otaegi lagunaren ama. Eta Arantxa eta Margarena. Urnietan, bere sorterrian, berrikitan zendua. Garai batean Donostiako Egiara ezkondua, Juanito Otaegirekin. Erdal gunera beste hainbeste bezalatsu etorritako euskalduna. Eta bere heriotzak gure gaztaroa —oraingoena baino laburragoa— dakarkit gogora. Bere irudi argala, fina, eta bere izakera zaintsua eta apala. Bere etxeko ohiko afaria: baratxuri zopa eta patata tortila-omeleta. Kike? Galdetu diot: nora zoaz? Hara, erantzun dit. Eta badakit zein izango den bere erantzuna nondik datorren galdetzean: handik. Gu-

re ama Pantxika eta Abaldetarrena Antxonik Kalparsoro izan zituen bide lagunak. Hiruko ederra alajaina! Zapalkuntzari aurre egiteko kidetasuna. Gure auzoan, grisak, berdeak, brigadilakoak, sozialak eta enparauak gustoko chizaleku zutenean, Martuteneko kartzelak ezagututako janari hornitzaile bikainak. Gure eskerrona inoiz behar bezala jaso gabeak segur aski. Eta berantegi ez delakoan legokeen tokira zera adierazi nahi nioke: maite gintuzun bezala maite zaitugu. Eta entzungo balit kantatuko nioke... ●

◆ JOXE MARI OSTOLAZA

T E R M O

TXANPONA

LANAK ERAGIN
HERIOTZAK

Urte berri honen lehenengo lau lan egunetan, jadanik lau euskal langile hil dira lan istripuen eraginez. Heriotzen batezbestekoa —hildako langile bat eguneko—, XXI. mendean sartzeaz gauden honetan, ikaragarria da. Hego Euskal Herrian 1999 urtean 100 langiletik gora hil zen, lan istripuen ondorioz. Eta azken hogeitaz urteak erreparatu gero, gure artxiboen arabera, lan istripuen ondorioz 2.000 langile baino gehiago dira hil dira. Batzuetan argudiatu zitezkeen kasualitatea ez da heriotz orban hau azaltzeko arrazoia. Euskal produkzio eta lan sisteman gauza asko gaizki dabilta. Erantzukizuna askoren artean banatu behar da: enpresariak, administrazioa, justizia, sindikatuak eta langileak. Bakoitzak du erantzukizun zati bat: batzuk prebentzio planak ez hartu edo ez betetzeagatik, beste batzuk hauek ez betearazteagatik, beste batzuk ikuskapenak ez egin, arduradunak ez bilatu eta beste alde batera begiratzegatik, eta besteak beren langileei segurtasun arauak ez betearazteagatik eta beti eskatzen diren baina gero ahazten diren ikuskapenak mugaraino ez eramateagatik.

◆ DANIEL UDALAITZ

15EKO MANIFESTAZIOA

ZALAPARTA handia sortu da EAJ, EA eta Ezker Batuak hilaren 15erako deitu duten manifestazioaren inguruan. Lizarra-Garaziko gehiengo nagusia bat egiteko moduan egongo litzateke eskakizunen edukiaren zati nagusi handiarekin. ETari zuzenean ekintza armatura itzuli ez dadin eskatzea izan daiteke ezker abertzaleko sektore asko atzera bota dezakeena. Ibarretxe lehendakariak, ETak su-etena bertan behera uzten zuela iragarri zuenean deitutako «Bakea behar dugu» konzentrazioan ere ETari su-etena ez apurtzea eskatzen zitzaion baina ezker abertzalea han izan zen. EHk aurki ditzake zirrikiturik horrelako manifestazio batean parte hartzeko. Edozelan ere, EH joan ala ez, manifestazioak argi erakusten du Ajuria Eneko Ituneko estiloko manifestazioak berriz ikustea gaitza izango dela.

LAB NAFARROAKO AURREZKI KUTXEN
FUSIOA GELDIARAZI NAHIAN

LAB sindikatuak lau elegite jarri dizkio Nafarroako aurrezki kutxen fusioari. Sindikatu abertzaleak jakinarazi duenez, ez dago fusioaren aurka baina bai hau egin den moduarekin, batez ere prozedura eraman den eragatik eta, bereziki, kutxa bietako langileak prozesutik baztertuak izan direlako. 1985ean Aurrezki Kutxen Organo Errektoreen Estatuko Legea plazaratu zen Espainian eta bi urte geroago, indarrean dagoen

JOSEBA OLALDE

Nafarroako Aurrezki Kutxen Organu Errektoreen foru legea atera zen. Bien arabera, Nafarroako aurrezki kutxa desberdinek beren estatutuak eguneratu behar zituzten eta horretarako sei hilabeteko epea jarri zen. Azkenean, aldiz, ez zen estatutuen egokitzapen hori egin. Data horiez gerora, legeen zenbait egokitzapen egin bada ere, LABen ustez kutxen bategiteak ez du baliorik, berau onartu duen gobernu batzordeak legitimitate juridikorik ez duelako (duela hamabi urte erreformatu behar zirelako estatutuak erreformatu eta oraindik egin ez delako).

ETA-ESTATUAK: KATUA ETA
ZAKURRAREN OHIKO JOKO GORDINA

JULEN Uriarte, Jon Urretabizkaia, Gillermo Merino, Izaro Lopez eta Javier Cano atxilotu zituen joan den astean Polizia Nazionalak Bizkaian. Bizkaia Komandoko kide edo kolaboratzaileak.

ALBERTO ELORIO

■ Nafarroako Aurrezki Kutxaren bulego bat.

B A H E A ● Jaime Ignacio del Burgo, UPNko buruzagia: «Ibarretxeren gobernuaren esperpentoa da eta barregarri geratzen ari da Europako Batasunean, non berak ere Estatuaren buruzagi gisa agertu nahiko lukeen». (...) «Setieni galdetu beharko litzaioke bakearen truke zer ordaintzeko prest legokeen bera».

● Setien gotzaina: «Gobernu eta ETaren arteko kontaktuen apurketa ez zen izan horren komunikazio faltagatik, negoziagai ziren gaiekiko adostasun ezagatik baizik».

● EHko Arnaldo Otegi: «Presoen gaia estrategikoa da Paris eta Madrilentzat. Auzi horri

E T R O A

PRESOEN ALDEKO JARDUERA

Gero eta ugariagoak dira Euskal Herri osoan euskal presoen aldeko ekimenak, tamaina handikoak, Bilbon iragan 6an egindakoa bezala eta txikiagoak, nonahi barreiatzen direnak. Iruñean astebezez izan da baraualdian euskaltzale talde bat, Eskoriatzan, Zigoitian, Zumaian, Bermeon eta beste herri askotan egiten ari dira baraualdiak, itxialdiak, enkartelada eta manifestazioak. Euskal presoek eskubideen aldeko presioa gora doa Euskal gizartearen eta datozen egunetan ere berdin jarraituko bide du, EHk hilaren 27rako deitutako greba orokorrerako deialdira arte behintzat. Bestalde, 50 presotik gora hartu du parte jadanik Euskal Presoen kolektiboa egiten ari den gose greba mugagabea.

tzaile izatea eta atentatu bat prestatzen ari zirela leporatzen zaie. Aurreko asteetan Zaragozako errepideetan eta Araban izan ziren atxilotetak. Eta aurretik Estatu frantseseko hegoaldean. Ez da oraindik ETaren atentaturik izan, ahalezko atentatuaren ezaugarriak guztien berbagai badira ere. Baina ur zarata dabilenean ura ez da urrun. ETA ibili dabil, zalantza barik eta gertakizunek adierazten dute fruituak ere berandu baino lehen ikusiko ditugula. Betiko zurrumbiloa da, Estatuek ETA kolpatzeko gaitasuna erakusten dute behin eta berriz, gero eta kontrol maila handiagoa erakutsiz; ETAk, handik edo hemendik, kontrol horietan zirrikituak topatzen dituela frogatu ohi du.

KALE ERASOEN UGALTZEA

Azken asteotan biziki areagotu da kale borroka Euskal Herrian zehar, batez ere PP, PSOE, polizia nazionalak edota guardia zibilaren egoi-

tzen aurka. Durangon Guardia Zibilaren kuartela eta PSE-EEko egoitza, Andoain eta Donostian militante sozialista bi, Hernani eta Orion telebista antenen aurka, Atarrabian polizia nazional batean etxea eta abar luze bat. Espainiako Barne Ministerioak emandako datuen arabera, 1999 gisa honetako 390 eraso izan ziren.

■ Kale erasoak areagotu egin dira azkenotan.

■ Setien Gotzaina.

IZPIAK

Setien Gotzainaren aurka bideratu dituzte berriro bateriak indar estatalistek, Aznarren gobernu buru. ETA eta Gobernuaren artean gaiei buruzko adostasunik ez egoteari egotzi zion el-karrizketaren apurketa Setienek eta bakearen prezioaz hitz egin behar dela ere aipatu zuen.

Sergio Medina, Iruñeko Ermitagainan auto bat lehertu ostean ospitalean atxilotutako gaztearen esanetan, autoari lehergailu bat jarri zion norbaitek eta eztanda egin zion barrura sartzean.

F. Javier Ansoategiren dimisioa eskatu da berriz Nafarroan, N-121 errepidearen auzian, Guardia Zibila izaten ari den jarra-basatiaren erantzule egiten baitute askok.

■ F.J. Ansoategi.

rekitzea da prozesuaren behin-betiko irtenbideari atea irekitzea».

■ PSE-EEko Nicolas Redondo Terreros: «Atentatu baten aurrean, zauria izan aurretik benda jarri gura du EAJk, 15eko manifestazioarekin».

■ Andres Aberasturi kazetaria: «Biolentzia bi bando horietatik bakarrarena da, ETarena, 25 urteko demokraziaren ondoren, bere helburuak izua medio lortzen saiatzen ari baita».

■ Francisco Javier Ansoategi, Espainiako gobernu ordezkaria Nafarroan: «Su-etena ez da inoiz indolentoen adierazpen teoriko batetik haratago joan».

EAJ: Ipar Euskal Herria edota «Zazpiak Bat» European

Lurraldetasunaz anitz aipatzen da une honetan. Duela-zenbait urte EAJ abiatu bidea Iparraldean zertan dugu orain? EAJren kokapena gero eta gehiago egiten ari da Iparraldean. Gaur egun, ehun kidez goiti dauzka Alderdiak eta sinpatizante anitz gizartearen sail guztietan. Lau herri biltzar ongi finkatuak badaude orain —Parisekoaz eta Bordelekoaz gain— eta beste bat edo biren hasiera ere abiatua da. Hortakoz, Eusko Alderdi Jeltzaleak urtarilaren 15ean eta 16an Bilbon egingen duen Biltzar Nagusian —4 urtero egiten den Kongresuan— Iparraldeko Biltzarra ofizialki onartua izanen da, beste eskualdeetako euskal probintzien hein berean. Lapurdi, Baxenafarroa eta Zuberoko lurraldeak biltzen ditu Iparraldeko Biltzarrak (3.000 Km koadro eremu bat, 260.000 biztanlerekin).

Horrela, EAJ alderdi historikoak (Sabino Aranaren eskutik 1895ean sortua) bere presentzia Euskal Herriko zazpi lurraldeetan hedatua eta finkatua du orain. 1990an eman baziren lehen urratsak Ximun Haran-en inguruan bilduak zirenekin, 1997az geroztik izan du lotura azkarra Ipar Buru Batzarrak Bilboko Sabin Etxean biltzen den Euzkadiko Buru Batzarrearekin. Eta hori, Fernando Almandoz Iparraldeko lehendakariarekin eginga izan da. Horiak horrela, sekula baino gehiago, Bilboruntz eta Hegoaldeari begira ezarri da Iparraldeko abertzale talde bat. Egia da, bere inguruan abertzale izateaz gain, beste erronka bat gainditzea dela Iparraldeko batentzat, Hegoaldeko alderdi baten parte hartzea.

MODU BATEZ EDO BESTEZ, 1997az geroztik izan diren hauteskundeetan, beti presente izan da EAJ alderdia. Lizarrako hitzarmena aintzin izan dira 1997ko Pariseko diputatuen hauteskundeak, Akitania eskualdeko kontseilarienak

(98ko martxoa). Lehenean EArekin egin baldin bazuen akordioa EAJk, bigarrean ez zuen EArekin ez ABrekin akordiorik lortu. Berezik biolentziaren gaian zegoen diferentzia. Lizarrako hitzarmenaz geroztik, bi hauteskunde partzialetan —1999an— ez da ere akordiorik izan, zoritxarrez. Alta, EAJk esparru berezi bat bilatzen du Iparraldeko gizartearen, eta hori horrela izanik errezago behar liteke azkarrago den ABrekin elkar aditzea hauteskunde zenbaitetan. Hortik kanpo, bai Departamenduaren aldeko lanean edo presoen eskubideak errespetatzeko guduketan elgarrekin ari izan gara ABrekin.

Alderdiaren finantziamentuari buruz informazio faltsu edo erdizkakoak zabaldutako izan dira berrikeriak. Eguneroko funtzionamenduari buruz ez da arazorik agertu Hegoaldeko Iparraldeko lagun-

tzen duelarik. Hauteskundeendako haatik, frantses legeriak ez du onartzen Estatuaz kanpoko instituzio baten laguntzarik jin dadin. Orain arte, EAJk beti kide edo laguntzaile aldetik hartu du dirutza hori Iparraldean. Beraz, hor ere ez da arazorik. Baina, geroari buruz EAJk galde eginga du frantses administrazioan hauteskundearen finantziaketan debeku hori aldatua izan dadin, Europako bizimoduak galdatzen duen bezala. Horrela, EAJ alderdi bezala hartua liteke Frantziako Estatuan, eta euskal lurraldetasuna sail horretan errekonozitua. Europaren muntatzeari buruz ere aurrerapausu bat liteke.

EKONOMIAN, eta kultura sailletan, EAJ alderdi bezala, mugaren bi aldeetan izateak ere Iparraldeaz azkar laguntzen du. Iparraldeak ez du azken berrehun urte hauetan instituziorik bere burua defenditzeko eta ahalaz bere nortasuna garatzeko. Militanteen indar guztiengatik, lan handiak ditu bere nortasun horren atxikitzen —are gehiago berri behar izan delarik—. Aldiz, Hegoaldean 1980az geroztik, azken hogeitaz urte hauetan, Eusko Jaur-laritzaren, Diputazioen eta Udaltxeen inguruan instituzio biziki azkar-eraiak izan dira, eta prozesu horren bultzatzaile handiena EAJ izan da. Horien laguntzarekin euskara eta euskal kultura alde batetik, enpresak eta ekonomia bestetik, azkartu eta garatu dira, sekula ez bezala.

Iparraldean ere, indar horren ondorioak sentitzen hasiak dira. Hala nola azaroaren 12an, 5. mailako historia liburuaren aurkezpena Donibane Lohitzuneko Ravel Lizeoan egin zelarik, argi eta garbi agertu zen gure lagun Jose Mari Muñoren eskutik, Eusko Jaur-laritzari esker eginga izan dela Iparraldeko liburu hori. Eta kulturen zenbat sailetan agertzen da Eusko Jaur-laritzaren laguntza: Euskal Telebista zabaltzeko orduan, EKEren zenbait ekintza edo AEK, Herria eta

Euskal Irratiak laguntzeko. Eta oraino bada zer egin Iparralde honetan euskara eta euskal kulturaren sustengatzeko. Ekonomia zenbait enpresa muntatu da Iparraldean Hegoaldeketik jini, bereziki kostaldean, hala nola ADA altzairutegia. Baina, bereziki, Zuberoko lantegi buruzagi zenbait izan dira Bilboko SPRI industria erakundea (Eusko Jaur-laritzarena) ikusten eta bihar ikusiko dugu barnealdeko lantegien aldeko laguntza zerbait handik jiten, enplegua eta lanpostuak finka daitezen barnealdean ere, gazteriak bizitzeko izan dezan.

Euskadiren eraikuntza Europaren barnean, hori da EAJren aspaldiko xedea. Iparraldean talde bat ari gara lanean horri buruz Hegoaldeko laguntzarekin —azkarrenak behar du lagundu ahulena— eta Hegoaldeko EAJ alderdiaren buruzagi eta kide guztiekin ●

Ramuntxo Kanblong
Iparraldeko EAJko kidea

“Euskadiren eraikuntza European barnean da EAJren aspaldiko xedea. Iparraldean talde bat ari gara lanean horri buruz Hegoaldeko laguntzarekin —azkarrenak behar du lagundu ahulena— eta Hegoaldeko EAJ alderdiaren buruzagi eta kideekin”

J A V I E R M A D R A Z O

Ezker Batuko (EB) koordinatzaile berraukeratua izan da beste lau urtetarako. EBk Bilbon duen egoitzan hartu gaitu. EBren proiektua, Lizarra-Garaziko Akordioak bizi duen egoera, ETaren itzulera, eta martxoko hauteskundeak izan ditugu mintzagai.

«SU-ETEN DENBORA ERREFERENTE GALDUEZIN ETA AHAZTEZINA DA»

EPK-ko 25 kidek taldea utzi eta IU-EB proiektua hila eta politikoki «izoztua» dela adierazi dute orain gutxi. EPKko kide zaren aldetik zein da zure balorazioa?

25 kide horiek —bizpahiru salbu— Nafarroako Alderdi Komunistako kideak dira. Nafarroako jurisdikzio barruan kokatu behar da gertaera beraz. Ezagutzen nituen alderdikide hauek, EPKrekiko nahiz IU-EBrekiko dituzten desadostasunak; alor sindikalean zein EB-IUK daraman proiektuaren estrategiarekiko desadostasunak, baita Lizarra-Garaziko Akordioari buruz duten jarrera ezagutu ere. Aspaldi aurreikusten nuen irteera bat izan da. Trisetzen nauen arren koherente iruditzen zait haien jarrera.

■ **Handi-handika, EB-IUren inguruan proiektu zehatz bat ez dagoela adieraz dezake horrek?**

Beno, guk proiektu oso zehatza dugu. Federalismo aurreratu bat defenditzen duena. Proiektu honen bidez oreka bat bilatzen dugu. EBko zuzendaritzaren autogobernua batetik, aldi berean, IUekin garatzen dugun proiektu federalarekin batera. Gure erronka —PSOE eta PPren proiektuak ez bezala— sukurtsalistak izan gabe aritzea da. EBren proiektua berezko nortasun politikoa eta juridikoa dituen proiektua da, IUren proiektu zabalaren barnean sartua dena. Zentzu honetan, estatu mailan erreferente bat duen indar bat gara, baina beti ere geurezko bokazioa dugularik. Hori da federalismo aurreratua.

■ «Lizarra-Garazi akordioa ez da guretzat akordio nazionalista, akordio demokratikoa baizik».

■ **Federalismoarena da zuen ikurra. Berau gauzatzeko egitasmo zehatzik ba al duzue, ordea?**

Bai. Aspaldian dugu modelo federala formulatua eta berau gaurkotzeko lanean ari gara. Modelo federala hiru printzipio hauetan oinarritzen da. Lehenik: autogobernu aurreratua Euskadin. Bigarrenik: es-

■ **“EBk eta IUK desadostasun taktikoak ditugu, baina ez nituzke berauek estrategia mailan kokatuko”**

tatuko gaineratiko herriein proiektua —independentzia proiektua minoritarioa baita—. Eta hirugarrenik: autodeterminazio printzipioa. Hots, euskaldunok gure etorkizunaz erabakitze gaitasuna eta eskubidea. Proiektua sendoa da eta berau gaurkotzeko asmoa dugu. Jakina, beti ere, Euskal Herriko lurralde historikoan aurre-

ratzeko lurralde horietako hiritarren borondate libre kontuan hartuz. Zentzu honetan, epe laburrean eta Nafarroari dagokionez, EA Erek batera federakuntza baten barruan lanean aritu nahi dugu geroan. Ipar Euskal Herriari dagokionez, Europako herriek bere geroa antolatze duen eskubidearekin gure egiten dugu, baina denbora eta erritmoak kontuan harturik. Etorkizuneko eszenario politiko eta juridiko berriak ezin dira ezarri bertako errealitatea kontuan hartzeke.

■ **Proiektua gauzatzeko ez duzue arazorik eskas, gainera hauek erraz aireratzen dira hedabideetatik. Zuri ez omen zaizu hedabideetatik komunikatzea gustatzen hala ere.**

Egia da ez zaidala gustatzen barne arazoez hitz egitea prentsaren bidez, ez naiz horregatik karakterizatua. Nork bere arazoak etxean bideratu behar ditu, eta bere proiektuaren irudia zaindu. Batzuetan gure irudia oso narriatua geratu da barne polemiken ondorioz. Haatik, gurean ez dago beste alderdi batzuetan baino polemika gehiago. Baliteke, beste alderdietan kultura politiko ezberdina izatea eta beren proiektuaren barne kohesioa gehiago zaintzea. Agian, beste alderdiek izaera oso hermetiko dutelako, gardentasun eskasa eta disziplina hertsia, ez da hainbeste nabaritzen. Nik ez dut hori nahi gure proiektuarentzat, ezta EB-IU proiektuaren gidariak prentsan gure diferentziak aireratzen ibiltzea ere.

■ **Hala ere, badirudi EB-IUK gainon-**

tzekoak baino zailtasun gehiago duela bere proiektua bideratzeko.

Ulergarria ere bada. Estatu mailako erakunde batentzat oso zaila delako Euskadiko politikaren ildoak modu lasai eta zuzen batez kudeatzea. Euskadin dauden pertzepzio politikoak eta estatu mailan daudenak oso diferenteak dira. Baketze eta normalizazio gaian batez ere. Zailtasun hauek alderdi guztietan ageri dira hala ere. Euskadiko PSE-EEK euskal arazoarekiko duen sentsibilizazio maila eta PSOErena ez da berdina. Areago, ausartuko nintzateke esatera, PPren baitan ere sentsibilizazio maila ezberdinak daudela. Haatik, Euskadiren barrutian ari diren alderdi hauek ez dute nortasunik ez ahalmenik eragiteko bere alderdian estatu mailan. Finean, Madrillgo tesia gailentzen zaie alderdi hauei. Gure kasuan ez dugu halako bokaziorik eta horregatik zailtasunak. Akordioak eta desadostasunak ondo kudeatzen jakin behar dugu. Batez ere, desadostasunak estrategikoak ez direnean. Euskadiko gaien kudeaketan, handi-handika, sintonia ona dugu EB eta Iuren artean. Baditugu desadostasun taktikoak, baina nik ez nituzke estrategiaren mailan kokatuko. Zentzu honetan ez dut onartuko Madrildik datozen proposamenen eramale lana egitea.

■ **Martxoko Espainiako parlamenturako emaitzak ez omen dira onuragarriak IUrentzat inkestean arabera.**

Guk goranzko nahiz beheranzko joera izan dugu hauteskudeetan. Garrantzitsuena, ordea, proiektu batean konfiantza izatea da. Proiektu batean konfiantza izanik ikasten da emaitza txarrei aurre egiten, eta epe luzerako perspektiba batekin lan egiten. Hauxe da gure kasua. Gu hasi ginenean, 1986an, Euskadin emaitza testimonialak baino ez genituen lortu. Baina gurea Euskadirako beharrezko proiektua zela ulertu genuen, segitu genuen erronka horretan eta orain baino une zailagoetan atera gara aurrera.

■ **IUren proiektuak ez du gizarteak dituen beharren arabera beharrik lortzen. Datozen hauteskunde-tarako aldaketa taktikorik egingo**

MONIKA DEL VALLE

■ «Ez dut gardentasunik gabeko eta disziplina hertsiko proiektuetan sinesten».

al duzue? Mezu aldaketarik edo?

Ez. Proiektuari modu iraunkor batez ekitea da gure asmoa. Politikan egin daitkeen okerrera —hauteskunderie begira batez ere—, alderdai ibiltzea da. Guk trazatu dugun ildoan sinesten dugu, Euskadirentzat ona delako. Hori da inportanteena. Proiektuak ez badu aparteko saririk jaso-

■ “Lizarra-Garaziko Adierazpenaren edukineei atxikiak gara, baina foroaren beraren kudeaketarekin kritikoak”

tzen ere, horretan segituko dugu. Ez gure interesen funtzioan baizik eta Euskadiren interesen funtzioan. Gure mezua konplikatu da, txuri edo beltzaren polarizazioan helarazi behar duguna gainera, non beti muturreko jarrerak garaile ateratzen diren.

POLITIKAREN HARIAN OREKARI

Ezker Batuko koordinatzaile birraukeratua izan da filosofian lizentziatua den bilbotar hau. 1986an afiliatu zen EPKn, eta bere sorreratik dago EBn. BAKen eta Bakea Orain taldeetan aritu zen politikagintzan burubelarri aritu aitzin. EBk IUekin batera kudeatu nahi duen proiektuan orekari gisa agertu da komunzki. Ez du lan makala gero. Azken biltzarrean biziriko tentsioek areago tenkatu duten harian eta arieran ibili da azkenaldion.

Gure diskurtsoan beste koloreak sartzen badira ere, hautesleek mezu garbiak igortzen segituko dugu. Tamalez, informazioaren gizartearen bizi gara eta gizartearen hedabideen bidez hartzen dituz mezuak. Iritzi publikoan eragiteko gure posibilitateak oso eskasak dira. Badugu proiektu sendoa bat, baina berau hiritarrengana iristea desitxuratua izan gabe falta zaigu.

■ **Euskal Herri mailan EH ez aurkeztea onuragarria al da EBrentzat?**

Konplikatu da EHren jarrerak ekar dezakeen aldaketari buruzko balorazio bat egitea.

Nik nahiago nukeen EH aurkeztea. Normalizazio politikoaren adierazgarria litzatekeelako. EHren erabakia legitimoa da, baina ez positiboa bake eta normalizazio prozesurako. Jakina, EHri botua ematen dioten sektore batzuek bozka diezaiukete guri. Saiatuko gara azaltzen zergatik balio duen EBri bozkatzea.

■ **V. Biltzarrean, Amaia Martinezen sektorearekin leihatua ondoren koordinatzaile birraukeratua izan zara. Lizarra-Garaziko Akordioari buruzko eztabaida izan da gai nagusia.**

Lizarrari buruzko posizioan ez naiz bereziki inplikatu. Ez da garrantzi handiko debatea benetan. Nire sektoreak galdu izan balu ere ez litzateke deus gertatuko. Gehiengoaren artean posizio ezberdinak daude, eta zentzu horretan, EBko zuzendaritzak abenduaren 7an harturiko ebazpenak balio izan du erreferenduma egin den baldintzarekin. Lizarraren aldeko ebazpenak ez zituen denon botoak bildu, baina erreferenduma egin bitartean gehiengoaren kohezio faktorea atxikitzeko baliagarria izan da. Lizarrako afera gurean arazo taktiko bat da, tresna bat da, ez da arazo estrategiko bat. Inportantea edukina da. EBko militanteen % 80 bere alde dago. Kuestionatzen dena uneon foro horretan partehartzea da. EBk Ajuria-Eneko Mahaia eta Ituna ezberdintzen zituen bere egunean. Itunari atxikiak baiken baina mahaiarekin oso kritikoak. Egun gauza bera da Lizarrarekiko. Lizarrako akordioaren edukineei atxikiak gara

gatazkaren ebazpenerako balagarriak baitira, baina foroaren kudeaketari dagokionean gure posizioa kritikoa da.

■ **Koordinatzaile karguan birraukeratua izan zara botuen % 56rekin. Ez da tarte oso zabalak.**

Ez da suziriak jaurtikitzeko moduko emaitza, baina aurrera-pauso bat izan da; 4-5 puntu gora egin dugu. Duela lau urte baino egoera erosoago batean dago zuzendaritza. Aurreko biltzarretik estuago atera ginen eta lau urtez kudeatu dugu proiektua; duintasunez gainera. Halaxe segituko dugu. Euskadin bizi den egoera dela medio beste alderdian joera bera islatzen da. Aldaketa garai konplikatuan bizi gara, trantsizio egoeran berriz ere, eta horrek eragiten du alderdian.

■ **Lizarra-Garazin egoteak hainbat eztabaida pizten du EBn. ETaren ekintza batek eztabaida edo arazo gaindiezina bihurtuko luke edo ez?**

Arazoa ez litzateke EBrentzat izango, baizik ireki den prozesu politikoarentzat. Bizi dugun une zailari gehitu zitzaiokeen beste elementu bat litzateke. Gatazkaren ebazpenak une gorabeheratsuak biziko zituela bagenekien. Ez dago prozesu linealik, eta atzerapauso handiagoak izango dira oraindik. Guk ez dugu horregatik amore emango. Beste gauza bat da zer gertatuko den Lizarrako adierazpenarekin. ETaren ekintza baten aurrean Lizarra ez bada gauza desmarkatzeko, bada ukitua geratuko da tresna bezala. Lizarra bi zutabetan oinarritzen da: biolentzia espresio guztien errefusaketan eta euskal gizartearen gehiengoaren espresioarekiko errespetuan.

■ **Lehengora itzuliko ote ginateke zure ustez?**

Inola ere ez. Lehengora itzultzea Ajuria-Eneko garaira itzultzea bada, ez. Ez da urte bat eta erdi alferrik pasatu. Badago konpromiso bat gizarte mugimenduen, indar politikoen nahiz sindilaken artean. Hots, ebazpen elkarriztetatua eta negoziatu baten aldeko konpromisoa hor dago, eta hori ez da alferrik galduko. Baliteke, aliantzak eta dinamikak birkokatu behar izatea, baina ezin izango dugu Lizarra hil eta Aju-

■ «Euskadin dauden pertzepzio politikoak eta estatuan daudenak oso diferenteak dira, hortik gure zailtasunak».

ria-Enea berpiztuko dela esan.

■ **Bere gora-behera guztiekin, zer-nolako balorazio egiten duzue Lizarrari buruz EBren barruan?**

Guretzat erronka inportante bat izan da; arriskutsua. Gu ados ginen adierazpenarekin hasieratik. Gure aliatuak bakarrik nazionalistak zirela, eta beste sozio batzuk egonik erosoago izango ginela jakinda ere. Guk ez dugu sinetsi Lizarra-Garazi akordio

□ **“Txarrena pentsatua ere, ez gara Ajuria-Eneko garaira itzuliko, ez baita urte luze bat alferrik pasatu”**

nazionalista bat denik, baizik akordio demokratiko bat. Beste gauza bat da foroaren beraren kudeaketa. Zentzu honetan, guretzat Lizarra ez da Ezker Batua eta gainontzeko alderdiak. Badaude foroan beste osagai batzuk. Hala ere, Lizarra kudeatzeko bi ikuspegi izan direla baieztatu dezakegu: elkarbizitzarako eta normalizazio politikorako tresna bat izatea nahi dugunon ikuspegia, eta eraikuntza nazionalerako tresna bihurtu nahi dutenena. Baina inola

ere ez Ezker Batua eta gainontzekoak. Ez ditut izen-abizenez nortzuk daude alde batean eta nortzuk bestean, konplexua baita.

■ **Une honetan ETaren ekintza bat gauzatuko balitz beste eszenario politiko batean oingo al ginateke?**

Gauzak aldatu dira. Su-eten denbora erreferente galduezin eta ahaztuezina da. ETA itzultzen bada lehengora itzuliko garen dudak ditut; goiz da oraindik ezer esateko. Atentatuak gauzatzen ez diren bitartean gauzak ez direla lehen bezala izango pentsa daiteke, badagoela egoera bideratzeko posibilitatea. Baina errealistak izaki, neutralizatuak izan diren kotxe-bonbak ikusita, eta ETak esaten duena bete ohi duela jakinik... Biktimak edo biktimarik gabeko itzulera izango ote den ez dakigu. Gizartea soluziobidean jarri da hala ere. Orain arte tunel baten barruan ginen, eta ez genuen irteerarik ikusten. Orain, berriz, gizarteak ikusi du irteera, eta ohartu da non dauden eragozpenak. Aurreko fasea gainditu da, aurrerako pauso bat eman da.

Ebazpenerako garaia da eta bai ETak bai Espainiako Gobernuak egoera gainditzeko lanean segitu behar dute.

■ **Anartean, presoen egoera medio EHk greba orokorrara deitu du 27rako. Zein da zure balorazioa?**

Nik uste dut ekimen hau hutsegite bat dela. Bake eta normalizazioaren ibilbidean pazientzia eza eta urduritasunaren erakusle. Nork bere taldean dituen arazoan agergarri, agian. Baina hemen gehiketa klabeen ekin behar da, eta ez kenketa klabeen. Iazko manifestazio lehen hartan gizarteko talde guztiak bildu ginen, indar gehiketa bat izan zen. Urte bat geroago,

aliaturik gabeko ekimen bat proposatzen du EHk. Zerbaitek huts egiten du. Finean, frakaso bat izanen da, denon interesen kontrakoa.

■ **Presoen egoera larria da ordea.**

Ados. Baina uneon jendea atera behar bada kalera bai presoaren arazoan aurreratzeko baita ETak armak berriz ez ditzan hartu eskatzeko da. Eta nola ez, Espainiako Gobernuaren inmovilismoa salatzen.

◆ MIKEL AŞURMENDI

NAZIOARTEKO BANKUEK 51 BILIOI

Azken hilabeteotan hamaika atxilotze eta Europako droga atzemate handienak gertatu dira Melillan eta Espainiako Estatuko beste zenbait lurraldetan. Melillan berriki jazotako gertaerek garbi erakusten dute diru zuritzea hein handi batean droga trafikotik datorrela. Zuritze horrek zer nola eta zein sistemekin funtzionatzen duen azaltzen saiatu gara ondoko erreportajeon.

Frantzian hainbat epailek argitaratutako eta «diru beltzaren munduko atlas»tzat jo den lan bat hartu dugu horretarako oinarri. Gainera, diru beltz ugari egoteak iruzurgile profesionalen azaleratzea dakar berekin. Hauen lan egiteko manierak aztertu nahi izan ditugu, eta euren atzaparretan ez erortzeko eta gure aurrezkiak ez galtzeko, ez zaigu gaizki etorriko nola etortzen zaizkigun eta zer eskaintzen diguten jakitea.

Testuak: Daniel Udalaiz

■ Berriki kaleratu den liburuak krimen antolatua eta goi finantzak parekatzen ditu: «Biek

Azken hilabeteotan Espainiako Estatua droga trafikoarekin harremana duten diru zuritze operazio handien eszenotokia izan da. Makina bat pertsona izan da atxilotua hainbat hiriburutan, Melillan kasu, non droga trafikotik zetorren dirua zuritzeko banku bulego baten atzealdea zerabilten. Antzeko operazioak ari dira gertatzen Europa eta munduan zehar. Hori kontuan hartuta, nazioarte mailako diru zuritze horren bide eta sistemak ezagutzea garrantzitsua da. Ondorengo lerrootan gaitz honen gakoak eman nahi ditugu ezagutzera.

Urtero 320.000 milioi dolar (51 bilioi pezeta, 2 bilioi libera inguru) zuritzen dira nazioarteko banku sarean. Hori dio Frantzian argitaratutako «Un monde sans loi» lanak. Bertan European diru beltzaren atze-

matean aditu diren zenbait epailek esku hartu du. Euren ustez, merkatuak, finantzak, paradisu fiskalak dira munduaren jabe berriak. «Diru beltzaren munduko atlas»tzat jo den lan honen egileak, guztiak ere epaileak, hauek dira: De Renaud Van Ruymbeke —90eko hamarkadan aferra politiko finantzario garrantzitsuenak aztertzeagatik ezaguna dena—, Eva Joly eta Laurence Vichnievsky frantziarrak, Antonio Gialenella italiarra, Benoit Dejemeppe belgiarra eta Bernard Bertrosa suitzarra.

Epaile hauek guztiek inoiz beren ikerrakuntzak geldiarazi behar izan zituzte paradisu fiskalekin topo egin dutelako edota ondoko herrialdeetako bankuen atea itxi dizkietelako. Honek, beste ehundaka epaile europarrekin batera, 1996an Genevako Manifestua sinatzera bultzatu zituen. Adierazpen honek gai honi lotutako legeak

PEZETA ZURITZEN DUTE URTERO

■ Zer egin ezkutuko ekonomiak ekonomia ofiziala hain azkar kutsatzen duenean?

Zer egin ezkutuko ekonomiak ekonomia ofiziala kutsatzen duenean? Galdera hori egiten dio bere buruari «Un monde sans loi» liburuaren egileak. «Lehen sintomak agerian dira dagoeneko eta ez zaie garrantzi berezirik eman. Ahaztutako Sizilia batean galduriko epaileek italiar Estatuaren oinarriak ipini dituzte kolokan... 20 urtetan, krimen antolatuen irudia Coppolak jasotako Aitajaunaren folkloretik, nazioarteko gailurretako egunerokotasunera pasa da... Epaileak eboluzio baten lekuko harrituak izan dira eta euren benetako aurpegia ikusi duten lehenak izan dira eboluzio horretan... Gure erantzukizuna, magistratuena, gure ezintasuna aditzera ematea da, hemen egin dugun moduan», onartzen du Jean Mailard-ek.

Bere testuan, hala ere, hainbat konponbide azaldu du: «Banku eta finantza gardentasuna», «kooperazio judiziala», «herrialde setatien aurkako zigorrak», «nazioarteko merkataritzatik baztertzea». Liburuaren eranskin batean, dagoeneko ezaguna den Ginebrako Manifestuarekin batera, Berdintasuna Legearen Aurrean elkarrekin idatzitako «Europako paradisu fiskalen desegitearen aldeko adierazpena» dago. Europa bere eraikuntza amaitzen ari den une honetan, adierazpen honen egileek ez diete deia soilik epaileei luzatzen, hiritar guztiei baizik. Izan ere, euren hitzetan, «Eurorako jauzia aukera ezin hobea baita diru beltzaren aurka egin eta finantza sistema aldatzeko» ●

te, euren garapenerako, arauen eta estatu mailako kontrolen deusezte».

indartzeko aholkatzen die europar gobernuak, nahiz eta orain arte ez den emaitza nabarmenik erdietsi. Horregatik, lan berri honekin, publiko zabalarengana jo nahi izan dute, gaitz sozioekonomiko honen aurkako euren aletxoak jarritz.

FINANTZA MERKATUEI GUZTIA ZAIE ZILEGI.

Stock argitaletxe frantziarrak kaleratutako «Un monde sans loi» liburuaren idazleak, Jean de Mailardek, zera dio: «Finantza merkatuei dena zaie zilegi, ezer ezin baita debekatu». Hori frogatzeko zenbakiak, datu historikoak eta gaiaren inguruko dokumentazioa ematen ditu. Nola frogatu, egunero eskuz aldatzen diren kapitalen artean, zeintzuk diren ez-legezko jardueretatik datozenak edota, sotiltasun handiagoz, altxor publikoa saihesten dutenak? Legezko eta legez kanpo-

ko jatorri guztiak nahasturik, esku-aldaketa hauek 300.000 milioi dolar esan nahi dute urtean, Frantziako urteroko aurrekontuaren hiru halako. Mundu zabalean, urteroko krimen-produktu gordina 800.000 milioi dolarretakoa da, eta horren erdia droga trafikoaren bitartez sortzen da.

Liburuaren egileak garbi hitz egiten du: «Finantza modernoak eta krimen antolatuak helburu berak dauzkate. Biek behar dute, euren garapenerako, arauen eta estatu mailako kontrolen deusezte». Lehenak eraginkortasunagatik, bigarrenak opakotasun beharregatik, urtero 320.000 milioi dolar zurituko dira, hots, banku zentralen erreserben herena.

Batzutan aski da arrasto garbitze bat diru kopuru altu bat arrisku gutxirekin zuritzeko. Egungo finantza tekniken sofistikazioak operazio mota hauek ahalbide-

ratzen ditu. Hurrengo orrialdean munduan dirua zuritzeko dauden modu desberdinak ikus daitezke. Paradisu fiskalak, *offshore* kontuak, *swaps*ak dira hauen, oinarri. Or-

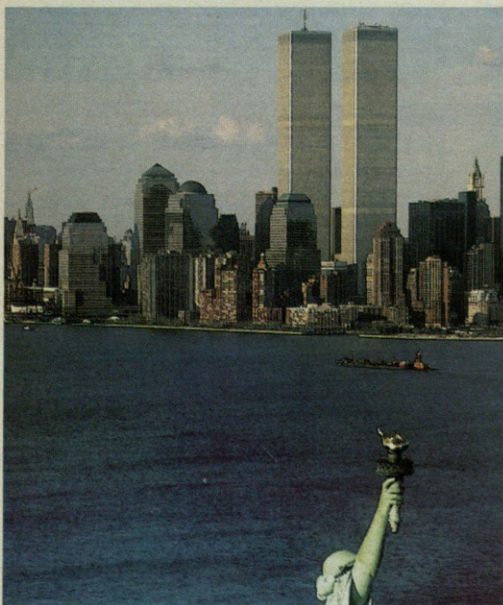

EUSKALDUNON EGUNKARIA

■ Urtero nazioarteko bankuetan zuritutako diruaren erdia droga trafikotik dator.

denadore bat eta trebetasun apur bat nahi-koak dira prozesuaren atalak jarraitzeko. Alor honetan, irudimenak, fondo «beltzen» zirkulazioak bezala, ez du mugarik.

Bestalde, kontu-ikuskariak, abokatuek, higiezin-agentek eta kasinoek egin ditza- keten diru-zuritzeen aurkako neurriak nola indartu aztertu du berriki Europako Batzordeak. Era horretan operazio zalantza- garrien kontrol esparrua zabaltu nahi du, droga ez beste legez kanpoko trafikoetatik eratorritako transakzioak barne hartzeko. Aurreko araudiak finantza eta kreditu es- tablezimenduek —truke bulegoak barne— merkatal operazioaren hasieran bezeroari nortasun agiria exiji ziezaioten derrigor- tzen zuen. Baita operazioak 2, 5 milioi pe- zeta gaingitzen zituenean edota operazio zalantzarik bat zela uste zenean ere. Oraingo proposamenak aipatutako kontu- ikuskarien, abokatuen, higiezin-agenteen eta kasinoen jarduerari kontrol zorrotzagoa ezarri nahi die ●

■ Dirua zuritzeko moduetako bat New Yorkeko bankuren batean zenbait operazio burutzea da.

DIRUA ZURITZEKO HAINBAT MODU

Europako epaile adituek, hartuta-ko esperientziari esker, diru bel- tza zuritzeko hainbat oinarritzko modu erabiltzen ari dela ondo- rioztatu dute: prozesu faltsuak, enkantee- tako salmenta faltsuak eta simulazio bi- dezko zuritzeak. Ondorengo lerroetan for- mula bakoitzaren garapena azaldu dugu:

PROZESU FALTSUA: 1) Zuritu beha- rreko dirua Caiman Irletako sozietate ba- ten bankuko kontuan sartuko da ezkutuan. 2) Zuritutako dirua berreskuratu behar duen Bostongo bankuak prozesua egingo dio Caiman Irletako sozietateari eta 10 milioi dolar eskatzen dizkio. Bi aukera es- kaintzen zaizkio: amore ematea edo pro- zesua galtzea. Transakzioa adiskidan- tzazkoa bada, Caiman Irletako sozietateak zortzi milioi dolar ordaintzea onartzen du, prozesua alde batera uztearen truke. Pro- zesua edo arbitratzea aurrera eramanez ge- ro, Caimango sozietateak kondena onartu eta auzitegiak edo arbitroak ezarritako ko- purua ordaindu behar du.

Teknika hau oso sinplea da bere jato- rritik bertatik; prozesu faltsuak lehenik zuritzaile bat behar du, bi enpresa dituen zuritzailea, bata zuritu beharreko fondoak dauden eskualdekoa eta bestea zuri- tutako fondoan helmuga izango den herrialdekoa. Denbora tarte luzea behar da, justizia mantsoa baita... Baina, prozesua azkartu egin daite- ke nazioarteko merkataritzan oso ohikoa den arbitrajearen prozedu- rari joz gero. Poliziak arazo handiak izango ditu prozesua simulatua izan dela frogatzeko... Azkenean justizia diru beltzaren garbigailu moduan baliatu dute.

ENKANTEETAKO SALMENTA FALTSUA.

1) Salerosle batek hainbat artelan garaikide edo hain- bat irudi afrikar ipiniko du enkan- tean... Zaila da objektu hauek identi- fikatzeko. 2) Salmenta baino lehen, konplize bati diru kopuru jakin bat igorriko dio. 3) Salerosleak bere ar- telanak enkantean saldu eta konpli-

zeak erosiko ditu. Lehenak, bere artelanen truke, zuritu nahi duen kopurua jasoko du. Kopuru hau enkanteko komisarioak igor- riko dio. 4) Enkanteko salmentaren ondo- ren, konplizeak lehengo jabeari itzuliko dizkio artelanak, komisio bat jasoz.

Artelanen merkataritza kontrolatzen zailenetakoa da, objetuen identifikazioa bera bereziki zaila, batzutan ezinezkoa, izan baitaiteke. Bestalde, artelan baten ba- lioa oso subjektiboa da eta, hortaz, nekez egiaztatu daiteke. Dirudienez, zuritze ope- razio ugari egin da arte enkanteen bidez, horrek merkatuaren igoera orokorra ekarri duelarik.

SIMULAZIO BIDEZKO ZURITZEA.

1) Errusiako mafiak Siberiako petrolioa des- bideratu eta Rotterdameko merkatu li- brean salduko du 40 milioi dolarretan. 2) Dirua Londresko banku bateko kontu ba- tean sartuko dute. 3) Errusiako mafiak, kontrolatzen dituen bankuen bidez, bilete berrien eskaera bat luzatuko dio New Yorkeko banku pribatu bati. 4) Londresko bankuak 40 milioiak igorriko dizkio New Yorkeko banku pribatuari. 5) New Yorke- ko etxeak Erreserba Federalean 40 milioi erosiko ditu bilete berritan. 6) Erreserba Federalak bilete berriak eman eta hauek mafiaren kontrolpeko Moskuko bankue- tara bideratuak izango dira. Bilete horiek, ondoren, likidoan egin beharreko legez kanpoko operazioetan erabiliak izan dai- tezke.

GAFI Kapital Zuritzearen gaineko Fi- nantza Akzio Taldeak honela zioen 1996ko uztailaren 28ko bere txostenean: «Azken 18 hilabetetan, egunero, Estatu Batuetako 100 milioi dolar inguru EEB- Batetik Errusiara bidaliak izan dira espe- ziean, bereziki bi banku amerikarren es- kutik, banku errusiarren eskaerei erantzun- ez. Eskatutako espezie kopuru altuak kontuan hartuta, pentsatzekoa da fondo- hauen zati bat gutxienez Errusiako krimen antolatuen beharrei erantzuteko erabi- liko dela». Beharrik ba al dute, bestela, Errusiako bankuek 100 milioi dolar bilete berrietan euren kutxa-gotorretan gordetik izateko? ●

Gordailuetako errentagarritasunak, inbertsio fondoak edo errenta aldakorak murriztean, iruzurgile profesionalak agertu ohi dira. Iruzurgile hauen atzaparretan ez erortzeko, zer jakin behar den aztertu dugu.

DIRU BELTZAK "FINANTZA TXIRINGITOAK" DAKARTZA

ALBERTO ELOSEGI

ALBERTO ELOSEGI

■ Finantza txiringitoek ohiko aurrezki kutxen eta bankuen produktuek eskaintzen ez dituzten errentagarritasunak promesten dituzte.

Finantza munduan iruzurgile profesionalak aberasten ari dira. Inguru sozioekonomikoa beraien alde dute: gure aurrezkien errentagarritasuna etengabe beherantz doa —interesezko ofizialak ez dira % 2,5 baino altuagoak—. Inbertsio fondoak ere errentagarritasun murrizpen horren menpe daude. Burtsa berak ere gorabeherak dauzka. Gainera, eta batik bat une hauetan, diru beltz asko dago —Europar bilioi pezetara, eta hortik kopuru garrantzitsua Espainian eta Euskal Herrian—, eta 2002. urtea baino lehenago azaleratu behar du,

urte horretan Europako moneta ofiziala, euroa, izango baita.

Batzuk azkarrak dira ordea eta iruzurgile profesionalak, berain «finantza txiringito»-en bitartez, egoeraz baliatzen dira, % 20, % 30 eta baita % 100eko errentagarritasuna ere eskainiz. Hori guztia aurrezkiak etorkizuneko merkatuetan eta dibisa edo merkantzien gaineko aukeren merkatuetan kokatzeagatik. Iruzurgile hauek Ogasun Publikoa saihesteko aukera ere eskaintzen dute. Horrela, diru beltza etxean dutenek diru horretaz libratzeko aukera ikusten dute eta era berean, erren-

tagarritasun handia lortzeko parada. Nahiz eta guztiok jakin pezetaren truke durorik inork ez duela ematen, gero eta pertsona eta familia gehiago erortzen ari da iruzurgileen atzaparretan. Hemendik aurrera, diru beltz kopurua ikaragarria dela jakinda, finantza txiringitoak gehiago iruzurtzen ahaleginduko dira; nahiz eta gaiari buruzko informazio asko eskaini den eta iruzurra jasan-dakoak ere badiren.

SOZIEKATE IRUZURGILEAK. Horrelako operazioak eskaintzen dituzten sozietateak gehienetan iruzurgileak izaten dira.

Finantza txiringitoak deitzen zaie eta kapital merkatuen liberalizazioaren babesean sortu dira, hemen eta Europan zehar. Lehenago nazioarteko enpresetan aritu izan dira operazioak kudeatzen. Instituzioek trabak jarri ahala, sofistikatzeko joan dira enpresok.

■ Iruzurgileak nola harraipatu

Iruzurgile profesionalak kudeatutako finantz sozietate hauek ezagutzen dituzten adituek, txiringito hauek dituzten ezaugarrien berri eman diote iritzi publikoari. Komeni da zeintzuk diren ezagutzea, horrela beren sareetan erortzea eta gure aurrezkien kudeaketa saihestu dugu.

Lehenik eta behin, txiringito hauek ohiko beste edozein finantza alternatibak baino askoz errentagarritasun handiagoa eskaintzen dute. Eragiketak atzerrian egingo dira, finantza produktu korapilotsuak erabiliz, esate baterako etorkizunekoak eta lehengaiak, dibisak edo indizeak erosteko aukerak. Horrez gain, inbertsio espekulatiboa dela esanez, dirua galtzeko arriskua onartzen duten klausulen sinatzea ere beharrezkoa izaten da; kudeaketa komisio handiak bereganatzen dituzte; eta izan litezkeen bezeroei ematen dieten informazioa ondo diseinatu eta enkuadernatua dago.

Txiringito hauek dirua atzerriko sozietate baten kontu korrontean sartzea behartzen dute bezeroa. Jakina, ez daude erregistratuak inongo erakunde publikotan. Sarritan izaten dituzte luxuzko egoitzak eta tankera honetako inbertsioetan izan daitezkeen arriskuei garrantzia kentzen diete. Dauden aukerak ez galtzeko, erabakiak azkar hartzea eskatzen dute eta hurbildu zaien pertsona eta beraien arteko konfiantza harremanaz ere sarri mintzo dira.

Azkenik, bezeroak nola bereganatzen dituzten jakitea ere komenigarria da. Bezeroa telefonoz harraipatzen dute lehenbiziz, baina posta, Internet eta komunikabideetako publizitatea ere erabiltzen dute ●

Gaur egun, inbertsioak bai atzerriko *broker*-en bidez eta baita berme nahikoa ez duten merkatuetan ere egiten dituzte. Kapital ezarpena ere simulatzen dute dibisen erosketaren bidez. Erabakietan presa handia izaten dute. Honako arrazoiak jartzen dituzte mahai gainean: hautatutako lagun talde txiki bati eskainitako aukera bakarrak dira eta operazioak atzeratzen badira, ez dago etekinik. Txiringitoek beti urrutikoak eta exotikoak diren finantza merkatuak aukeratzen dituzte. Txiringito hauetan komisioak gehiegizkoak dira. Transworld Financial Services sozietateak —Espainiako Merkatu Baloreen Batzordeak (CNMV) 20.000 milioi pezetako isuna jarri zion— lotsarik gabe azaldu zuen Interneteko orrian 10.000 dolar inbertitzen zituen bezeroarentzat lehen komisioa % 40koa zela. Transakzio bakoitzeko 65 dolar gehiago ordaindu behar ziren.

Eta ez pentsa hau zientzia fikzioa denik. Ez. Erakunde ofizialek, azken urteotan, berrogeita hamarretik gora sozietate ikertu dituzte Espainian. Prozedura beti bera da. Informazioa eskatzen zaie eta gero hasten

da ikerketa. Batzuetan txiringitoek beraiek egiten dute jardueren publizitatea, beste batzuetan iruzurra jasan duenetarikoren baten informazioa dago, eta bestela sozietate hauek hainbat herrialdetan egindako jarduera ezagutzen da.

Administrazio arauak ez dituztela bertan jakindakoan, sozietateei isunak ad ministrazioen bidetik jartzen zaizkie. Pertsonaren bati iruzur egin diotela ohartuz gero, epaitegiari eta polizia berri ematen zaio, akzio legalak hasi behar badira ere.

■ Erakunde ofizialek era honetako 50etik gora sozietate ikertu dituzte azken urteetan Espainiako Estatuan

Dagoeneko Ekonomia eta Ogasun Ministerioak dozena bat sozietate baino gehiagori isunak jarri dizkie. Bide penala erabiltzea makalagoa eta zailagoa da. Batetik delitua zein herrialdetan egin den jakitea zaila

da —sozietate hauek batzuetan beren guinea paradisu fiskaletan kokatzen dute — eta bestetik, salaketa gutxi egoten dira.

Sarritan, txiringito hauen bitartez inbertitzen den diruaren jatorriak eragiten du salaketa eza hori. Horrela da bai, finantza sozietate mota honen sarearen menpe geratzen diren pertsonak, zertan erabili ez dakiten diru beltzaren jabe ohi dira. Ez da

■ Diru beltz asko dago 2002rako, euroaren etorrerarako, azaleratu beharko dena.

■ Finantza txiringitoek bezeroen dirua finantza merkatu exotiko eta urrunekoetan inbertituko dutela aipatzen dute beti.

ahaztu behar 2002. urterako diru beltzean dauden milaka milioi pezeta eta libera horiek zuritu egin behar direla eta, beraz, mafia ukitu bat duten sozietate hauen menpe erortzeko arriskua askoz handiagoa da. Hala gertatzen bada, Ogasunaren kontroletik kanpo dauden fondo batzuen jabe direla ezagutzeak, iruzur egin die-
tenen aurkako salaketa oztopatzen du. Zenbait adituren ustez, oster, errenta aitortpen osagarri bat egitea eta diru hori legez-
tatztea, errentagarriagoa izan daiteke.

■ Iragan abenduan «El Pais» egunkariak, besteak beste, Donostiako bi sozietate hartu zituen susmagarritzat

Honakoak dira horrelako iruzurrak sai-
hesteko Espainiako Merkatu Baloreen Ba-
tzordetik (CNMV) luzatzen diren ahol-
kuak: Publikoarekiko Arreta Departa-

mentuari kontsulta egitea, dagokion enti-
tate hori erregistratua dagoen egiaztatzea
eta inbertsio zerbitzuak eskaintzeko bai-
menik duen jakitea.

CNMVek hiru sozietate zeha-
tzen irregulartasunen berri eman
du publikoki: Madrileko helbidea
duen Transworld Financial Servi-
ces SL, Bartzelonako helbidea
duen Forex Gestion SA eta Dinamica Di-
rectiva SL, Bartzelonako helbidearekin
hau ere. Oraitu, 1999ko abenduaren
5ean, «El Pais» egunkariak «susma-
garriak» diren beste sozietate batzuk aipatu
zituen, tartean Donostiako Askatasunaren
Etorbideko 17. zenbakian dauden bi: Plaza
Capital Asesores Financieros SA eta Tra-
ding Floor Servicios Financieros SA. In-
formazio iturri hauen arabera, bi sozietate
«susmagarri» hauen administrari bakarra
Guillermo Juan Gabiña Plaza da. Hona-
koak dira beste sozietate susmagarriak:
Madrileko Consultoria y Asesoría Finan-
ciera Internacional SL (CAFI) eta Zarago-
zako Centro de Finanzas e Inversiones SL.

Sozietate hauek guztiak erakunde hon-
etan erregistratu gabe daudela jakinarazi
du CNMVk; ez dutela aurrezki publikoen
erabilerarako baimenik; inbertsio zerbitzu
enpresenak diren jardueretan aritu izana-
ren zantzuak badirela; eta, dagokien erre-
gistro administratiboetan izena eman gabe
egon eta baimenik gabe inbertsio aginduen
jardueran aritzean arau-hauste larriak egin
izanagatik, espediente zigortzaileak ezarri
zaizkiela ●

■ Iruzur egin dizutela susmatzen baduzu, presio egin eta salatu

Mota honetako sozietateekin
kontu izatea gauza bat da,
baina agian izan daitezke
jadanik iruzurrean jausi diren pertsonak
edo familiak, beren aurrezkiak horre-
lako finantza bitartekari baten eskuetan
utiziz. Agian, bere aurrezkiak horrelako
baten kudeaketapean utzi dituen sus-
moa besterik ez du norbaitek. Susmo
horiek egiazkoak bihurtu daitezke, inber-
tsio oparo horiek egin zituztenengana
iristea bat-batean ezinezkoa denean,
edo heldu beharreko informazioa inoiz
heltzen ez denean, edo informazioa ilu-
na eta osoa ez denean, edo sozietateak
itzuli beharreko dirua inoiz heltzen ez
denean, edo dirua erretiratzeko ahale-

ginaren aurrean hori egitea inbertsioa-
rentzat une honetan izugarri txarra li-
tzatekeela diotsutenean.

Horrelako egoeren aurrean,
CNMVk norberaren dirua eskatzea
aholkatzen du eta, beharrezkoa balitz,
dagokion agintaritzarekin mehatxu
egitea. Batzuetan presio honekin dirua
berreskuratzen da, ohikoena ez bada
ere. Berreskuratu ezean, gertatutakoa
burtsa agintaritzari jakinarazi, eta epai-
tegian salaketa jarri. Holako iruzurgile
profesional baten sarean erori bazara,
zure inbertsioa berreskuratzeko aukera
gutxi izango duzu, baina beste pertsona
batzuk iruzurrean erortzea saihestuko
duzu ●

«Elebitasuna eta Hezkuntza Euskararen Herrian» da EHUKo Hezkuntza Zientzietan katedraduna den Felix Etxeberriaren liburu berria. Hezkuntzako euskararen egoera aztertu, egindako lorpenak txalotu eta burututako akatsak azpimarratzen ditu ikuspegi kritikoz.

“D” HIZKUNTZ EREDUA DA EUSKARAREN BERMEA

■ Aberriarekiko eta hizkuntzarekiko jarrearen arabera, Euskal Herriko gehiengoak egoera elebidunaren alde legoke.

EHUKo Hezkuntza Zientzietan katedraduna den Felix Etxeberriak «Elebitasuna eta Hezkuntza Euskararen Herrian» liburu argitaratu du. Euskal Herriko herrialde ezberdinetan elebitasunaren eta bikulturalismoaren auziak duen eragina jorratu du bertan, bereziki hezkuntzari dagokion alorrean. «Hik Hasi» aldizkariak liburuaren eduki nagusienak eta ondorioak bildu ditu bere azken zenbakian, eta lerrootan dituzue laburbildurik.

Liburuan azken urte hauetan gertatu

diren aldaera demografiko nahiz historiakoak aztertu ditu egileak, eta eremu urriko hizkuntza bat eskoletako hezkuntza sisteman ezartzearen ondorioak eztabaidatu. Honi guztiari buruz egindako ikerketak ere azaltzen dira.

Hasteko, Euskal Herriko elebitasuna du aztergai. Gaur egun Euskal Herri osoko biztanleria 2.428.100 da. Hiru lurraldeetan (Euskal Autonomia Erkidegoan, Nafarroan eta Ipar Euskal Herrian) burutu zen inkesta soziolinguistiko batek diotenaren arabera (Eusko Jaurlaritza, 1996), % 73

EAEn bizi da, % 18 Nafarroan eta % 9 Iparraldean.

Arrazoi historiko zein politiko, demografiko eta linguistikoak direla medio, biztanleriaren % 36k soilik hitz egiten du euskara (espainiera eta frantsesarekin batera, noski). Eta % 64, berriz, espainol edo frantses elebakarra da. Gaur egun, ez dago euskal hiztun elebakarrik. Beraz, esan daiteke Euskal Herriko benetako elebidunak euskal hiztunak direla.

Lurraldeka, EAEn bizi den biztanleriaren % 41k euskaraz hitz egiten du, eta % 59

espainol elebakarra da. Nafarroan % 19k soilik daki euskaraz, espainieraz ere bai noski, eta % 81 espainol elebakarra da. Iparraldeko Euskal Herrian % 36k hitz egiten du euskara, frantsesaz gain, eta % 64 frantses elebakarra dugu.

Dagoeneko esana da biztanleriaren % 36k dakiela euskaraz. Hala ere, eta iturri berdineraz joz gero (Siguan, 1994; CIS, 1999), beren eguneroko bizitzan euskara erabiltzen dutenak, badakitela esaten dutenen erdia omen dira, hots, Euskal Herriko % 15k erabiltzen du euskara bere eguneroko harremanetan.

Honek erakusten du euskarak biztanleengan duen giza-onarpen eta prestigioa handia izanik ere, hizkuntzaren eza-gupen maila txikia dela, % 36. Eta erabilerara, are txikiagoa, % 15.

Hiztun euskaldunen artean burututako ikerlan bateko emaitzak (Eusko Jaurlaritza, 1996) 1991. urtean egindako beste ikerlan batekoekin konparatuz gero, euskararen erabileraren gehikuntza antzematen da ondoko lau esparru hauetan: helduek erabiltzen dute euskara beren haurrekin, lagunekin, lankideekin eta haurren irakasleekin.

Duela gutxi buruturiko ikerlan batzuetan (EKB, 1998, grabagailua erabiliz kaleko elkarrizketak grabatuz buruturikoa), azken urteotan euskararen presentzia zertolako izan den aztertu nahi izan da. 1989, 1993 eta 1997an egin ziren azterlan hauek eta honelako ondorioak atera dira: batetik, euskararen presentziarik handiena EAEn ematen dela, % 15,25arekin. Nafarroan, gero, % 6,4arekin, eta Iparraldean % 4,6 soilik. Eta bestetik, EAEn 1997ko kaleko euskararen presentzia 1993ko halako bi izan zela. Nafarroan igoera txiki bat somatu zen, eta Iparraldean, berriz, pittin bat jaitsi egin zen.

Euskal Herriko hiru lurraldeetako administrazio politikoen jarrerak, euskararekiko duten zabalte eta berpizteko gogoari dagokionean, oso desberdinak dira. Euskarak Euskal Autonomia Erkidegoan du ofizial izazaren estatua. Nafarroako kasuan ez da lurralde osora zabaltzen, legez hiru

hizkuntz zonaldeetan baitago zatiturik. Frantzia, berriz, ez dago euskararekiko inongo errekonozimendu ofizialik.

Euskararen eta espainieraren koofizialtasunak, ordea, ez du estatus berdina esan nahi. Espainierak duen presentzia ahaltsua oztopo izaten da euskaldunentzat administrazio publikoarekin beren jatorrizko hizkuntzan jarduteko orduan, nahiz eta legean hala jasota egon. Euskararen

Euskal Herriko biztanleriaren %36k daki euskara, baina %15k erabiltzen du egunerokotasunean

egoera, beste bi hizkuntzokin konparatuz gero, hizkuntz kaltetu eta gutxitu batena da.

HEZKUNTZA ELEBIDUNA. Orain arte Euskal Herriko elebitasunaz aritu gara, baina hezkuntza arloa mugatuz, hizkuntz eredu ezberdinekin egiten dugu topo.

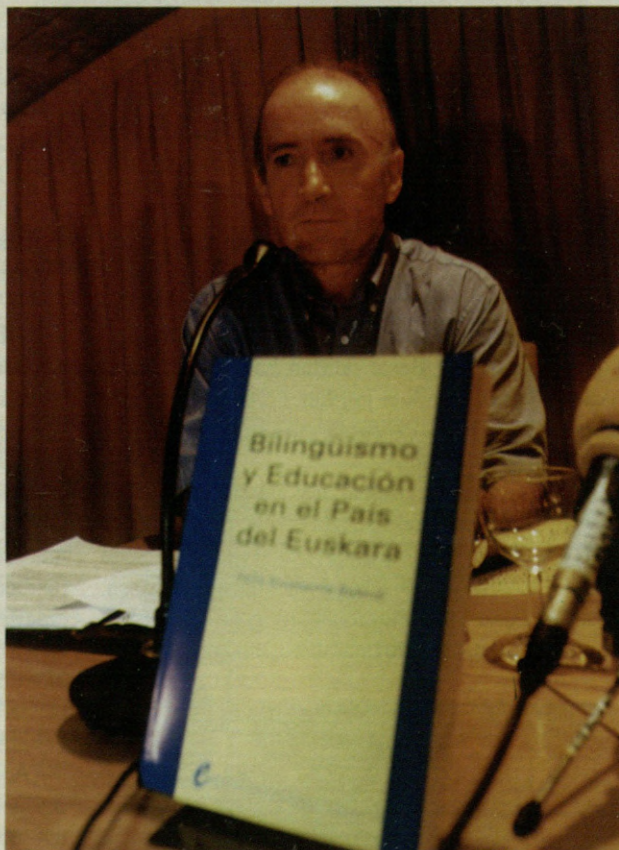
Ereduak egoera soziokultural ugarietako familia motibazio diferenteei, zonalde soziolinguistiko desberdinei, irakasle formakuntzei eta beste faktore askori erantzun

teko sortu ziren. Lau intentsitate mailako hizkuntz eredu ezarri ziren; euskararen erabilera minimoa egiten duenetik, haren erabilera instrumentala ahalbidetzen duenerainokora. A ereduaren irakaskuntza guztia espainieraz edo frantsesez burutzen da, euskara gai kurrikular soil bat besterik ez delarik. B ereduaren bi hizkuntza erabiltzen dira irakaskuntzaren bitarteko bezala, erdi eta erdi, esan daiteke. D ereduaren hezkuntza osoa euskaraz gauzatzen da, espainiera edo frantsesa beste gai bat gehiago besterik ez delarik. Eta X ereduaren ikasketa guztiak espainieraz edo frantsesez egiten dira, eta ez da ez euskara ez euskaraz irakasten.

Hizkuntz ereduak EAEn, Nafarroan eta Iparraldean dituzten portzentaiak beste orriko grafikoetan ikus daitezke, eta hainbat ondorio atera. Hasteko, Euskal Autonomia Erkidegoko Haur Eskoletako haurren artean eredu trinkoenetan (B eta D) % 83 ari da ikasten. A ereduak aukeratu dutenak % 16ra jaitsi dira, eta X ereduaren haurrak, espainiera hutsean, ari direnen kopurua % 1 besterik ez da. Nafarroan A (% 25) eta D (% 25) ereduaren aritzen da % 50, B eredurik ez dago, eta X ereduaren, espainieraz soilik, gelditzen den % 50 aritzen da. Iparraldean eskolaurreko haurren %78 X ereduaren aritzen diren eskolara doa, eta eredu elebidunetan aritzen diren haurrak oso gutxi dira.

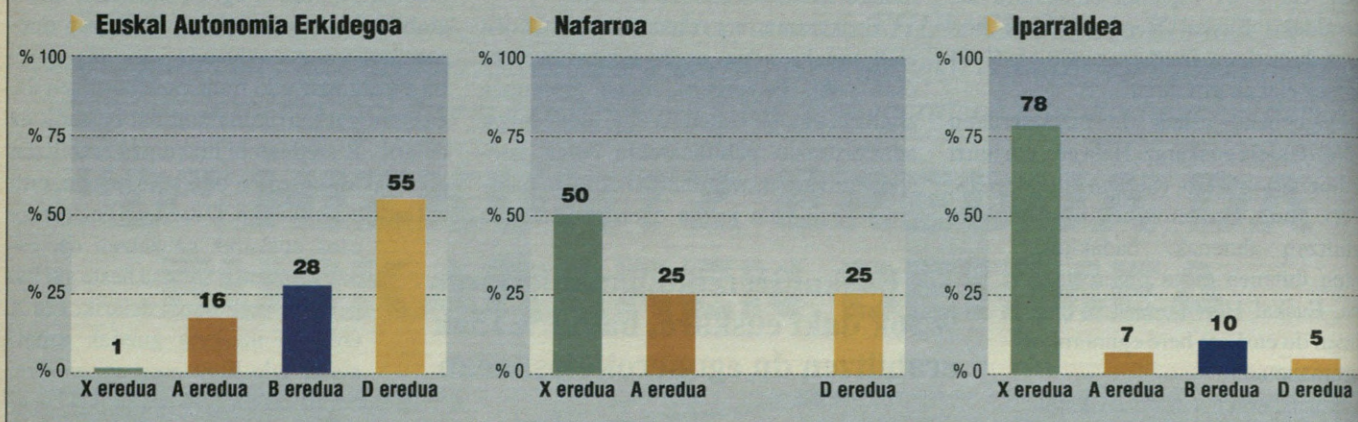
Haur Eskoletako irakaskuntzan azken urteotan antzematen den joera ikusirik, esan daiteke benetan elebidun diren ereduak, hau da, B eta D, izan direla gehiengoaren aukera Euskal Autonomia Erkidegoan. Joera hau txikiagoa da Nafarroan, eta gutxiengo baten aukera Iparraldekoen artean. Joera berbera antzematen da Lehen eta Bigarren Hezkuntzan ere.

ELEBITASUNA UNIBERTSITATEAN. Ezagutzera eman diren datuek diotenez, Euskal Herriko Unibertsitatean irakasten den derrigorrezko gaietatik % 55 ikas daitezke euskaraz. Unibertsitateko doazen 60.000 ikasletatik % 20 baino gehiagok

■ Felix Etxeberriak bere liburuaren gaztelaniazko edizioa aurkeztu du, eta euskarazkoa laister izango da kalean.

ESKOLARATZEA EREDUKA 1997/98 IKASTURTEAN

(14.000) euskaraz ikasten du. EHUn baino ez dago euskaraz ikasteko aukera, eta ikasketa guztietan ez, ikusi dugun bezala. Gainerako unibertsitateetan (Deustu, Nafarroa, Baiona eta abar) euskararen presentzia testigantza da.

EHUn euskarazko adarretan matrikulatu den ikasle portzentaia % 2 igo da azken bi urteotan. Euskararen normalizaziorako bigarren planak aurreikusten duenez, bost urte barru euskarazko adarretan ariko diren ikasle portzentaia % 40 izanen da, eta % 50 hamar urteren buruan. Euskaraz irakasten diren gaiak ere egungo % 55,5etik % 80ra zabalduko dira bost urteotan. Fakultate bakoitzak bere plana garatu ahal izango du eta han erabakiko du noiz eta zenbat gai eskainiko diren euskaraz. Planaren jarraipena egiteko ebaluazio batzorde bat eratu da, 1999ko irailean hasi eta 2004/5 ikasturtean amaituko duenlarik bere lana (EHU, 1998). Nafarroako eta Iparraldeko unibertsitateetan euskararen presentzia azalekoa baino ez da.

IRAKASLERIA EZ UNIBERTSITARIOAREN EUSKALDUNTZEA. Ez dugu 60ko eta 70eko hamarkadetan gauzatu zen irakasle ez unibertsitarioren euskalduntzeari buruzko datu askorik. Hala eta

■ Eredua geroz eta intentsiboagoa denean (D), euskararen emaitzak hobekuntza dira.

guztiz, badugu 1976/77 ikasturtean Siadecok eginikoa. Honek azaltzen zuenez, Euskal Autonomia Erkidegoan eta Nafarroan irakasleriaren % 4k soilik zekien euskaraz. Beste ikerlan batean, Siadecok berak eginikoa 1979an, 8.284 irakasletatik 384 baino ez zirela euskaldunak (% 4,6) agertzen zen.

Gerora, ordea, irakasleriaren euskalduntzea bizkorragoa izan da. 1985/86 ikasturtean euskaraz irakasteko gaitasuna zuten irakasleen portzentaia % 32 zen. Euskal Autonomia Erkidegoan 1997/98an bildutako datuen arabera, euskaraz irakas-

teko gaitasuna duten irakasleak % 60ra iritsi dira. 20 urteren buruan % 4,6tik % 60ra aldatu da, eta gaur egun hizkuntz gaitasun profilen bat duten irakasleak % 70 inguru dira. 16.000 izanik sare publikoan aritzen diren irakasleak.

Nola gauzatu da aldaketa hori 20 urteetan? Batik bat bi bide jarraitu dira horretarako; bata, elebidunak ziren irakasleen kontratazioarena, eta bestea, lanean ari ziren irakasleen euskalduntze planarena (Irale programarena, 1998).

Hezkuntza pribatuaren egoera ez da hain ona irakasleen euskalduntzeari dagokionean. Nafarroako eta Iparraldeko egoera penagarria da irakasleen hizkuntz gaitasunari dagokionean.

IKERLANAREN EMAITZAK. Egoera hauen inguruan egindako ikerketetan oinarriturik, zenbait ondorio atera ditu Felix Etxeberriak euskal hezkuntza elebidunari dagokionean. Euskarari buruzko emaitzak, esaterako, faktore ezberdin askok baldintzatuta azaltzen dira: gizarte mailakoak, metodologikoak, hizkuntz ereduen araberrakoak, jarrerakoak eta abar. Badirudi, eragile hauen guztien pisua handiagoa dela euskararen emaitzetan espainieraren emaitzetan baino. Antza denez, baldintza berezi batzuk batera eman behar dira euskaldunek emaitza altuak lortzeko.

Azpimarratu behar da hizkuntz ereduak ikasgelan duen eragina. Ikerketak erakusten du hizkuntzaren ezagupenak erlazio zuzena duela hizkuntz ereduarekin, D, B edo A (Etxeberria, F. 1986; Sierra-Olaziregi, 1989, 1990 eta 1991).

Euskara sailaren babeslea:

**Sustraietatik
adarretara,
euskara**

Eredua geroz eta intentsiboagoa denean (D eredua), euskararen emaitzak hobeak direla esan dezakegu. Eta ahulena den hizkuntz ereduan (A) emaitzak ere makalak dira.

B ereduaren barruan programa mota anitz dago; batzuk D eredura hurbiltzen dira, eta beste batzuk A eredutik gertuago egoten dira. Badirudi, orokorrean, B ereduaren ikasitakoen emaitzak A eta D ereduen arteko maila ematen dutela.

Gaztelaniaren kasuan, euskararekin ez bezala, ez dirudi gorabehera handiegia ematen direnik espainiera hizkuntzaren inguruan (Etxeberria, F. 1986; Sierra-Olaziregi, 1989, 1990 eta 1991). Espainiaren hizkuntz eredua atzapar luzekoa da oso, eta Hego Euskal Herri osoa hartzen du; edozeinek espainieraz nola hitz egiten duen ikus dezakegu. Euskaldun elebakarrik ez dago.

ONDORIO OROKORRAK. Liburuan gai bakoitzeko ondorioak jasotzen diren arren, badaude orokorrean azpimarra daitezkeen zenbait ondorio nagusi. Lehenengoa, euskal biztanleriaren %36k dakiela euskaraz, eta biztanle orok dakiela espainieraz edo frantsesez. Bigarren ondorioak dio eskolak eredu elebidun malguak ari direla garatzen beren ikasleak hezitzeko: D (gehiena euskaraz), B (bi hizkuntzetan) eta A (gehiena erdaraz). Hirugarrenik, EAEn 1997/98 ikasturtean % 83k aukeratu zuela Haur Eskolan euskaraz ikasten hastea edota euskaraz eta erdaraz. Eta %17k aukeratu zuela erdara hutsean ikasten hastea. Naifarroan eta Iparraldean eredu trinkoenak gutxiengoa dira. Laugarren ondorioari jarraiki, Euskal Herriko lurralde ezberdinetako hizkuntz eta kultur politikak euskararen jendeaurreko erabileran eragin ezberdina du. Ez jende aurrean soilik, baita eskoletan eta komunikabideetan ere. Kasu honetan, emaitzarik onenak EAEn ematen dira. Eta azkenik, bosgarren ondorioak dioenez, ikerlanetan ere beste bi fenomeno hauek azaltzen dira: bata, geroz eta euskara gehiago erabiltzen den zentroetako ikasleek beste eredu batzuetako ikasleek baino emaitza hobeak lortzen dituztela euskararen inguruko gaietan. Eta bestea, ez dirudiela hizkuntz ereduak eragindako ezberdintasunik dagoenik Gaztelania, Ingelesa, Matematika edo Zientzietan lortutako emaitzetan. Ezta psikologia arloan, adimenean, pertsonalitatean eta abarrean ere ●

◆ AINHOA AZPIROZ

Arturoren kaiera

GOIENA-REN EGITASMOA

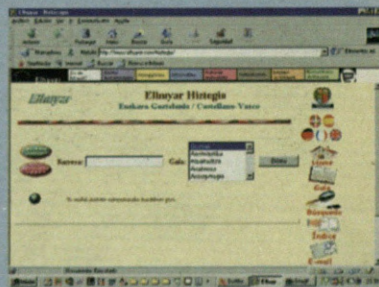
Debagoieneko zazpi euskara elkarteak (AED, Jardun, Pagedar, Laixan, Axtroki, Loramendi eta Idolaz) Goiena izeneko kooperatiba sortu dute, helburu garbi batez: euskara hutseko telebista, astekaria eta zerbitzu telematikotarako sare bat sortzea, horretarako Euskaltelek laster jarriko duen zuntz optikoa baliatuz. Herri bakoitzak bere kabuz burutzea baino, nahiago izan dute egitasmoa eskualde mailara hedatzea. Gaur egun herri mailako hiru telebista ari dira lanean eskualde honetan: Telesko (Eskoriatza), Arrasate Telebista eta Atxabalta Telebista (Aretxabaleta).

“EUSKARA ERE PRESO”

Iragan astean baraualdia egin zuten Iruñean toki desberdinetako zenbait euskaltzalek presoan eskubideen eta prozesu politikoaren alde. Ez zuten ordea presoekiko elkartasun adierazpenera mugatu euren ekimena, euren ustez euskalgintzak ere bere bidea ibili behar baitu: «Euskara ere preso dago marko juridiko-politiko honetan, erdaren diglosiapean, administrazioen erasopean, onarpenik gabe, legeen benetako babesik gabe».

ELHUYARREN HIZTEGIA ON-LINE DAGO JADA

Elhuyar Kultur Elkartek Euskara-Gaztelera/Castellano-Vasco hiztegi elebidunaren azken bertsioa jarri du on-line. Paperezko bertsioa, hots, liburua baino eguneratuago dago. 87.000 sarrera, 123.000 adiera eta 19.000 azpisarrerara dauzka on-line-eko bertsio honek eta Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailaren laguntzaz egin du Elhuyarrek. Honako helbide honetan aurki daiteke: www.elhuyar.com/hiztegia.

“ANAL-FABETOAK” EUSKARAZ

TMEO aldizkariak Alvarez Raboren komiki bat euskaraz argitaratu du estreinakoz. «Anal-fabetoak» du izenburu eta homosexualitatearekin zerikusia duten zenbait istorio biltzen du. Raboren lagun iruindar batek euskaratu du.

U r r e a

■ Duela asko behar zuen egina, baina inoiz ez omen da berandu, eginez gero. Gasteizko Udalak sistema informatiko elebiduna paratu asmo du datozen hilabeteetan, gazteleraz nahiz euskaraz datuak jasotzeko. Edozein gauza jakinarazteko agiriak elebitan izango dira hemendik aitzin. Berritze honek kostu handia omen du eta prozesua 2002a baino lehen amaituko bide da.

■ Deustuko Unibertsitateak kaleratzen duen «Boletín de Información Universitaria-Unibertsitateko Informazio Aldizkaria»k biak baino lehen izena behar luke soilik, euskarari eskaintzen dion tarte barregarria baita. Unibertsitatearen jarduna, berriak, ekintzak eta abar aipatzen ditu, baina informazio gehienak, bakarren bat salbu, gaztelera hutsez.

I k a t z a

BIU

Boletín de Información Universitaria
Unibertsitateko Informazio Aldizkaria
Deustuko Unibertsitatea
Bilbo, 48940 Leizor (Bizkaia)
Tel. 946 010 000 Fax 946 010 010
E-mail: biu@deusta.es
Web: www.biur.es

David Jaime Dean, Eugin jaio zen 1887. urtean. Nafar errepublikarra tafallartzat hartua izan zen eta euskaldunberria zen. II. Errepublika garaian, Tafallako zinegotzi kargua bete zuen eta Lizarrako Euskal Estatutuaren zirriborroa prestatzen lagundu zuen.

TAFALLAR EUSKALDUNBERRIA ESTATUTUAREN ALDEKO BOTO BILA

■ Eugin jalo zen David Jaime Dean. Tafallatik ihes eginda, Kanbon atera zitzaion argazki hau 1943an eta bost urtera bertan hil zen.

Hego Euskal Herriaren historian 1931ko apirilaren 14an gauza anitz aldatu zela idatzi da, baita Nafarroa Garaiko datuak aztertzen baditugu ere. Bada, eta hondarrean eskuineko indarrak nagusitu baziren ere, errepublikar alkate eta zinegotzi franko ezagutu zuen Nafarroa Garaiak, hiriburua den Iruñean bertan kasu. Horien artean denetarik zegoen, hala nola errepublikar arruntak, euskal abertzaleak, ezkertiar errepublikarrak, sozialistak, komunistak edota aipaturiko eskuindarrak. Azken hauen artean, gutiengoa izan arren, «Euzkadi» hitza gorrotatzen zuten ultraeskuindar espainiarzaleek eragin handia zuten, gehienetan Madrilgo botereari loturarik estuena zioten aberatsenak zirelaket.

Edonola ere, eta garai hartaz ari garela ezin aherentzi, banaketa hauek nahikoa arriskutsuak direla erran beharra dago. Honela, erraite baterako, euskal kulturaren aldeko jarrera garbia ediren nahi izanez gero, ez dugu soilik euskal abertzaleen ar-

tean miatu behar, nolabaiteko «baskismoa» edozein alderditan topatzen ahal baitugu, baita aurkakoa ere, jakina. Eta eserlekuak eskuratzen zituzten taldeen artean ezezik, jendeari eskaintzen zitzaizkion hauteskundeetan parte ez hartzeko deialdia egiten ohi zuten anarkisten artean ere honelako jarrerak atzemaiten ahal ditugu.

Jaime Dean, Lorente alkatea, Montzon eta Irujok Estatutuaren aldeko lan handia egin zuten

Izan ere, egoera uste baino hagitzez konplexuagoa zela azpimarratu beharra dago, funtsean alderdikideen artean benetakoa lubakia arlo sozioekonomikoa zela-kotz. Honek ere, ildo beretik, eragin ikaragarria izan zuen orduko proiektu autonomistetan, balizko euskal asmo zintzoa korapilatuz. Eta orain arte aipatu dugun guziaz ongi laburbildu eta ulertu ahal izateko izen bat datorkigu bururat, David Jaime Dean,

Tafallako euskalduna.

Hitz batez, Jose Maria Jimeno Jurio ikerlariak argitu zigunez (ARGIA 1652) «Lizarrako lehendabiziko batzarrean lau herrialdeak baturik zeudela eta Estatutua onartu zuten aho batez erlijio ekarpenak agertu arte. Orduan Erriberako sozialistek proiektua utzi egin zuten. Eskuinak ere arreata handiz landu zuen Nafarroa. Karlis-tak eta liberalak Euskal Estatutua saboteatzen saiatu ziren. Gure herriko karlistek ere gaizki pentsatzen zuten. Azken batzarrean jende anitz ez zen ohartu noiz bozkatzzen zen ere, Luzaide kasu. Bertze batzuk nahasturik zeuden. Eta gainera anitzek haien udalek agindurikoaren aurka bozkatu zuten». Enbata horren erdian tafallarra dugu gidari.

DAVID JAIME DEAN TAFALLAR ERREPUBLIKARRA. Pablo Fermin Iri-garai Goizueta auriztar sendagilea bezala, hots, «Larreko» ezagunagoaren gisa (ARGIA 1706), tafallar errepublikarra 1949an

hil zen, bientzat eta Nafarroako euskaldunentzat 1949ko data agerian utziz.

1887ko maiatzaren hamaseian jaio zen. Europar kontinentean Italia eta Alemania batu berriak ziren, mende-tako zoritxar nazionala baztertuz. Hego Euskal Herrian, Nafarroa Garaian bereziki, azken guda karlistaren ondorio latzak airean ziren eta urte guti falta zen «Gamazada» izeneko matxinada herrikoa gerta zedin. Ordurako Iparragirre urretxuarra hila zen eta Sabino Arana Goiri izeneko abantoar batek bere burua abertzaletzat hartzen zuen jadanik. Tafalla ondoko Orbaibarreko herrixketan, bertzalde, euskara hiltzen ari zen eta ez zirudien Iruñeko Txapitela karrikako Arturo Kanpion buru zuen nolabaiteko euskaltzale taldearen lanaren helburua Tafalla alderat bideratzen ari zenik.

Gure hizkuntza hainbertze maite zuen David euskaldunberria zen. Alta, Nafarroako bertze herri batean, garai hartan arrunt euskalduna eta bertsozalea zen Eugén Bonaparte printzearen Iruñeko nafarre-
ra ikasi zuen, hau da, Esteribarreko iparraldeko herri handian, Iragi, Urtasun, Baztan eta Xalbadorren Urepeleko mugetan dagoen horretan, Mendialdeko bihotzean. Egun bere baitan oraindik euskaldunak di-tuenean, hain zuzen. Bertan jaio baitzen, kasualitatez, bere aita liberalaren lana zela medio.

Tafallar hau, denboraren poderioz politikaren ur nahasietan murgilduko zena, euskararen alde beti mintzatu zela dirudi. Dena den, eta une horietako euskaltzale ezagunen artean hagitut gutitan jaso bada ere, David ez zen apaiza edo jaunttoa, eliza katolikoaren aurkako nafar euskaldun hau, Altsuko Constantino Salinas moduan ezkertiarra baitzen. Hor-taz, euskara eta euskal kultura maite ba-zuen ere, ez zen «Larreko»ren sokakoa, epe

historiko horretan Nafarroako euskal kul-turan hainbatetan nabarmenarazi den ba-lizko monolitismo ideologikoa kolokan jarritz.

■ Ezkerrean Jose Cabezudo lider errepublikar tafallarra (1931n Nafarroaren autonomia proiektuan hartu zuen parte) eta zakurrarekin Felix Lecea.

Gaztetan ezkertiar ideiak bere egin zi-tuela idatzi da. Argia eta alaia, erakarga-
rria, Jose Mari Espartza Zabalegik bere garaia aztertzerakoan liburuan azaldu due-nez —«Un camino cortado. Tafalla 1900-1939»—, nafarrak emaniko hitzal-dietan bertze politikariak kritikatzeko era-biltzen zuen tresna nagusia ironia zen. Mundua ezagutzen zuen, Kuba eta Buenos

eta hil arte arnas arazo larriak pairatu bai-tzitu.

Bidaiak egin ondoren, Etxarri Arana-tzen eman zituen urte batzuk eta honek ikasiriko euskarari eusten lagundu zion. Bertsotan ere aritzen omen zen. Bertako Martina Larrazare-kin ezkondu eta handik gutirat emaz-tea alaba batez erditu zen, baina tikia une horretan bertan hil zen, bikotearen bi-hotzak goibelduz. 1921ean Tafallako «Cooperativa Vini-cola» zelakoan ku-deatzaile lanpostua eskuratu zuen, en-presak bizi zuen egoera larria hobe-tuz.

1931n Tafallan errepublikar zinegotzia zelarik, Nafarroa-ko Foru Aldundian ere lan handia bete zuen, hautetsia zelakotz. Aipaturiko aldun-dian indarrean zegoen ustelkeriaren aurka aritu zen, bera pobrezia duinean bizi zela bertzei erakutsiz. Bertzalde, bere herriko «Acción Socialista» eta «Izquierda Repu-blicana» taldeetako burua izan zen. Antza denez, eta bertzeak bertze, praktikan euskararen ofizialtasuna Nafarroa = osorako zabaltzea bultzatu zuen, Arturo Kanpionen taldekoek eskatzen zutena baino hagitzez neurri aitzineratuagoa, alegia.

Lizarrako Euskal Estatutuaren aldekoa, erakutsi zuen jarrera eragin handi-koa izan zen. Bere merinerriko (merin-dadeko, nafar es-kualdeko) herriek aldeko bozka eman zutela erraitea nahi-koa izaiten ahal da, hots, guziz erdal-dunduak ziren Tafa-

■ Tafallako «Centro Republicano»a 1930ean sortu zen. II. Errepublikan hainbat alderdi politkotan banatu ziren bertako kideak.

Aireserat egin zituen bidaia lekuko. Baina bidaia horiek bere burua jantzi bazioten ere, osasuna errekarat eraman zioten, zeren

lla, Erriberri, Faltzes... Eskualde honetan nagusi zen nekazal munduan, EAJ alderdiak indar eskasa zuela oroitarazi beharra

«UN CAMINO CORTADO TAFALLA. 1900-1939»

«UN CAMINO CORTADO TAFALLA. 1900-1939»

dago. Estatutuaren zirriborrea prestatu zuen Eusko Ikaskuntzako partaide honen lana erraldoia izan zela bistan da: EAJ eta errepublikar ezkertiarren artean diferentziak baziren ere, elkarlana eman zela-kotz. Jaimek, Lorente alkateak, Telesforo Montzonek eta Irujok Estatutuaren aldeko lan handia egin zuten, merinerriko hogeita zortzi herrietako ordezkariekin bi batzarre antolatuz.

1936: FUSILAMEN- DUETATIK IHESI.

1936an bere herrian bertan babesa eman zioten. Bazter guziak miatu bazituzten ere, ez zuten topatu. Etxe batean ezkutatu zen eta han bere emazteari eginikoa ezagutu zuen —atxiloketak, isunak, ilea moztu, tortura—. Erre-

sistentzia sareak ondoko Artaxonaratz eman zuen, azkenik, eta Azagra nahiz Azkoiengo bertze iheslari batzuekin mugarat abiatu zen. Bere osasun arazoak zirela eta bideko Ultzamako Alkotz herrian gelditu zen, hango emakume batzuek babesa eman zitelakotz. Alta, pasadizo latz hartan eus-

kalduna izaitea lagungarria izan zitzaion. Haran berean, haiek jakin gabe, Tafallako alkatea zen Julio Iribarren ere babesturik

■ Tafallako mugimendu errepublikarrean Jose Alfaro, Leceatarrak eta David Jaime izan ziren gidarietako batzuk.

zegoen. Gaulana nagusi zen garaian zaldiz pasa zuen muga, laguntzarik gabe.

Jende anitz atxilotu eta erail zuten bera harrapa ez zezaten mugimendu herrikoian. Izan ere, David Jaime Deaneekin batera lagun anitzek alde egin zuen Tafallatik, fusilamenduak saihesteko. Horien artean

Santiago Doxandabaratzen euskal abertzale fina, Venezuelarako bidean Baionarat joan zena. Lapurdiko hiribururat ere Jose Al-

farok jo zuen, herriko espetxetik ihes egin eta gero. Vicente Esparza, Felix Yoldi, Vicente Ozcariz zein Justo Valencia Euzko Gudarostearekin bat egin zuten eta Jose Ezpeleta kataluniar frontierat abiatu zen. Pedro Bermudez, Serafin Indart, Maximo Martinez, Primitivo Lorea edota Felix Sanchez, bertzeak bertze, Frantziako kontzentrazio zelaian sartu zituzten, laster nazien eskuetan geratzeko.

Frankistek Nafarroan fusilaturiko milaka lagun-en artean ez izanik, Iparralderaino heltzea erdietsi zuen. Euskal lurraldeeta-

tik irten gabe, Hego Euskal Herriko erbestertuen alde lana egin eta Nafarroako Kontseilua antolatu zuen. Erakunde horretako lehendakaria zen. Erakunde honek 1936-1939ko gertakariak sorturiko nafar erbesteratuak elkartzeko zuen helburu, baita frankismoa garaitu ondoren Euskal Esta-

■ Euskal Estatutua eta Nafarroa

1931ko apirilean Kataluniak katalandar errepublika aldarrikatu zuen. Madrilgo gobernuak onartu ez eta katalandar udalek Nuria izeneko autonomia estatutua prestatu zuten, konponbide gisa. Berehala, 1931ko maiatzaren 8an, Eusko Ikaskuntzari estatutuaren zirriborrea prestatzea eskatu zitzaion. Hil horretan bertan, azken egunean hain zuzen, proiektua amaituta zegoen eta egunkarietan argitaratu zen. Hego Euskal Herri osorako, erraite baterako, euskara eta gaztelania hizkuntz ofizialak izanen ziren. Bi aste eskas pasa ondoren Lizarran aurkeztu zen, Iruñean egiteko saiakera baztertu ondoren, eta Ega ibaiaren hirian Hego Euskal Herriko laurhun eta hogeitak aldeko bozka eman zuten. Madrilgo Kataluniakoa onartu bai, baina Hego Euskal Herrikoa praktikan ez. Hitz batez, Karlistaden ondoren ematen zen lehendabiziko saiakera sendo horrek huts egin zuen.

Hego Euskal Herrian indarrean ari ziren alderdiek beste proiektu bat idatzi eta herrialdeetako batzarrekin 1932ko urtarrilaren 21ean onartu zuten. Testu berrian bi aldaketa nagusi ziren. Batetik, Vatikanorekin balizko harreman zuzenak baztertzeko ziren. Bertzetik, «Estado Vasco» izeneko kontzeptua desagertu zen.

ESTATUTUARI EZ ALA «PUCHERAZO» A.

Hala eta guztiz ere, 1932ko ekainaren 19an Nafarroako ordezkari gehienek aurkako bozka eman eta herrialde hau estatututik kanpo gelditu zen. Ikerketek frogatu dutenez, hala ere, Nafarroak inoiz ez zuen ezezko bozka eman: Madrilgo agintariak ordezkari batzuk erosi zituzten eta hauek haien udalek erabakirikoaren aurka aritu ziren. Hots, «puchera-zo» delakoa eman zen, karlisten artean kasu. Hau da, Nafarroak Lizarrako estatutua onartu zuen, baina nafarrek hartutako era-

baki librea ezkutatu zen. Hego Euskal Herri osoak onartu zuen, bai lehen proiektua bai bigarrena. Bi kasuetan Madrilgo debekatu zuten, agerian diren modu ezberdinak erabiliz.

Edonola ere, Bizkaia, Gipuzkoa eta Arabako ordezkariak bertze proiektu bat prestatzeki ekin zioten, hirugarrena. 1933ko abuztuaren 6an Gasteizen eginik batzarrean ekimen berria onartu zen. Erreferenduma egiterakoan, hala ere, Araba ezezkoa bozkatu zuen. Gipuzkoa eta Bizkaia emaitzen aurrean, dena den, gaituztat hartu zen. Orduko irakurketa politikoa egindakoan ukaezina da, hori bai, estatutuaren bultzatzaileentzat Araba jazarrikoaren larritasuna. Espainiar eskuindarrek Araba balizko autonomiatik kanpo uztea nahi zuten, Nafarroari jarraituz.

1934ko irailaren 2an beste udal biltzaia bat antolatu zen, Gipuzkoako Zumarraga herrian. Oraingo honetan espainiar polizia

«UN CAMINO CORTADO TAFALLA. 1900-1939»

■ 1931ko maiatzaren 24an errepublikarrak eta sozialistak zezen plazan bildu ziren hauteskudeen ondoren.

tutua antolatzea ere. Erakunde honetako bultzatzaileak David Jaime Dean, Rufino Garcia Larache eta Javier Domezain izan ziren. Ia nafar errepublikar guztiak batzea erdietsi zuen, baita Euskal Estatutuarekin hagitz kritikoak zirenak ere. Europak bizi izan zuen ondorengo gerrate ikaragarrian, hala ere, Nafarroako Kontseilua desegin zen, partaideak Europa eta Ameriketan sakabanatuz.

Ez dirudi urte horietan ere erbestean

zegoen Euzko Jaurlaritzarekin batere ongi moldatzen zenik, eta euskaraz idazten zizkien eskutitzetan Nafarroa abandonatzea aurpegiratzen omen zien EAJko buruzagiei. 1949ko urriaren hogeita bederatzian Lapurdiko Kanbo herrian hil zen. Hirurogeita bi urte zuen. Orokorrean ez duzu, irakurle, euskal entziklopedietan politikari euskaldun honen berri topatuko, ezta Nafarroako entziklopedietan ere ●

◆ ERLANTZ URTASUN

«AUNAMENDI»

■ 1932ko ekainaren 19an Iruñeko Gaiarre antzokian, Euskal Estatutuaren proiektua bozkatzeko elkartu ziren Nafarroako udalerrak.

ekitaldia galerazi zuen. Hots, funtsean, estatutua debekatu zen. 1936ko apirilaren 16an eztabaidak berriro hasi ziren, Madril-
en ere bai, baina uztailaren 18an faxistek gerra piztu zuten. Urriak batean, gerra bi-

zian, Madrilek estatutua onartu zuen. Ez zen urtebetez ere bizi, hilabete gutxietan frankistek Hego Euskal Herri osoa menperatu zutelakotz. Burgosko paper ofizialen arabera, 1937ko ekainaren 23an hil zen ●

ITZULPEN ZERBITZUA
eskura
SERVICIO DE TRADUCCION

JOSÉ ARANA, 15 BEHEGAINA
20001 DONOSTIA

TELEFONOA: 943 29 18 30

FAXA: 943 27 58 69

eskura@euskalnet.net

Itzulpenak

Testu zuzenketak

Interpretaritza

Bezeroen beharretara egokituz,

Ingelesa

Frantsesa

Alemaniera

Italiera

Katalana

Portugesa

Galegoa...

bizkuntzetarako itzulpenak ere
eskaintzen ditugu.

1985EAN SORTUA

“IPARRALDEKO BORROKAREN AGERLE IZAN DA GUK TALDEA”

Lapurdiko Sokoa herrian sortu zen 1942an laborari sendi batean. Baionako apeztegian psikologia eta filosofia ikasi zituen, baita musika klaseak bertan jaso ere. Apeza izatera pasa beharrean, familia osatu zuen Maddalen Aroztegirekin. Bi seme-alaba dituzte: Maider eta Txomin. Mauleko institutuan irakaslea da. Joanes Bordarekin Guk taldea sortu zuen 1968 urte aldean. Pierpol Berzaitz, Panpi Lacarrieu, Eneko Labéguerie eta Nat Cazarré izan dira Guk talde mitikoaren historia osatu duten beste kideak. Eneko Labéguerieren «Nazio Berria» argitara emateaz batera, Guk taldearen desagitearen notizia gertatu zen iaz. Hontaz eta hartaz hitz egin dugu Beñat Sarasolarekin.

Lapurdin sortua zara (Sokoan). Alta, Ipar Euskal Herriko hiru eskualdeak ontsa ezagutzen dituzu. Zure belaunaldiko euskaldunen soslaia betetzen duzu: irakasle, musikaria eta militante engaiatua. Egin dezagun gibelera. Nola izan zen bilakabide hori?

Eneko Labéguerie-ren aita zen Mixel Labéguerie-ren garaia aipatzea funtsezkoa da bilakabide horretan. Labéguerie-ren lehen diskoa entzutea izugarritzko urratze eta aldi berean irekitze gisako bat izan zen niretzat, eta nire belaunaldikoentzat funtsean. Ene Lizeo garaia zen, eskola pribatuan ikasten nuen, eta eza-gutu nuen laborari eta euskalduna izatea zer zen, biziki sofritu nuen izaite hura. Irakasleak mediku edota abokatuen semeen ondoan ibili ohi ziren, jende xumearekin gutxi. Laborari semeak, euskaldunak pixka bat bazter uzten gintuzten. Alabaina, Enbata mugimendua agertu zen, Mixel Labéguerie-ren lehen kantutak entzun, eta erran bezala, hura nire gurasoen kulturaren balorazio izugarria izan zen niretzat; txundituta utzi ninduen. Aldi batez, etxean, aitak kantu asko zekien, eta usu abesten zuen. Musikarako gustua familiar hartu nuen gainera.

■ 26 urte inguru zenituela Guk taldea agertu zen. Joanes Borda eta zu izan zineten horretan aitzindari. Nola izan zen hura eta zergatik Guk izena?

Joanes Borda eta biok kantuz aritzen ginen han-hemenka, lagunartean, etxean. Halako batean jende aitzinean kantatzeko urrats tipi hori eman genuen, ausartu ginen nolazpait. Ostatueta lehenik, eta eszenario baten gainean geroago. Ez ginen aparteko kantariak, ez musikariak. Naski, or-

duan aiseago zen kantatzea egun baino. Abantaila bat genuen, nola hitzen hala kantuen aireak guk gihauerek konposatzen genituen, ba, herrietatik gero galde gehiago egiten ziguten. Kantuak gureak izaite horrek bazuen bere garrantzia.

Guk izenak berriz, gure izaitearen funtse erakusten du. Taula gainera iragaiten ginen, baina herriarekin batera kantatzeko asmoz eta gogoz. Erran nahi baita, herriarren artean abestu izan dugula, eta gure kantutak hortik beretik sortuak izan direla. Guk taldearen xedea kantariak eta entzu-leak biltzea izan da funtsean.

■ Taldea osatuz joan zen. 1970an Panpi Lacarrieu bildu zen, eta 1972an Pierpol Berzaitz.

■ “Kantuak itsasoko uhainak bezalakoak dira, ageri dira ur azalean, bere barnean mugimendua dagoelako”

Bai. Gure kantutegia eta ibilbidea landu ahala sentitzen hasi ginen gure lana pixka bat gehiago aberastu behar genuela, eta gu baino trebeagoa zen norbait ongi zitekeela gurekin biltzea. Pierpol Berzaitzekin topo egin genuen, suertez, ostatu batean kantuz ari ginela. Gure kantutak gustukoak zituela erran zigun, eta zerbait ber-

rritan hasteko grinatua zenez, gurekin hasi zen.

■ Garai hura biziki emankorra izan zen. Laborantza munduan biziki eraginkorrak izan zineten.

Pierpol Berzaitzekin batean, Beñat Davantek ere parte hartzen zuen taldean. Musika mailan berrikuntza handia ekarri ziguten, zernahi tresna mota jotzen baitzekiten: kitarra mota guztiak, akordeoia, xirula, pianoa, saxoa, bateria... Bi disko tipi eta album doble handi bat grabatu genituen. Orduan aldatu genituen gure kantuen gaiak eta moldeak hein batean. Gai politiko soilak aipatzetik kezka sozialak aipatzera iragan ginen. Kantaldiak pixka bat antzerki moldean ematen hasi ginen, eta herri tipie-

tan bereziki kantatzea deliberatu genuen. «Aita-Seme-Laborari» izeneko diskoan herria gaztez hustutzen ari zela, eta gurasoen penak kantatzen genituen. «Laborari-Langile eta Nagusia» delakoan berriaz sozial mailan bizi ziren arrankurak kitzikatzen genituen.

■ **Zuzenean ematen zenuten antzerki-kantaldi gisako haietan biziko zenuten hainbat pasadizo, ezta?**

Oroitzapen asko. Goxoenetarik bat Game herrian gogoratzen dut. Semea Parisera abiatuak, aita baten pena kantatzen ari ginelarik —Gameko plaza ttipian— hara non ikusten dugun gizon adineko bat negarrez ari. Horrelako batean gogoia emaiten dizu kantaldia gelditu eta ixilik egoteko. Izan ere, guretzat alegiazkoa zena, haren-tzat egiazkoa baitzen. Kantalditik landa jin zitzaigun erraitera xume-xumea, haur bat bezala, batere ahalkerik gabe, negar egin zuela. Horrelako harreman aberats horiek nola ez goza?

■ **Pierpol Berzaitzek bere aroa bete, eta 1979an taldea utzi zuen. Berzaitzena beste estilo bat izan da, ez duzu uste?**

Pierpolek taldea utzi zuen Parisera joan baitzen Crédit Agricole bankuarentzat lanera. Hori izan zen arrazoi nagusia. Gero, erran gabe doa, Pierpolek bazuen guk ez genuen beste filosofia diferente bat musika aldetik. Guk taldean kantuenaren militanteak egon nahi genuen, hark berriz, kantuari beste maila bat eman nahi zion, kreazio artistiko bat. Eta egia erran, nik ez diot hark zuela edo guk genuela arrazoi. Bi moldeak ezberdinak dira, eta biak behar eta balio dutela uste dut; biak beharrezkoak dira herri batean nire gustuz. Kalitatezko gauzak egiteko kantura emana bizi behar da, profesionalizatu. Berzaitzek bazuen hori, ez guk ez naski.

■ **Bide luzea burutu izan zenuten geroztik. 1983an Eneko Labéguerie bildu zen taldera: «Geroa», «Herria zain», «Gerlarik ez», «Arrozten» eta «Bidez Bide» diskoak grabatu ere bai. Musika eta kantua baino zerbañt gehiago biltzen dute zuen lanek. Iparraldeko abertza-**

letasunaren ikurra izan da Guk taldea.

Beno... Guk taldean haxe pentsatu dugu beti: herri batean, nahiz ttipia izan, herriko jendeak ez badu borrokatzen ez dutela besteek egingen. Zentzu honetan, Iparraldean batzuek zabaldu zuten «Iparralde gelditu egoteko eta Hegoaldean egingen zela lana, eta gero euria bezala etorriko zela honera, eta nik ez dakita» amets hura. Eta

bistan da, hura ez genuen gustuko inola ere. Guk hori ez genuen eta ez dugu sekula sinistu izan. Guk beti sinistu izan dugu tokian tokiko lanean. Eta hori abestu dugu. Afrikan sortuak izan bagina ere, antzean kantatuko genuen.

■ **Garai latzak ere igaro zenituzten Guk taldean. Joanes Borda atxilotua izan zen eta IK erakundearen bozemakak zine-**

ALBERTO ELOSEGI

■ «Ene Lizeoko eskola garaian biziki sofritu nuen euskaldun izatea zer zen».

Hamarrekoa

ROGER IDIART

«Berarekin ikasi nuen Euskal Herria ere bazela Espainia aldean. Hegoaldea erakutsi zidan alegia»

PIERRAS LARZABAL

«Nire aita izpirituala. Lehen giza pentsamoldea eta euskal kontzientzia berak eman zizkidan»

E. MENDIZABAL "TXIKIA"

«Paris-Madril deitzen genuen. Gaui hemen, bihar han, zebilen. Ez zuen gidatzeko baimenik, eta harekin Hego eta Iparreko kilometro anitz egin nituen gau eta egunez»

FILIPE BIDART

«Inolako nahikeriarik gabe, 'Guk' taldeak zabaldu zuen mezuaren jarraitzaile eta eredua»

PIERPOL BERZAITZ

«Artista. Ahal eta ezagutza handia du musikan. Euskal kultura goi-mailan ikusten du. Batzuek diote harroputza dela, baina ez dut uste hala denik. Bere estrategia badu euskal kultura biziarazi eta aberasteko»

JOANES BORDA

«Haur denborako ene laguna»

ENEKO LABÉGUERIE

«Mutil arrunt langilea, bizi-bizia»

PANPI LACARRIEU

«Lagun goxoa»

JEAN-MIXEL BEDAXAGAR

«Bihotz handiko gizona, baina pixka bat pesimista»

MIXEL ETXEKOPAR

«Euskal kulturaren alde gazteekin lan izugarria egiten ari dena»

■ «Guk-eko taldekideek beti sinestu izan dugu tokian tokiko lanean».

ten fama hura ere hor zen...

Guk gauzak bizi izan ditugu osoki. Guk abesten genuen bizi genuen herria, bizi ginen moldean sentitu eta abesten genuen. Herri honetan biziz gero, bakoitzak herrian bertan bere borroka eraman behar zuen. Gero, bat edo beste preso izatea, taldeko izan edo ez, gauza horiek normalizat hartzen genituen. Badakit batzuek Guk taldea IKren eleudun edo bozeramailetzat zutela. Izatekotan, Iparraldeko borrokaren agerlea izan da Guk taldea, besterik ez. Ez genuen harentzat edo bestearentzat abesten edo hitz egiten, Iparraldeko bertako borroka molde bati abesten genion, bakoitza bere bizilekuan borrokatzera deitzen genuen. Ez dakit «normal» hitza zuzena ote den? Guk egin genuena normala da, eta normala borrokatzea zen, eta da.

■ Utopikotzat hartuak izan zineten orduan. Egun, berriz, beste egoera batean bizi gara, ezta?

Bai. Dena den, ez dut uste gurea utopia izan zenik. Soizu, gure historian eboluzio bat bizi izan dugu, normala denez. Herri honen geroari begira, eta bere historiari so jartzen bagara, une batean komunistak progresistak zirela ohartzen zara. Gero apezak izan ziren aitzindariak —laborantza eta sindikatu munduan lan izugarria egin dute hauek—. Horiek denak isildu egin dira, eta abertzaleek hartu izan dute

haien segida. Iparraldean behintzat, gure herri honen historiaz eta geroaz proposamen duin bat egin duen proiektu bakarra abertzalea da. Herrialde batean, % 10ak herri proiektu batean sinesten badu, herri horrek bide egingen du. Eta une honetan egoera horretan garela uste dut.

■ Bide urratzaileak izan zarete. «Bidez bidez» azken diskoaren ondotik, zuen azkenetan zinetela ageri zen, naski. Epiko izatetik lirikoago izatera iragan zineten nolabait.

■ «Abertzaleek lehenengo komunista eta apaiz progresisten lekua hartu dute Iparraldeko eguneroko borrokan»

Guk taldearen funtsa ahotsak izan dira. Disko horretan melodiak leku gehiago hartu zuen, eta denon gustukoa izan zen. Gure entzuleek zera erran ziguten ordea: «Oi! Zer lastima. Guk taldekoek boz ederrak zenituzten». Guk gogoratua izanen da geure aho-tsengatik.

■ Nola ikusten duzu

Iparraldeko kantagintza?

Badago segidarik ene irudiko. Herri batean kantuak izugarritzko garrantzia du, ez soilik Euskal Herrian. Bai hemen bai Afrikan nahiz Asian zein Ameriketara, herriak borrokan ari badira, beti kantatuko da. Kantuak itsasoaren uhainak bezalakoak dira, ageri dira ur azalean, bere barnean mugimendua dagoelako. Edo beste gisa batez erranik ere: kantuak loreak bezala-

koak dira. Kantua landarearen lorea da, lorea ernatzen da landarea eta erroak lantzen eta zaintzen direlako. Kantua herriaren hatsa da.

■ **Hola izanik ere, hainbeste urtez herriz herri eta bidez bide kantuz aritu ondoren, Guk desegitea erabaki zenuten. Edo ez al da desegin Guk taldea?**

Talde bezala deliberatu genuen taulen gainean ez agertzea eta hortaz ziur naiz. Duela hilabete bat afari bat egin genuen —Baigorri—, eta duela 30 urte abestu kantuek eskaini genituen; inon grabatu ez direnak. Afarian zirenek erraten ziguten lastima zitekeela abesti horiek galtzea. Guk biltzea nahi dute berriz, kantu horiek ez galtzeko, oroitzen bezala atxikitzeko, eta hori da egin dugun gauza bakarra. Baina lagunartean, eta afari giroan.

Guk taldea bukatua ere, guk giharek hazia erein genuen antzina, eta gero haren menka landatu ditugu landareak. Hazi haiek loratzen ari dira gure ustez. Beste batzuk gure fruituak biltzen eta lantzen ari dira jada. Funtsean, gure nahia hori izan zen, eta hori da egun ere bai. Beraz, zentzu horretan, ez nuke Guk taldea bukatutzat emanen.

■ **Hori gisa batez horrela da. Baina ez zarete berriz plazara itzuli. Eneko Labéguerie ez bada.**

Batzuek galdatu zioten Eneko Labéguerie-ri ea bere diskoa Guk-ena izanzen edo ez; Nazio Berria izeneko diskoa, alegia. Berak arrapostu eman zuen ezetz, eta halaxe da. Guk taldeko kideek ez genuen parte hartu disko horretan. Alta bada, disko horretako kantuek Guk taldeak eginak dira. Nolabait erraiteko, une honetan, Enekok hartu du segida eta ardura. Denon laguntza du bere eginbidean.

■ **Guk taldea bitxia izan da, eta modu bitxi batez eman zuen nolabaiteko agurra...**

Bai. Arrazoiak geure izaera, gure herria eta gure bizitza bera ikusteko moldean atzemanen dituzu. «Guk» horrela gara. Ez gara espektakulu eta hedabidetarako jendea izan, ez Baiona edo Donostiako antzoki handi batean kantatzeko arizaleak izan. Gure lekua herrixketan egon da; herri xehe eta apaletik hurbil. Guk taldearen fi-

■ «Guk izenak gure izatearen funtsa erakusten du». (Sarasola, Borda eta Lacarrieu Flandrian kantari).

losfia herriaren baitan aurkitzen da.

■ **Ipar Euskal Herriarentzako geroa argitzen ari da; laborantzak zutik dirau. «Geroa gurea da» abestu zenuten. Abertzale askoren gogoan zarete.**

Baigorriko gualdi horretan ari ginelarik garai hartako giro hura berriro genuen eta giro hori triste bezala hatzeman nuen; arrenkuraz edo. Gure adineko lagun batek

■ “Guk-en filosofia herriaren baitan aurkitzen da. Guk egin genuena normala da. Normala borrokatzea zen, eta da”

erraiten zidan duela 30 urte euskara bukatua zela Iparraldean. Orain bere seme-alabek —bat Britainian duela bestea Irlandan— euskara ikasi nahi dutela erraiten zidan. Guk taldeari esker ez dela galdu euskara erraiten zidan. Hori erraita gehiegi dela pentsatzen dut. Guk taldetik kanpo

■ Beñat Sarasola, Joanes Bordarekin izan da Guk-en arima. Argazkian, Flandriako Broug herriko auzapezarekin.

ikusita, nik erranen nuke, bai kulturari bai politikan bai ekonomia mailan, Guk taldekook gure problematika herriko jendeari hurbildu geniola.

■ **Hasieran Enbata garaia aipatu duzu. Mundu haren ezberdina ote zineten-zuek?**

Enbata mugimendua eragile nagusia izan zen, baina intelektual mailan gelditzen zen. Ikasleak, irakasleak eta eskoladun jendearengana iritsi zen. Gure nahia, berriz, borroka euskal herri txikietara eramatea izan zen. Euskaldunak han zeuden, baina ez zuten euskaldun izatearen kontzientzia. Orduan kontzientzia eramatea izan

zen gure xedea. Abertzaletasuna ez zela euskaltzaletasunaz aparte egiten ahal pentsatzen genuen. Euskal Herria behar zela salbata euskaldunekin, euskaraz bizi zirenekin; Game herrian edo Larrañen. Guk taldearen «politika» abertzaleen mezua euskaldunen etxetarraino eramatea izan zen.

■ **Lapurditik —Nafarroa-Beheretik paseaz— Zuberora etorri zinen eta bertakotu. Nola ikusten duzu Zuberoa?**

Zuberoa kultura aldetik euskal probintzietatik antzinatuena ikusten dut. Zuberoan kultura inon ez bezala bizi da. Euskal kultura molde bizienean bizi dute zuberotarrek, baina kontzientziarik ez dute edo beren kultura ez dute hainbatean ikusten euskal kulturaren barnean. Anitzek ez dute bere burua ikusten Euskal Herriaren osoaren barnean. Alta, zuberotarrak euskal kulturaren parte direla ohartzen ari dira. Gero eta elkarte gehiago dago Zuberoan, dantza eta kantu elkarteak, baina egiaz, kontzientzia politikoa eskas dago oraino.

■ **Iparraldeko egungo egoera politiko-sozialaz zer iritzi duzu?**

Nire iritziak ez du balio handirik. Orokorki irabazten ari gara uste dut; optimista naiz. Duela hogeita hamar urte abertzaleek erraiten genituen gauzak egun sozialistek eta eskuindarrek asumitzen dituzte nolabait. Ez dute ukatzen euskalduntasuna bederen. Gero, gaurko gazteek —15-25 urtekoek— guk ez ge-

ALBERTO ELOSEGI

nuen kapazitatea dute. Politikan ardura hartzeko gu baino prestatuagoak daude. Aztertzeko eta ekintzarako guk ez genuen gaitasuna erakusten dute. Ekonomia eremuan oraindik ere abertzale gazte hauek ez dute politikan edo kulturaren duten eragina. Alta, 15 urte barne, gazte horiek gure herriko auzapezak eta hainbat esparruen kudeatzaileak izanen dira.

■ Maulen ere sentitzen al duzu gazteen aldetiko aitzinatze hori?

Maulen ere gazte horiek egingen dute herria, frantses nortasuna dutenak ez baitira militante ez aitzindari. Ez dute deusetan sinesten. Abertzale munduan ari direnek irabaziko dute etorkizuna bai Zuberoan nahiz Iparraldean. Mundualizazioa aipatzen da, baina erroak atxikitzen badiugu orain arte bezala, datozen belaunaldiak antzinekoak baino indartsuagoak jinen dira ●

◆ MIKEL ASURMENDI

■ «Zuberoan kultura inon ez bezala bizi da, baina kontzientzia eskas dago».

T a n t o a

Egiatzko kantari iraultzailea

■ Eneko Labéguerie

Kantaria. Guk talde ohiko kidea

Bidaia handia izanzen hintzen, aita-mek eskolarat igortzen ez hinduten egunetan Kauttera etxaldetik lerratzen baihintzen Donibane Lohizuneko itsas-porturat. Alta bada, gazte denboran bakan egin hituen bidaiak. Aita Piarres Larzabali esker hasi hintzen, ordea. Halako gidari batekin, nolaz ez, Hegoaldea ezagutu eta maitatu baihuen. Lapurditik Xiberoarat joan hintzen duela aspaldi, lotsarik gabe, lekuko eskualkia ikasi, maiatu, idatzi eta kantatu duk. Hain ongi egin dituk horiek oro, ezen eta Larrañe herriko auzapeza den Marzelek duela gutti ez baitzuen sinetsi nahi Manexa hintzela. Beretzako sortzez baino —gizon tipitto hori, hi heu— ez zian xiberoatarra baizik izaiten ahal.

Beharrik, ezagutu bezain fite samurtu hintzela apezpiku frantximent harekin. Bestela nork idatziko zitian «Aita seme laborari», «Laborai langile eta nagusi», «Geroa» eta beste kantu antzerkiak.

Oroit nauk, 15 urte nituelarik, nola egoiten nintzen hiri so kantaldi denboran. Hire lepoko zainak hanturik, egin ahala goratik kantatzen huelarik (erran nezakek, batzuetan goregi) herri honen tripako mina, haundi-maundien erresuma errautsi nahi edo, Eustakio Mendizabal hire lagunaren oroitzapenez gozatzen hintzelarik. Berdin

Txomin zena eta Mamarru kantaraziz. Aspaldiko denbora horietan pentsatzen nian egiatzko kantari iraultzaile bat hintzela, gure herriak behar zituen bezalakoa.

Urteak joan dituk, hire bidea segitu duk, prefosta, betiko bide zuzena, uhainek trabaturik ere, jakin duk, beti, barkua porturat eramaiten. Iparra ala Hegoa, hik beti ukan dituk pareko.

Hire urratsak direla medio, 30 urtez talde baten gerizatzen eta zaintzen jakin duk, hire lagunak hautatuz. Duela 20 urte, 1980 urtean sartu ninduan Guk taldean, eta denboraren bortxaz ohartu nauk, nolako hautu argia egin huen Joanes eta Panpi bezalako gizonen laguntza desiraturaz. Hazi eta agian luzaz haziko gaituen ideala, hik zutik ezartzen jakin duan taldeari esker, bizi ukan diagu alor guztietatik, maitatu diagu eta bizi guzirako hartu gaituk itsaso baten gisa.

Fuina edo lepozuria bezain kuriozoso, izpiritua beti pil-pilean, berritasun guzietaz gose, jendetasunez josia, hona ene ustez, hi bezalako gizon tipito batek behar ukan dituen laguntzak gu biak elgarren anaia bilakatzeko. Ez ahanztu etxetik pasatu behar duala, kantaldiak utzi baldin badituk ere, hire lana ez duk horretan gelditzen. Badiagu oraindik kantu andana bat elkarrekin idazteko. Herriak hire beharra dik-eta ●

Herri komunikabideak hazkunde krisian

KOMUNIKAZIOAREN IPUINA. Hasieran, hurbilekoa zen esistitzen zen komunikazio bakarra. Artean ez zegoen telefono edo telebistarik, telefax edo teletiporik, telematika edo Internetik. Ingurunea erabat ezaguna zen, pertsonak, lagunak edo etsaiak, abereak eta parajeak. Harantzago, lainoa, ezezaguna, zailantza eta beldurra. Eta gero, deuseza, munduaren amaiera. Hurbileko komunikazioak tresna xumeak behar zituen: ahoz-ahoko kontakatiluak, bertsopaperak, gramatikak eta liburu debozinezkoak.

Geroago merkatari-bidaariak etorri ziren, munduko *marcopolo* guztiak, lainoaren ostean lurralde zoragarriak zeudela kontatuz. Egia zen, orain badakigu, baina mendeak behar izan zituen jendeak hori sinesteko, eta hiritar arruntaren bizi-modua apenas aldatu zen. Ingurua ezagututa, nahikoa oraindik.

Ondorengoa bai, hau erabakiorra izan zen. Bapozeko ibilgailuak zirela eta, bidaiatzea erraztu egin zen. Telefonoari esker, posible zen lainoz bestaldekoekin hitz egitea eta, argazkia medio, haien aurpegiak ezagutzea ere bai. Mundua zabaldu egin zen, eta mundu zabal hura ezagutzeko grina piztu. Egunkari eta irratien urrezko aroa dugu.

Azken aurreko urratsa, telebistak ekarri zuen. Bat-batean, munduaren beste puntakoa zuzenean ikus zitekeen, hango desgrazia hangoekin batera bizi. Mundu osoa bihurtu zen norberaren etxea, hiritar guztiak bihurtu ziren mundutiar, eta McLuhanek lasai bota ahal izan zuen herrixka globalarena. Jendeak, gainera, berrigoxo izan eta mundu aurkitu berria lehengo inguru zahar ezaguna baino nahiago. Batzuk oraindik aurreko fase horretan daude, eta Sri Lanka errazago kokatuko dizute mapan Arrasate baino.

Baina sateliteak eta kableak iritsi dira, eta hainbeste ugaldutute munduaren presentzia gure begien aurrean, beldurra ere sartu zaigula, ingurua ahaztuko ote dugun, ingurua gutaz ahaztuko ote den, mundua gure egingo dugun ala munduak irentsiko ote gaituen.

Soziologoak ere larritu egin dira, eta identitate, komunitate eta antzeko baloreak indartu beharra azaldu dute. Azken sasoiko komunikazioaren tresna berriak, herri komunikabideak eta atari/multzo telematikoak.

HERRI KOMUNIKABIDEAK GUREAN. Orain hamarren bat urte hasi ziren gurean herri komunikabideak loratzen. Une hartan, gainera, euskaldungoak sekulako indar erakustaldia egin zuen eta, gutxitan bezala, fenomeno berria ia euskara hutsean abiatu zen. Eta, aldizkarigintzaren kasuan, tinko ageri da. Asier Aranguren kazetariak bere doktore tesirako egin duen lan mardulean datu esanguratsuak aurki daitezke. Adibidez, ia 50 dira euskarazko herri aldizkariak, guztira 100 bat langile dituzte eta 400.000 irakurle baino gehiago. Sendo ageri dira, baina herritarrek irakurtzen dutenaren oso zati txikia dira oraindik.

Herri telebistena bestelako kontua da. Sei dira euskara hutsez emititzen dutenak, hogeiko multzo batean, eta hartzen duten esparruak 150.000 biztanle ditu, erdia bakarrik euskaldunak. Oro har, arrakastatsuak dira baina eredia ez da hedatu. Aldiz, hiriburuetan eta zenbait herritan bestelako telebistak sortu dira, bai hizkuntza edo helburuen aldetik. Legez arautu gabe daude, eta diruz ere finkatu gabe.

Herrietako irratiena garatu gabeko arloa da. Dozena erdiren bat dira euskaraz dihardutenak, legearen halabeharrez udal irratiak dira, eta ez dituzte oraindik xumetasunaren mugak gainditu.

HAZKUNDE KRISIA. Ez da makala orain arte herri komunikabideetan egindako lana. Euskara inoiz sartu gabeko zokoetara eraman dute, eta euskara hutsez diharduen langile multzo handia biltzen dute, gehienak lizentziatuak eta gazteak. Eta hedatu diren inguruetan, erraz aurki daitezke hartzaileen jakinmina asetzen dutela erakusten duten seinaleak.

Lan ona egin da, baina ez da aski.

Datorren ugaritasunean herri gisa iraungo badugu, gutaz eta gure hizkuntzan jardungo duten hedabide asko behar ditugu. Kalitatea jaitsi gabe, kopurua dugu oraingo erronka, eta kuotarik ez galtzea helburu. Euskararen aldeko baliabideak antolatzerakoan, arlo honi lehentasuna eman beharko litzaioke, eta maila ezberdineko hedabideen artean elkarlana garatu, sinergiak lortze aldera.

Debagoienean, lehengo Deba garaian, ari gara urrats garrantzitsu bat emateko indarra biltzen. Hemen abiatu zen euskarazko herri komunikabideen lehen loraldia eta, agian, lantzen ari garen GOIENA izeneko egitasmoak abia lezake bigarrena. Hala bedi! ●

Mikel Irizar

GOIENA egitasmoaren bateratzailea

“Lan ona egin da, baina ez da aski. Datorren ugaritasunean herri gisa iraungo badugu, gutaz eta gure hizkuntzan jardungo duten hedabide asko behar ditugu. Kalitatea jaitsi gabe, kopurua dugu oraingo erronka, eta kuotarik ez galtzea helburu”

E Z P A

PRINTZA

BERTSO
ERRETORIKA

Joxerra Gartzia honela mintzo zen EHUn aurkeztu berri zuen «Gaur egungo bertsolaritzaren baliabide poetiko-erretorikoak» tesiaren inguruan «El Diario Vasco»n:

«(...) Nik ez dut egiten poetikaren kontra, baizik poetika formulazioaren baitan jartzearen kontra. Floritura eta gauza distiratsuetara mugatzearen kontra nago. Erretorikaren definizio onena Aristotelesena da eta, hark esaten duenez, pauso hauek daude: nik auditorium bat daukat eta, aurrena, asmatu behar dut ze argudio ditudan; bigarren pausoa zera da, argudio horiek ordena batean jarri; hirugarren pausoa, ordena egokian jarritako argudio horiek ondo formulatu beharko ditut. Horretara mugatu izan da erretorika, eta horregatik izan du fama txarra. (...) Erretorikaren helburu nagusia jendearengan eragitea da. Segun entzuleek eta bertsolariek zenbat balio konpartitzen duten, erretorika barruan estrategia diferentek egongo dira. (...) Ahozko komunikazioan, testua bezain inportantea da testuingurua. Hortxe dago koska. Zuk baldin badituzu balio konpartitu batzuk oso fuertek, orduan ez daukazu zazpi puntuko bertsoa egin beharrik. Frankismo garaian, nahi-koa zen 'gora Euskadi' esatea bertsoa egiteko».

DEBA BEHEKO BERTSO ESKOLA

ERMUA, Mallabi eta Eibarko zenbait euskaltzale, bertsozale eta bertsolarik eginiko saiakerari esker Deba Beheko Bertso Eskola sortu berri da. Urtarrilaren 17an emango zaio hasiera matrikulazio kanpainari. Lau lan talde osatu dituzte: bat-batean aritzeko taldea, bat-batean ez baina bertso bat osatzeko gai dena, bertsoa osatzeko gai ez den taldea, eta bertsolaritzarekin aurreneko kontaktua izango duena.

EUSKAL FILM LABURREN SARI BERRIA

FILM laburrak egiten dituzten euskal zinemagileak laguntzeko Vital Kutxa Fundazioak Euskal Film Labur onenaren saria sortu du. Deialdian parte hartzeko filmeen ekoizleek zazpi probintzietako batean izan beharko dute helbide fiskala 1998tik aurrera eta filmeek 35 edo 16 milimetrotakoak izan behar dute. Lanak aurkezteko epea otsailaren 17an amaituko da eta saria Gasteizko Euskal Zinemaren Astean emango da.

LAU BEGI DITU ORAIN MANOLITOK

ELVIRA Lindok sortutako «Manolito Gafotas» pertsonaia 1988an jaio zen Radio Nacionalean. 1993an bere istorioa liburuan kontatzen hasi zen. Adosek pasa den azaroan antzerkiratu zuen. Eta azkenik urtarrilaren 7an «Manolito laubegi»

■ «Manolito laubegi» euskaraz estreinatu da.

EUSKALDUNON EGUNKARIA

euskarazko bertsioa ikusteko aukera izan zen Iruñean. Ondoren, hilaren 21 eta 22an Getxon eta 28an Arriola Kultur Aretoan eskainiko dute.

OLBE-K MENDE ERDIA BETE DU

OPERA Lagunen Bilboko Elkartek bere 50. urteurrena beteko du aurtan. Horregatik hainbat ekitaldi antolatu du datozen urteetarako. Aipagarriena, «Zigor» euskal operaren taularatzea. Opera hau OLBek berak eskatu zion Francisco Escuderori 1957an, 1967an estreinatu zelarik. 2003. urtean berriz eman nahi du OLBek «Zigor» opera.

BILBOREN URTEBETETZEA OSPATUZ

BILBOK aurtan 700 urte egiten dituela eta, Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak hirurogei milioi pezetako (2,4 milioi inguru libera) dirulaguntza eman dio «Fundación Bilbo 700-III Millenium

HITZ BITAN

- Iñaki Lasak honela zioen «Euskaldunon Egunkaria»n: «(...) Nafarroan euskara ofiziala behar dugu lurralde osoan, denona delako, gurea delako. Eskubideak pertsonenak dira eta ez dira aldatzen bizi diren lekuaren arabera(...)».
- Iñaki Arruti honela mintzo zen «El Diario Vasco»n: «(...) Euskal Herrian, Katalunian ez bezala, instituzioen lanaz gain, beste agente sozial batzuen ekimena ere badago, eta beharrezkoa da, baina ez instituzioen kontra; bestalde, (...), alderdikeria guztien gainetik».

L A K

ARTELAN IBILTARIAK

Sei artisten 11 lanek osatzen dute Bosteko 99 erakusketa ibiltaria. Hiru margolari eta hiru eskultoreen margoak, marrazkiak eta eskulturak biltzen ditu. Mari Puri Herrero, Mertxe Olabe, Pedro Txillida, Koldobika Jauregi eta Roscubas anaien artelanak, hain zuzen. Alicia Fernandezek, erakusketaren komisarioak, urtean zehar Euskal Herriko erakusketa aretoetan lan interesgarriak izan dituztelako aukeratu ditu artista hauek. Bosteko 99 dagoeneko Arrigorriagan, Zornotzan eta Mungian izan da. Azken parada, ordea, Erromoko erakusketa aretoan egin du. Bertan izango da urtarilaren 29a bitartean.

Fundazioari». Urteurrena ospatzeko ekitaldiak antolatzeke sortu zen «Fundación Bilbo 700».

CAMPUSEAN ORFEOIAREN MUSIKA

EUSKAL Herriko Unibertsitateak eta Donostiako Orfeoia ikasleengan musika koralaren zale-tasuna sustatzeko hitzarmena sinatu zuten urte bukaeran. Ondorioz, «Unibertsitateko Orfeoia Aretoa» programa jarriko da martxan Gipuzkoako campusean. Besteak beste, Orfeoia-aren kontzertuak eta musikan trebatzeko ekitaldiak antolatuko dira, bertara joateak unibertsitateko aukera libreko kredituen balioa izango duelarik.

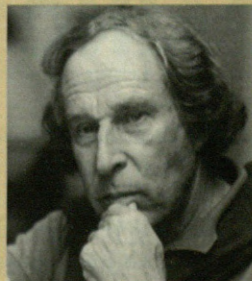
LABOAREN ESTILO SINFONIKOA

HILABETE honetan bertan kalera aterako da Mikel Laboak Euskal Herriko Gazte Orkestra-rekin eta Donostiako Orfeoia-rekin grabatutako diskoa. «Gernika», «Txoria Txori» eta «Baga,

biga, higa», Laboaren klasikoak, baina kasu honetan bertsio sinfonikoan, dira diskoaren ardatza. Horrez gain, Atxagaren hitzez osatutako «Gure hitzak» eta Sarrionandiaren «Kiromantzidxa» kantuak lehen aldiz grabatu dira disko honetan.

■ Laboak orkestra eta orfeoia izan ditu lagun.

■ Alberto Schommer.

IZENAK

Alberto Schommer-en zuri-beltzeko argazkien «Bilbo Hiria» erakusketa inauguratu zen abenduaren amaieran, Bilboko BBK-ko kultur gelan. Argazki-lari gasteiztarrak bilduma honekin Bilboren historia jaso nahi izan du, hiriaren 700. urteurrena dela eta.

Victor Erice zuzendari euskaldunaren «El sol del membrillo» filma da joan den hamarkadako luzemetraiari onena. Hori da Torontoko Zinematikak mundu osoko museo eta filmoteka garrantzitsuetan egindako inkestaren emaitza. Ericeren filma Tarantino eta Coen anaien moduko izenak dauden zerrenda baten lehena da. Salvador Zapirain Ezeiza «Ataño» idazlea urtarilaren 2an hil zen Hondarribian. «Ataño» Auspua bildumako 15 liburu idatzi zituen. Aipagarriena «Txan-txangorri kantaria».

■ «Ataño».

- Jose Maria Satrustegiren hitzak dira hauek «Euskaldunon Egunkaria»-n esanak: «Euskaltzaindiak aukera bat egin behar du. Lehen zeuden (hitz) guztiak hartzekotan ez dago batasun beharrik. Hitz batek hiru, lau... hamar aldaera baditu, eta aurki daitezke hamar aldaerako hitzak, ez da orduan batasun beharrik».
- Julen Kaltzada eta beste hainbatek honela hausnartu zuten «Euskaldunon Egunkaria»-n eta «Gara»-n: «(...)Euskara bera ere preso dago marko juridiko-politiko honetan, erdaren diglosiapean, administrazioen erasoan, onarpenik gabe, legeen benetako babesetik at».

Gure mendeko iragarkiak (eta II)

“BESTE EDOZEIN MARKAKOA BAIÑO IRU ALDIZ GAURKOAGOA”

Gerra ondorengo urteetan euskarazko publizitateak ez zituen inola ere bere garairik oparoenak ezagutu. Iragan astean ikusi bezala, 1936a baino lehenagoko aurrekariak urriak ziren eta gerrak errotik eten zituen lehen saiakera horiek. Euskarazko iragarkiek ez zuten berehalakoan hasitako bideari berriro eusteko aukerarik izan. Euskarazko edozein testu argitaratzea ez zen xamurra frankismoan, noski, eta iragarkiek ez zuten euskarrik, gainera.

Zeruko ARGIAk ez zituen 50eko hamarkada erdira arte, 1954a arte, berriro bere atea ireki. Eta hasieratik bertatik eskaini zituen bere orriak publizitaterako, urte hartako maiatzeko alean luzatu zuten eskaintzan ageri den bezala. Urte osoko orrialde osoko publizitatea 1.000 pezetan saltzen zen garai haietan. Orrialde laurdena nahi zuenak 305 pezeta ordain-

COCA-COLA SENDIKOA ¡Oraindik askoz merkeagoa!

¡Emen degu... emen! COCA-COLA berria ta Sendikoa. Botella aundian —oso aundian— COCA-COLA onek ba-du lau edonzi beletzeko ta geiagorako ere, ta lenak baño merkeago da. Egizu zure auzokoak eta lagunak egin dutene ¡Erosi gaur bertan COCA-COLA SENDIKOA!

du beharko zituen urtean eta 36 pezeta zituenak ere bazuen aukera hogeirena urte erdiz hartzeko.

50EKO ARRAI ETA SOÑE-KOAK. Eskaintzari erantzunez laster hasi zen hainbat etxe iragarriak ipintzen: Arrasate'tar Andonin-ek bere «arrai mota guzikoak» iragarri zituen; Seaska dendak «Soñeko, beroki, eta zuen semea-labak jatzeko bear dezutena» bertan topatuko zutela esan zien irakurleei; La Perla Vascongadak ere bere oihala eta jantziak iragarri zituen; euskarazko «Kristau-Ikas-bidea» salgai non zegoen azaltzen zuen beste iragarki batek —besteak beste, «Villapranka'n» zen eskuragarri—...

1958an eten zen berriro Zeruko ARGIAren argitalpena eta ez zitzaion 63a arte etapa berriari helduko. Aurreko bideari jarraiki erlijioaren inguruko iragarkiak baziren, baita nekazari mundukoak

■ «Erlijioa sendo eta euskaldunen oitura onak gorde nai badituzu...»

Azken bost hamarkadatan denetarik iragarri da Zeruko ARGIA zein ARGIAren orrietan. Eta, noski, bere burua ere promozionatu du aldizkariak. Bere ibilbideari berriro heldu zion urte berean, 1955ean, honako gomendio luzatzen zuen:

«Katolikoa al zera? Maite al dituzu euskaldunen oitura on eta garbiak?... Erlijioa sendo eta euskaldunen oitura onak gorde nai badituzu Zeruko ARGIA'n dezu laguntzalle bikaña. Euskaldunen etxe guztietan ezta falta bear Zeruko ARGIA».

1958an eten zen berriro Zeruko ARGIAren argitalpena. Hona atea itxi

baino lehen zabalduriko deia:

«Ala bizi da Zeruko ARGIA. Zor aundiak ditu. Bizkor ta indartsu bizi nai du. Orregatik euskaldun bakoitzaren laguntza eskatzen du».

63an berriro kalean egon arren, Zeruko ARGIAk gehiagotan ere eskatuko zuen irakurleen laguntza. 1980ko iragarri batean (ezkerreko irudian dagoena) nuklearraren aurkako leloa eta irudi eza-gunak erabili zituzten:

«Desagertzea? Ez, eskerrikasko. Ekonomi egoera oso larrian aurkitzen garena eta berriro laguntza eskatzera behartuak aurkitu gara...». 100 pezetako bonoak jarri ziren salgai

■ Bertsoak marketing elementu bilakatzen direnean

Badirudi garai batean publizitatea bertsoen bidez egitea modan egon zela. 1969ko ale batean lau bertso-iragarki topatu ditugu orri baka-rran: T. Eizmendi'ren jatetxea, Muebles Inchausti, Fanderia pentsuak eta Insalus. Hona Inchaustiren erreklamoa:

«Lasarte'n dagon etxe on batek
eskeintzen dizu ostatu,
an dauden gauza zoragarriak
bixitatzeraz prestatu.
Apain dotorez, berdiñik ezta;
iñola ezin puskatu,
mueble bearrez baldin bazera
intxausti'nean eskatu»

«Ez merkenak, bai onenak!» titulu-
pean, bertso honek osatzen zuen Fande-
riaren iragarkia:

«Janari bidez izaten dira
ganadu on, indartsuak.
Eta nora jo jakin bear du
baserritar burutsuak.
Berebiziko aragi pillak;
gañera esne putzuak.
Oiek guziak berekin ditu
Fanderiako pentsuak»

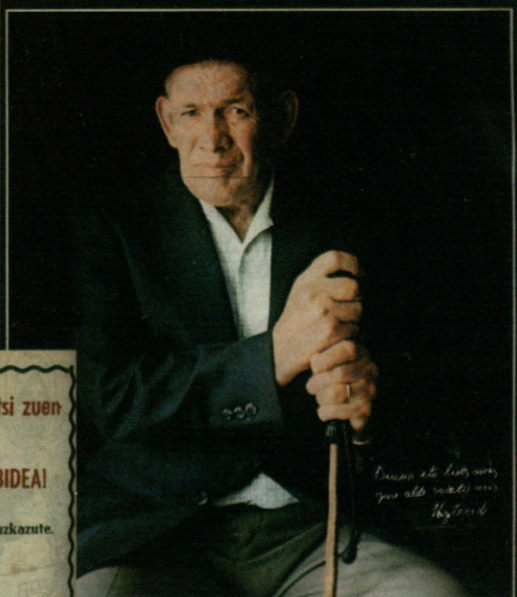
Eta badirudi ongariak saltzeko me-
todo egokia zela bertsoena Fanderia
etxearen bide beretik jo baitzuen Biz-
kaiko Ongarri etxeak.

Amaitzeko Reineta «karamelu»
ezagunen abantailak aipatuko ditugu
bertsotan:

«Lakartasunak etortzen dira
tabako asko erreta
Barren kañuak dauzkagulako
sarri zikiñez beteta.
Gaur karamelu arrigarriak
botika ordeztu daude-ta,
Sendatuzale baldin bazera
eskatu zazu Reineta!»

■ Eskuinean, Lankide Aurrezki
Kutxak (gaurko Euskadiko Kutxak)
70eko hamarkada amaieran egindako
iragarki sortako ale bat, Uztapideren
irudiarekin. Behean gerra osteko
iragarkietan lehenetarikoa bat,
kristau-ikasbidea iragartzen zuena.

Herriarekin-Herriarentzat. CAJA LABORAL

isla dute iragarkietan. Eta formari da-
gokionean ere aurrera egin zen nabar-
men. Zeruko ARGIAk bere formatua
aldatu zuen eta horrek aldaketak ere
ekarri zizkion publizitateari. Ordura
arte iragarki gehienak testu hutsez osa-
turik zeuden eta tarteak kalitate txarre-
ko eta txuri-beltzeko irudiren bat ageri
zen. Formatu berriak koloretako kon-
tra-azal osoa eskaini zuen iragarkieta-
rako eta irudia testuaren gainetik gai-
lentzen hasi zen modu horretan.

Aurreko urtetan jardundako hain-
batek jarraitu zuen euskarazko pren-
tsan euskarazko publizitatea egiten.

«Klasiko» bihurtu ziren kasik La Casa
del Café edota Zinkunegi optika.

Hala ere, eta aurreko urteetan iragarki
franko argitaratu izanik ere, banku eta ku-
txek hartu zuten protagonismoa, neurri
handi batean, 70eko hamarkadan. Eta jauzi
esanguratsu bat aipatzekotan, Euskadiko
Kutxaren (Lankide Aurrezkia zen orduan)
iragarkiak izango ditu oraindik batek baino
gehiagok gogoan: Txillida, Uztapide, Xa-
bier Lete eta Lurdes Iriondoren kalitate
handiko argazkiak orrialde osora zabal-
duak ertz batean esaldi labur txiki bat zu-
tela.

Joan zaigu mendea eta ohituak gara da-
goeneko telebistako iragarki batean euska-
ra entzuten. Baina, ibilbide nekeza izan da
euskarazko publizitatearena eta etorkizu-
nean ere topatuko du trabarik. Gogora ekar
dezagun, bestela, «Atsedunik ez, drogarik
gabe» ezaguna

◆ NAGORE IRAZUSTABARRENA

Gurasoak erakutsi zuen umio'ri KRISTAU-IKASBIDEA!

KRISTAU IKASBIDEA (Osoa) ta LENENGO MALLA salgai dauzkazute.

DONOSTIA:	ZARAUZ:
Libreria EASO.	Casa «URKIA».
Libreria «Vda. Muñoz Baroja».	AYA:
Libreria «Servans».	GOOPERATIVA.
Libreria «KAYOLA».	AZPEITI:
Libreria «BEGONA».	Libreria «MARTINEZ».
Libreria «YAKIN».	MONDRAGON:
VILLAPRANKA:	Gráfica Mondragonessa.
Comercio «Yurris».	ORMAIZTEGUI:
TOLOSA:	Comercio Angela Zanguitu.
Libreria Mokoroa.	
Libreria Monfort.	

COCA-COLA ETA MIRINDA.

Coca-Cola erraldoiak 1965ean ipini
zuen Zeruko ARGIA bere euskaraz-
ko iragarki bakanetako bat: «¡Emen
degu... emen! Coca-Cola berria ta
Sendikoa. Botella aundian—oso aun-
dian— Coca-Cola onek ba-du lau

edontzi betetzeko ta geiagorako ere, ta le-
nak baño merkeago da. Egizu zure auzo-
koak eta lagunak egin dutena ¡Erosi gaur
bertan Coca-Cola Sendikoa!». Hurrengo
urtean Mirinda etxea gehitu zitzaion eta
69an berriro Coca-Cola etorri zen, orain-
goan Bizkaia aldeko kutsu nabariarekin:
«Coca-Cola'kin dana doia obeto».

70eko hamarkadan euskarazko publi-
zitateak gora egiten jarraitu zuen eta ez
kantitateari dagokionean soilik. Kalitateari
helduz, esan daiteke normalizazioranzko
bidea egin zela urte horietan. Hizkuntzari
dagokionez batuen lehen pausoak beren

ere. Mokoroak bere haziak iragartzen ja-
rraitu zuen, pentsu eta lanabesak ere ageri
ziren... Aseguru etxeren bat ere topa dai-
teke edo xaboi ezagunen bat —«Etxeko-
andre: iraun arazi zure arropen onoko jaboi
onekin: Jabon Lagarto»—. Esparru berriak
azaldu ziren euskarazko publizitatean
—irritati eta telebista tresnak iritsi ziren,
adibidez, Inter etxearen eskutik: «Beste
edozein markakoa baino iru aldiz berriago
eta gaurkoagoa»— eta neurri handian
ugaltu zen publizitatea: altzari etxeak, ga-
rraio enpresak, edariak, hotelak, optikak,
jaketxeak, garbikariak... eta freskagarriak!

Astia Hartuta

L I B U R U A K

**BOTA ZAHAR
BATZUEI***Luis Pedro Peña
Santiago*Elkarlanean
230 orrialde**NAPARTHEID**54 orrialde
300 pta.

Luis Pedro Peña idazle eta etnografo zenaren omenez argitaratutako liburua da hau. Elkarlanean etxearekin argitaratu zituen bost liburuetatik 31 ibilbide aukeratu eta bildu ditu lan honetan Juanma Sotillos mendizale, kazetari eta Luis Pedro Peña Santiagoren lagun minak. Berezia da Peña Santiagoren idazkera, ibilbideen xehetasunak emateaz gain ingurumari horretako antzinako bizilagunen aztarnak, kultur adierazpenak, ondare historikoak, jendearen kontakizunak eta abar jasotzen baititu. 31 ibilbide hauek Miguel Anguloren mapek osatzen dituzte. Eta hauez gain, liburuak Peña Santiagoren lan zein fruituen berri ere ematen du Juan Garmendia eta Fermin Leizaola etnografoek eta beste hainatek idatzirikoaren bidez ●

Aldizkari nafarraren 27. aleak komunikazioa du gai nagusi. Lehen orrian komunikazioaren ikuspegitik aztertzen du suetenaren amaiera. Editorialak berriz, komunikabide ezberdinen beharra aldarrikatzen du: hasi komun zein karriketako graffittietatik, eta lastanekin bukatuz. Eta aldizkari barruko komiki zein idazkiek, komunikazioaren arlo ezberdinak eta teoria osoa isladatzen dizkigute beti ere ironia eta «katxondeo» punttu batekin: bertsio ofiziala karikaturizatzen du Mattinek marrazkitan, Mass Mediek sortzen duten inkomunikazioa aztertzen du Angel Luis Lara «Hechos Contra el Decoro» musika taldeko partaideak eta kontrakomunikazioa igortzen duten aldizkari zerrenda ere badator, besteak beste ●

**HELENA ETA
ARRASTIRIA***Juan Kruz Igerabide*Elkarlanean
142 orrialde
pta.**EUSKAL
HERRIKO
ESKOLARTEKO
XI. BERTSOLARI
TXAPELKETA**Ikastolen Elkartea
64 orrialde

Lehio batetik ezkutatzen ari den eguzkiari so dago gazte bat. Ikusten ditu haurtzaro eta nerabezaroa eguzki hori bezala joaten zaizkiola. Eta lehenagoko garai zein sentimenduak gogoratzen ditu. Ilunabarrari begira dagoen neska ilehoria, Helena, bera da bizitza eta eguzkiaren beraren sinbolo. Honen parean parkeko neska beltzarana dago, arrastiria eta patu beltzaren irudi. Nobelak kontrastea azpimarratzen du: bizitzeko gogo eta indarra batetik, eta heriotzaren bildur eta tristura bestetik. Narratioak ez ditu leku eta denborak zehazten, ilunabarrak denentzat diren bezala, haurtzaro eta nerabezaroa oso etapa konkretuak baitira gizaki guztiengan ●

Iazko ekainean Mungian jokatu zen Eskolarteko Txapelketako finaleko saio osoa dakar liburuskak honek. Beñat Gaztelumendi añorgarrak irabazi zuen txikien mailan, eta Aitzol Munduate ataundarra izan zen txapeldu-norde. Handien artean, Alfredo Paia algortarrak jantzi zuen txapela eta Urruñako Sustrai Kolina izan zen bigarren. Saritutako lau hauez gain, beste 13 bertsolari gaztetxo ere aritu ziren kantuan. Eskolarteko txapelketetako liburuskak hauek bertsolaritzaren haurtzaroa jasotzen dute. Bertsolari gisa heltzen direnean, xamurtasunez begiratuko dituzten irudiak dira, orain Maialen Lujanbiok edo Jon Maiak beraien eskolarteko liburuskak ikusten dituzten bezala ●

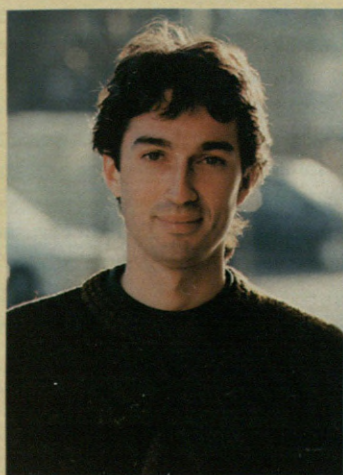
**ELGOIBAR
DANTZAN***Hainbaten artean*

Elgoibarko Udala
287 orrialde
2.000 pta.

Hogeita bost urte bete zituela eta (27 baditu jada), Haritz euskal dantza taldeak Elgoibarko dantza eta txistuaren historia biltzen duen liburua kaleratu du, Danobat taldea eta Elgoibarko Udalarekin elkarlanean. Argazkiz beterik eta kronologiari jarraiki, XVI. mendetik honainoko gertakizunak kontatzen ditu. Pello Arrietak XVI. mendetik gerra zibila bitarteko garaia

aztertu du. Jose Inazio Sarasuak gerra hartatik 1973an «Haritz» taldea sortu bitarteko tarte eta Oier Araolazak azken hogeita bost urteak. Historiaren azterketa hau eginik, liburua Koldo Lizarralderen bi lanek borobiltzen dute: Elgoibarren dantzatu izan diren ezpatadantzen datuek, batetik, eta XVI. mendetik gaur arterainoko Elgoibarko txistularien historiak, bestetik ●

■ **Oier Araolaza**
«Elgoibar dantzan»
liburuaren egileetako bat.

«Herri batetik bestera aldatzen da ezpatadantza»

Haritz taldearen 25.urteurrena izan da liburu hau egiteko abiapuntu eta aitzakia, nahiz eta Elgoibarko dantzaren historia osoa bildu duzuen ondoren. Nondik dator Haritz dantza taldea, eta zer eragin izan du Elgoibarko dantza munduan?

San Bartolome jaietan dantzatzen zen Sokadantza berreskuratzeko sortu zen Haritz duela hogeitabost urte. Sokadantzak ehun urte baditu, eta 25 urteotan Haritzek eutsi dio ohitura horri. Hargatik, dantza honi atal bat eskaini diogu. Haritz herrian oso errotuta dagoen taldea da. Urte osoan zehar hainbat ekitalditan hartzen du parte: ekitaldi ofizialetan, omenaldietan, inaugurazioetan... Eta dantza saioekin herriko zati handi bat mugiarazten du. Oso errekonozituta dago eta herriaren babesa duela uste dugu. Beste alor funtsezkoa dantza eskolarena da: 280 ikasle daude dantza tradizionalen, denak Elgoibarkoak, eta asko mimatzen den atala da, etorkizuna ziurtatzeko funtsezkoa delako. 91az geroztik Inazio Bereziartua musika eskolaren baitan dago dantza eskola, baina Haritz taldeak du irakaskuntzaren ardura.

■ **Zergatik eskaini diozue atal oso bat dantza bakar bati, alegia, ezpatadantzari?**

Oso dantza bereizgarria delako Euskal Herrian. XVI. mendeko artxiboko datu bakanetan behin eta berriz ezpatadantza aipatzen da. Jai nagusitan, printzearen jaiotzan, erregearen bisitan, ezpatadantza zen protokolozko dantza nagusia. Koldo Lizarralde aspaldian zuen buruan ideia hori, eta urteak eman ditu bere lana borobiltzen. Europa, Euskal Herria eta Elgoibarko ezpatadantzen datuak biltzen ditu. Izan ere dantza generikoa da, Europa osoan zabaldua, tokian tokiko berezitasunak dituen: Euskal Herrian orohar baditu berezitasun batzuk, eta herri bakoitzekoak ere baditu bere ezaugarriak. Hizkeren modukoa da, euskara bat da Euskal Herri osoan, baina herri bakoitzak bere hizkera du.

■ **Elgoibarren zentratutako lana da, baina balio generikorik badu?**

Bai, atal batzuk nahiko orokorrak dira, eta kutsu lokala duten datuei ere zuku orokorra ateratzeko modua izaten da. Guk ere beste herrietan egiten diren lanak interes handiz irakurtzen ditugu, gurea aberasten dutelako. Uste dugu kanpora begira baduela interesik, eta salmentetan ere Euskal Herrikan kanpora ikusmin handia piztu du ●

LENTE PROGRESIBOAK
3 punturen arteko distantziarik erosoena

urruti

tarteko distantzia

hurbil

Edozein distantziara ongi ikus dezazun, MULTIOPTICASen irtenbiderik onena dugu. INDO betaurreko progresiboak. Erosoak eta eraginkorrak. Ikusmen nekatua ahantz dezazun. Gainera, gure MULTIOPTICAS txartelarekin ordaintza hiru hilabete erosotan egin ahal izango duzu inolako gailkargurik gabe. Eta Travel Club puntuko lortu ahal izango dituzu. Del ezazu 900 34 35 36 telefonora eta informazio gehiago emango dizugu.

INDO

DISTANTZIA GUZTIAK BETAURREKO BAKARREAN

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN

Hernani, 4 - DONOSTIA

BESTIARIO BAT

L. Haranburu
Altuna

Hiria
127 orrialde

Euskal mitologiako zenbait izaki, eta egungo mito bihurtu diren beste batzuek ere hartuz, bere bestiario propioa osatu du idazle alegiarrak. Batzuetan ironiaz, eta beti ere «kariño»z begiratzen die Euskal Herriko piztia bitxi hauei. Sagarroia edo trikua, barea, herensugea, angula, karakol preso... Guztira hamar animalia deskribatzen dizkigu, bakoitza kapitulu labur batean. Batzuetan animalia horrekin izandako esperientzia edo gertakizunen bat kontatzen digu. Eta bestetan, berriz, bera sartzen da animalia horren laruan, bizipenak gordintasun handiagoz erakusten dizkigularik ●

DISKOAK

JAINKOEN EGOITZA

Asgarth

IZ

Euskadi Gazteako maketa lehiaketako publikoaren saria irabazi ondoren, lehen konpektua kaleratu du Añorgako Asgarth heavy taldeak. Zazpi kantu bildu dituzte: lehenak diskoari izenburua ematen dio «Jainkoen egoitza», eta taldearen aurkezpen gisa, «Asgarth» izenaren esanahia azaltzen du. Bigarren abestia da maketa lehiaketan entzuleari gehien gustatu zitzaiona: «ekaitza» kantu bizi baina melodiatsua. Hitzetan kondaira eta garai fantastikoekiko zaletasuna nabari da,

«Atxeri» indioaren istorioa edo zaldun batena kontatzen duten abestiek erakusten dutenez. Bestalde, egungo gizarteari egindako kritika ere ageri da: hala nola, indartsuenaren agintea edo inposatutako sinismenak salatzen ditu «Ideia antolatua»k, berriz, txirotasunaz eta dardarka ari diren hezur multzoez irudikatzen du egungo gizartearen. Baina ez da maitasun hitzik ere falta, eta «Zu gabe» baladak bakarrik ez uzteko erregutzen du goxoki.

Oraintxe eman berri ditu talde gazte honek bere lehen pausuak, eta biderik zailena urratu dute: diskoetxe baten babesalortu eta lehen maketa ateratzea. Taldea bost lagunek osatzen dute: Iban Fernandez bateria joleak, Joxean Perurena baxu joleak, Ander Cañas eta Unai Zabala kitarra joleak, eta doinuei ahotso jartzen dien Asier Enbilek. Baina azaleko esker eta agurren zerrenda ikusita, atzetik jende asko dutela nabari da ●

Herri Irratia
RADIO POPULAR
www.herri-irratia.com

URTEETAN EUSKAL HERRIA GURE UHINETAN

BERMEO urtarilaren 16a arte
"Euskararen Tunela"
EHeren erakusketa ibiltariak Bizkaiko kostaldean egingo du geldialdia. Larunbatean, gainera, EH Sukararren kontzertua izango da 22:30etan. Erriberako aparkalekua

ONDARROA otsailaren 11 arte
Agustin Zubikarai literatur lehiaketa
Euskarazko narrazioak batueraz zein bizkaieraz bidaltzen ahal dira, gutxienez 10 orrialde eta gehienez, 20. Argibideak, Udaleko Euskara Zerbitzuan (94 683 36 68).

AÑORGA urtarilak 15
Kontzertua
"Asgarth" Añorgako taldeak "Jaikoen egoitza" bere lehen diskoa aurkeztuko du. Heavy klasikoa eta melodiak nahasiz, Euskadi Gazteko Maketa Lehiaketan entzulegoaren lehen saria eskuratu zuen.
Zinema 22:30

MIARRITZE urtarilak 15
Antzerkia
"Hautsi da kristala", Mattin Irigoienen obra saritua Otzibarreko antzerki taldearen eskutik. Historian gertatu bortizkeria batzuetatik abiatuz, zinezko tragedia bat da, irri egiteko aukera ere eskaintzen duena.
Le Gollsee 21:00

BILBO urtarilak 19
Dantza
Juan Antonio Urbeltzen dantza ganbana. Iazko ikasturteko arratsaren ondotik dantzatzeko plazerra berreskuratzeko modu eros eta bizia.
Kafe Antzokia 20:00

DONOSTIA urtarilak 14-16
Antzerkia
"La venganza de Don Mendo" obra, Tricicle taldearen ukitua duen egokitzea, bai Paco Mir zuzendaria delako, bai "Tricicle" markako txisteak ageri direlako, klasiko honi gaurkotatuna emanez. Maitemindu baten istorio arrigarria du kontagai, zeina bere maitale sutsuak galbidera eramango duen.
Victoria Eugenia Antzokia 20:00

OIARTZUN urtarilak 16
Kontzertua
Akelarre rock taldearen emanaldia, azken diskoa aurkeztu eta betiko doinuen errepasoa egiteko. Sarrera doan.
Pagoa 19:00

BILBO urtarilaren 23a arte
Pintura Erakusketa
Caravaggioren maisulanez osaturiko 15 kuadroko bilduma. Italia eta Europako barrokoan eragin handiena izan zuen eta Espainiako pinturan funtsezkoa izandako pintoreari eskainia, hain zuzen.
Arte Eder Museoa

GASTEIZ urtarilaren 31 arte
Pintura erakusketa
"Bizitza berria" izeneko, Amerika azken saria irabazi duten Xabin Egaña, Imanol Marrodan, Pablo Milicua eta Pepo Salazarren lanak biltzen dituen.
Amerika aretoa

IRUNEA urtarilak 14
Kontzertua
Euskadiko Orkestra Sinfonikoak honako programa eskainiko du: A. Dvoraken "Cello eta orkestrarentzat kontzertua" eta J. Brahmsen "4. Sinfonia".
Gayarre Antzokia 20:00

Agendarako deialdiak hogeit egun lehenago bidali 37 34 03 faxera

Argitarapen honen edizioa laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

Programazio urria bezain mamitsua du ZTBk. Kable bidez emititzen hasi bazen ere, orain airez heltzen da etxeetara, euskara hutsean. Hain errotuta dago herrian, non jendeak kazetariak kalean geldiarazi eta berriketan hasten diren kexu nahiz gomendioak egiteko. Seinale ona.

MALEKOIAN ARGITZEN DUENEAN

■ Argazkian, ZTBko bi langile estudioan, egunean hiru aldiz ematen den informatiboa prestatzen.

Golfa, hondartza eta surfarengatik dugu ezaguna Zarautz. Baina horren atzean, bizi kalitate eta herri giro aparta izan ditu betidanik, nahiz eta etengabe hazten ari den. Bertaratzen den edonork, ume, gazte, heldu eta adinekoen artean euskara hitz eta pitz entzungo du, bizitza erabat euskaraz egitea posible dela ikusiz. Ez da harritzekoa beraz, mota honetako ekimena aurrera atera izana: euskara hutsezko telebista bat, herrian egosten den ororen berri emango zuena. Halaxe, Arrasate telebista aitzindariaren lorratza jarraituz, 1991n otsailean sortu zuten, bestelako egoera batek bultzatuta baina. Esperientzia piloto

baten baitan gauzatu baitzuten, Cabledis kable bidezko enpresak herrian kablea bota zuenean, hain zuzen. 30 katetik gorako eskaintza ordainpekoa zelarrik, amu gisa herri telebista bat sartzea otu zitzairen. Orduan, Zarauzko udala, Foru Aldundia, eta zenbait enpresa pribaturen ekimenez, ZTB abiarazi zuten. Alabaina, Estatu Batuetan ez bezala, jendea ez zegoenez ohituta telebista ikusteagatik ordaintzera, Cabledisek irabazirik jaso ez eta negozioa geldiarazi zuen. Ikuskizun dago epe erdira kable bidezko telebistak zein joera hartuko ote duen. Bien bitartean, Zarauzko udalak, azpiegitura bat sortua zegoela iritzi eta 1994an diru laguntza luzatu zien ZTB airez

emititzeari ekin ziezaioten. Eta hala egin zuten.

JATORRIZKO BERTSIOAN. Hasieratik garbi eduki zuten euskara hutsean izango zela, «eta hala segituko dugu gainera. Herriarren % 80 euskalduna izanik. Azken hamar urteotan gainera, ikastetxeetan D eredua baino ez dago. Autopista ondoan etxebizitza mordoa egiten ari diren arren, gehienak zarauztarrek erosiak dira, aberats itxurakoak direnak kenduta. Kanpotik datozenak ere euskaldunak izan ohi dira, Azpeitia eta barnealdekoak gehienbat. Baina horrek ez du esan nahi, euskaraz ez dakien herriko norbaitek erdaraz ezin de-

zakeenik hitz egin, noski» azaltzen digu Jose Mari Zubiaurre zuzendariak.

Bere jaiotzatik urte batera, ZTBk aldaketa handia egin zuen, bere programazioa hiru ordu ezberdinetan ematen hasi zen-eta, kirolari garrantzi berezia emanaz. Herrikoen artean ikusmin handia pizten baitu kirolarien artean senide, lagun eta ezagunak lehia bizian ikusteak. «Amenabar eskubaloit taldea Ohorezko B mailan ari dela, hondartzako futbol txapelketa, eskolarteko lehiaketak, surfa, pilota, eta abar. Duela bi urte arte zuzeneko kirol emanaldiak egiten genituen. Baina kamera bakarra zelaia parean jarrita, ez zen eramangarria, jendeari astuna egiten zitzaion. Unitate mugikorra erosi beharko genuke horretarako».

Kirola ardatz izanik ere, ordu laurdeneko informatiboa oso ikusia da herrian, baita asteburuari begira egiten den saioa eta «Herriko semeak» izeneko ere, non adineko jendeak garai bateko Zarautz hizpide hartzen duen. «Tarteka bestelako saioak egiten ditugu, esaterako, Sanz Enea kultur etxeko jardueri buruzkoa, programa bereziak haurrek bitartekoa ezagutu dezaten, Galiziako eguna edo natur astea dela, eta abar». ZTBren historian saio ugari izan dira, zeharo ezberdinak denak: ikastetxeetan burutzen den «Oka»-ren jokutik hasita «Euskara hobetzen» programaraino. Egin kontu: «Oraingo gazte hauek», «Made in Zarautz», «Zuk egina», «Udala lanean», «Kulturari keinu», «Ene Zarautz maite», «Herriko kontu zaharrak», «Eztabaidarako tartea», «Udako pasarteak», «Eta orain, zer?», «Bazenekien». Saio hauetako dezentente erreportajeaz hornitzen baziren ere, beste batzuek molde berritzaileak zekaritzaten, hala nola: «Bandera horian ura gerriaraino», Euskal Herriko jaien zerrenda

■ Ahal dutenean tresneria digitala erosiko dute, daukatena zaharkitua geratu baitzaie.

ematen zuena. Horri lotua edo, urtebeteren buruan ETBko «Jaiak 96» saioa abiarazi zuten.

HERRITARREN KEXUAK. ZTBko lantalde finkoa Juan Mari Zubiaurre, Itziar Iturria eta Larraitz Martiarenak osatzen dute; gainontzean, dozena bat lagun aritzen dira. «Ateak irekita dauzkagu, bai kazetari, baita Andoainen edo beste edonon ikasten ari diren teknikarientzat ere. Profesionalak trebatzeko harrobia baita ZTB bezalako herri telebista bat; horra hor gaur egun ETBn ari diren 9 kazetari. Pena bat da, gurekin hasi eta gero, beste batzuek ateratzen dietelako etekina, baina tira» diosku Jose Marik.

Egunero ordubeteko programazioa dute, hiru aldiz eskainia: eguerdian lehenik

eta arratsaldean bitan gero. «Muzin egin diegu filmak eta kanpotik egindako saioak sartzeko eskaintzei, hori ez baita gure betebeharra». Tresneria zaharkitua geratu zaielarik, «ahal dugunean kamera, bideo eto mahai tresna digitalak erosteari ekingo diogu».

Aintzat hartzen dituzte herritarren gomendio eta kexuak, «kalean ezagunak gara eta jendea kontu kontari hasten zaigu, hura ondo eta bestea gaizki. Hauteskunde kanpainan bereziki errietan hasten zaizkigu batzuk beste kolorekoen alde egin dugula sinetsita. Edota auzo bati buruz zerbait eginez gero, zergatik ez dugun haien auzoaz ezer aipatu eta halakoak. Baina gauza hauek eskertzekoak dira, herritarren zerbizura baiakude» ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

T x o r i B a t e k E s a n D i g u

■ NOIZ ARTE IRAUNGO DU «ALGARA» K?

Onera egin du ETBk zuzendaritza berriarekin, beste sentsibilitate bat erakusten ari baita. Bada zerbait ordea, oraindik zapping laster batean egitera bultzatzen zaituena: «Algara» saio koipetsu eta irenstezina, besterik ezean betegarri gisa noiznahi sartzen dutena. Hain garestia al da ba animaliei buruzko dokumentalak ematea? ●

■ TELESAILEN ALDEKO APUSTUA

Elkarri kopiatu eta aldi berean origina izaten saiatzea; hori da telebista gehienek izango duten joera. Mikel Lejarza Tele 5eko zuzendari nagusiaren arabera, epe motzera lehiaketa handien itzulera, errealtatea eta fikzioa nahasten duten saioak eta akzioan baino sentimenduetan oinarria duten telesailen garaia helduko zaigu ●

■ AURKEZLE ALDAKETA «KTM» SAIOAN

Telegenia handia zuen Nerea Garmendiak «KTM» aurkezteari utzi dio; antza, bere euskara maila hobetzeko. Euskadi Gaztean aritutako Ilazki Serranok hartuko du bere lekua Xabier Aldanondorekin batera aurkezdean. Halaber, dekoratua eraberritu eta sail berriak sartu dituzte, iraupena ere 40 minutura murriztuz ●

Euskal irrati publikoen gaineko audientzia neurketek emaitza ezberdinak eman dituzte. EGMkoan gora egin dute; CIESekoan oster, euskarazkoek behera. Zeini egin behar zaio kasu?

ZER SAIO ENTZUN ZENUEN ATZO?

Gero eta gehiago errepara-tzen zaie audientziei irrati-an. Horren haritik, 9.000 entzuleko igoera eman berri die EGMk EITBko irratiari. Etxeetan galdeketa baten bidez neurketa ur-tean hirutan egiten delarik, egokia da Espainia osoko irratiari ikuspegia emateko. Euskal Herrian berriz, de- zenteko distortsioa du. Izan ere, Arrate Irratia nahiz Euskadi Irratiari emaitza izugarri onak emanez gero, laginak ingurune euskaldun batean hartuak izan diren seinale da. «Ha-lako fidagarritasunik aitortzen ez diogun arren, aintzat hartu behar da publizitatea lortzeko orduan on-gi etortzen baitzaigu» diosku Odile Kruzeta Euskadi Irratiko zuzendariak.

CIESeko neurketa ordea, zeina udabe- rri eta udazkenean egiten den, askoz ore- katuagoa da. Horren arabera, aurreko ur- tetik 8.000 entzuleko jaitsiera ukan du Euskadi Irratiak; Euskadi Gazteak aldiz,

■ Euskadi Irratiko egungo parrilaren audientzia udaberriko CIESen neurketan ikus ahal izango da hobeki.

1.000 entzulekoa. Gora egiten duena Radio Euskadi da, 142.000 entzuletik 163.000ra igoz. «Oro har nabaria da irrati kontsu- moak behera egin duela, nahiz eta horrek ez duen euskarazko bi irratiari jaitsiera zuzitzen. Ez da erraza jakiten zeri leporatu

hori, baina egia da ere, Euskadi Gaztea sortu zenetik gure au- dientzia banatzen joan dela, ba- dagoelako beste adin multzo bat, irrati formula ere jarrai- tzen duena. Euskadi Irratiak igarri du beraz, Euskadi Gaz- tearen indartze prozesua. Eus- karazko irratiagintza ugaldtu izanak ere eragin du horretan. Bestalde, udazkeneko neurketa joan den udaberri eta udaren adierazgarri izaten denez, udaberrian jakingo ditugu udazkeneko parrilaren emai- tzak. Dena den, zenbat eta gau- za zehatzagoak bilatu, orduan eta lausotuagoak agertzen dira

emaitzak». Hori dela eta, SOFRESek te- lebista audientziarekin egiten duen bezala, enpresa bat prest agertu da antzeko neur- keta bat abiarazteko, irratsaioen minutuz minutuko audientzia emango lukeena ●

◆ BEÑAT DOXANDABARATZ

A u r p e g i a

■ Irantzu Jauregi

«Irratian ere saltsera hutsa naiz»

«Hamaiketoff» magazina egiten du Hernaniko Molotoff Irratian.

Sasoi xarmangarria du Irantzu andoaindarrak. Ez baitu kazeta- ritza ikasi, soziologia eta zientzia politikak baizik. «Molotoffera gertu- ratu nintzen saiotxo bat egiteko asmoa- rekin, eta hau eskaini zidaten. Orduan AEKn nenbilen irakasle, zirt edo zart egin eta irratiak aukeratu nuen, saltsera hutsa naiz-eta». Asteazken 11:00etatik 1:00ak arte esatari lanetan dihardu «Hamaiketoff»en, Mikel teknikaria la-

gun duela. «Ez dakit oso natural aget- zen ote naizen mikro aurrean, nahiz eta nik uste baino lehenago neurria hartu diodan». Politena jendearekin egiten duen hartu-eman hori zaio, «telefono bidez izanda ere. Eta nahi ala ez, gauza eta zurrumurru askoren berri izaten du- zu. Gauza bitxiak artean gertatu izan zait norbaiti elkarrizketa eginda gero, ezagunak ginela konturatzea» ●

B a g a k

■ ARRATE IRRATIAREN 40 URTE BORROKATUAK

Emisora entzunenetakoa dugu Arrate. Ez adinekoen artean baka- rrik, bestela ez luke duen audientzia emango. Sekretua? Esatariek entzu- leekin duten zuzeneko harremana. Ibilbide katramilatsua izan du ordea, 1959ko hondarrean Don Pedro Go- rostidi abadeak sortu zuenetik. Fraga ministroak 1964an itxiarazi zuen irrati euskalduna zela argudiatuta. Luzez hertsita egon ondoren, 1978an Bernardo Ibarra egungo buruaren kemenari esker, berriro emititzen hasi zen, harik eta 4 hilabeteren bu- ruan grisak agertu ziren arte emisora itxiz. Beharginak etsi ez eta 1982an zabaldu zen, gaur egun arte ●

Europar egiten den politikak nekazaritza espezializatuegia eta ustiatzaileegia sustatzen du. Politika horrek natura eta nekazaritza bera suntsitzen ditu.

EREINDAKOTIK DATOR UZTA(OA)

Hemen gauzak nola egin, egunetik egunera urrutiagotik agintzen dutenaren errezeloa gero eta nabarmenagoa da. Usaina kiratsa bihurtua da basozaintzaz, abelzaintzaz, nekazaritzaz edo natura babesteaz ari denarentzako. Burutik jota dagoenaren itxura egiten duen Europa sekula baino kolonizatzaileago jokatzeko ari da garapen orekatuan oinarritzeko diren arlo hauetan; eta kolonizatzea bere buruaz beste egitea da beti. Kolonizazioen historian asko idatzi dugu euskaldunok eta bitartean atarian sasial irabazian. Modu horretan gabilta. Iraun eta aurreratzeko «mundu mailan nagusitu ala hil» gezurrezko dilema agertzen da edozein erabakigunetan: industrian,

zerbitzuetan... Lurrari lotutako lehen sektorean goi mailako erabakiak hartzen dituztenek kontsumo industrialaren eromenari lotutako antzeko pentsamoldea dute. Eta ereindakotik etortzen da uzta. Ur-tetara jabetzen ari gara atariko sasiaren indarraz. Erresuma Batuko ikerketa batek

nekazari ustiakuntzekin lotura duten ega-bera, usapala, euli-txoria, landa-txolarrea, hegatzabala, birigarroa, gailupa, garraztarroa, tuntuna, txoka, berdantzak, arabazozoa, zozoa eta sasi-txinboa; hamabost hegatzien ugaltze-gaitasuna azken hamar urteotan % 24-85 artean murriztu dela dio. Hau batez ere Europatik nekazaritzarako politika bateratua gauzatzeko datozen aginduak betetzearen ondorio zuzena da. Politika honek nekazaritza espezializatuegia eta ustiatzaileegia sustatzen du, natura osoa, nekazaritza bera eta bide batez nekazari «atzeratuak» erabat suntsitu edo asko jota, zoko betegarri izan daitezen ●

◆ JAKOBA ERREKONDO
mandio@redestb.es

58 urteko José Gómez zaragozarra biziberritu egin da; Andrés Silva adiskide venezuelarraren gibel zati bat transplantatu baitiote EEBBko Virginia Komunitateko Ospitalean.

GIBEL ZATIA LAGUNARENTZAT

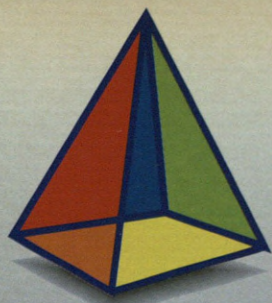
Duela urtebete, Floridan egin-dako mediku-azterketa batean hemoglobina-eskasia atzeman zioten eta horren segidan ikusi zen C hepatitis batek bere eboluzioan zirrosi bat egin zuela. Ondorioz transplanteen zerrenda batean sartzea behartu zuten medikuek, José Gómez hain gaizki sentitzen ez zen arren. Lanean jarraitzen zuen, nahiz eta zertxobait gehiago nekatu. Medikuek esandakoa aztertu ondoren, Internet bidez transplanteak egiten zituzten zentroak bilatzen hasi zen Estatu Batuetan eta horrela iritsi ziren Richmond herriko ospitalera. Bertan Amedo Marcos venezuelarra ari da lanean, emaila bizien gibel-

transplanteen alorrean egiazko aditua dena. Gaur egun emaila potentzial (hildako) egoki baten bila, edo zain hobe esateko, kontsumitzen ziren paziente askoren azkeneko itxaropena bihurtu da.

Marcos doktoreak eta bere bi lankidek gibelak auto-erregeneratzeko duen gaitasuna aprobetxatzea erabaki zuten eta duela bi urte egin zuten organo horren lehenengo transplantea, emaila bizi batetik hartzaile heldu batera. Kasu honetan José Gómez-ek Venezuelaren zuten tabakoa enpakatzeko konpainian bertan lan egiten zuen Andrés Silva, 38 urteko venezuelarra izan zen bere gibel zati bat eman ziona ●

◆ JABIER AGIRRE

GURE MENDEA

XX. MENDEKO EUSKAL HERRIA LIBURU+CD-ROM ETA MAHAI JOKOAN

 FAMILIA ETA LAGUNARTERAKO EUSKAL "TRIVIAL" A

SEI GAIEI DAGOZKIEN KOLOREAK ESKURATU BEHAR DITUZU!

- 1.500 galdera-erantzun
- 14 urtetik gorakoentzat
- 2-8 jokalaria
- Geografia, kirola, historia, artea, hizkuntza...

ERNE GALDERA GAIZTOEKIN,
ZIRIEKIN ETA TRANPEKIN!

Inbertsio
eder bat!

XX.MENDEKO EUSKAL KULTURA Liburu+CD-ROMean

LIBURUA

- Ehun kronika
- Urtez urteko kronologia erreferentziala
- Ehun argazki.

CD-ROMa

- Ehun kronika
- Urtez urteko kronologia osatua
- Hemeroteka: iritzi artikulua, elkarrizketak, publizitate-iragarkiak
- Pertsonaia esanguratsuak
- Argazki ugari

ARGIA_{ren}
eskutik

ARGIA salgai • Tel.: 943 37 15 45 • denda@argia.com

Bertizko mugaren zeharkaldia

Baso Atlantiarraren eredu bikaina den Bertizko eremuak hamasei urte bete zituen iaz Parke Natural gisa. Bere historia, aitzitik, askoz ere zaharragoa da, orain dela 400 milioi urte hasi baitzen, Bertizko Jaurerria urazpiko ordoki baten zatia zenean. Geroztik eta milaka urteren buruan, urak, izotzak eta haizeak moldatu dute gaur egun erakusten duen azalera.

Beraz, Jaurerri bezala ezagutzen dugun garaia istorio itzel horren ano biziki laburra besterik ez dela esan dezakegu. Urte horietan, ordea, bertako pagadi eta hariztiak harlauzazko hesi batez inguraturik geratu ziren, Bertizko Jaurerria mugatzen duena eta aste honetako mendi ibilaldian jarraituko duguna, hain zuzen ere.

Bertizko ondare ere diren megalitoak topatuko ditugu gure bidean, denbora galdua eta gure garaia arteko zubia izango bailiran.

Jaurerriaren aparkaleku zabalean autoa utzi ondoren, lorategiaren alboetik pasa eta Aizkolegi aldera doan pista aterako gara; ezkerretara joako dugu, ordea, Balangondoa aldera, Arbaztegiko hego-magaletik Oieregiko bidean. Herri honetako zubi ederraren alboetik igaroz, baina bera zeharkatu gabe, berehala hartuko dugu eskuinera sortzen den Meateko bidea.

Sunbilla eta Bertizarana lotzen zituen bide zahar eta garrantzitsu honek Errepa-

ratzea etxeko artzain txabola eta artegietara eramango gaitu. Eskuineko haitzetan geratuko da Amaburuko trikuharria, baina historiaurreko beste oroitzak aurkitu nahi baditugu, Otaltzuko lepotik Mallur-

■ Bertizko Jaurerria mugatzen duen harlauzazko hesia bidelagun.

■ Bertizko mendietako trikuharriak eta tumuluak Neolito eta Brontze garaietan eraiki ziren. Argazkietan Amaburu eta Otaltzuko trikuharriak.

■ Meateko lepoko aurriak, behialeko denboren lekuko.

ketako patarra igotzea nahikoa izango da, gailurrerako bidean hiru trikuharri topatzeko. Otaltzuko lepoan bertan, Jaurerria mugatzeko altxatu zen harlauzazko hesia ikusiko dugu lehen aldiz, igoera osoan jarraituko duguna. Mallurketak ikusmira ederra eskainiko digu: Bertiz, Legate, Beleteko mendiak, Mendaur.

Bai Mallurketatik bai Erreparatzea aldetik, aise iritsiko gara Meateko lepora. Gaur egun aurriak besterik ez badira ere, lepoan ikusiko ditugun txabolak eta trikuharriak igarobide honek mendetan zehar izandako garrantziaz hitz egingen digute. Zenbat lagunek, zein garaitan eta egoeratan iragan zuten leku hau? Gure bideetako mundruna existitzen ez zen garaietan herrien arteko mendi bide eta pasagune

■ 126 zuhaitz eta landare mota Bertizko Jaurerrian

Bertizko Jaurerriari buruzko lehen berriak XIV. mendearen bukaera aldera eramaten gaituzte. Garai hartan, Karlos III.ak, «Prestua» izengoitiz ezaguna, Pedro Miguel Bertiz, hots, Bertizko jabea, mendialdeetarako merio izendatu zuen. Geroztik, Jaurerriaren ikurra Bertiz leinukoen armaria izanen da eta izena ere hortik datorkio.

1847. urtean, Jaurerriaren nagusiak ziren Bessollako markesek «jardin zaharra» deituriko 6.738 metro karratuko ingurua lorategi bihurtu zezala agindu zioten Felix Lambert lorazain frantsesari.

Mende erdi bat berantago, 1900. urtean, Pedro Zigak Jaurerria eskuratu zuen. Naturarekiko zaletasuna ukanik, etxaldeko zuhaitzen erraustea debekatu zuen. Honetaz landa, lorategia moldatu zuen garaiko gustu frantsestuaren arabera, hots, urmaela, glorietak eta behato-

kiak ugalduz.

Geroztik, lorategia botanikaren harribitxia bilakatu da, bertan mundu guztiko 126 zuhaitz eta landare mota biltzen baitira: sekuaia erraldoia, sekuaia gorria, likidanbarra, mendu-zumarra, kameliak, nekosta soila, banbua, ginkgo biloba, ha-ginak...

Pedro Zigaren asmoa hura zela kontuan harturik, 1949. urtean, bera zendu zenean, Nafarroako Foru Aldundia bihurtu zen Jaurerriaren jabea. 1984. urtean Bertizko 2.040 hektarea Parke Natural izendatu ziren eta gaur egun, bide eta xenden barna galduz aurki daitezke lorategiko altxorak, Jaurerriaren ondoan eraiki den interpretazio-gunea bisitatu ondoren. Alboko zelaietan Maumé-jean anaien eskultura modernistek ere aberasten dute Nafarroako txoko maitagarri hau ●

hauek izango ziren benetako errepideak.

Aurrera jarraituz, pistatik Suspiruko lepora jaitsiko gara orain. Bertan Bertizko mugarekin topo egingen dugu harzara eta miraritsuki pistaren hondamenaz salbatu den Suspiruko trikuharriarekin ere.

Harritzko muga alboan dugula, izerdi tantak aterako dizkigu Iruetako malda gogorak. Hala ere, Iñarmeakan terrenoa leunduko da eta pagadi ederren lasaitasunaz gozatu ahalko dugu. Ezkiringo lepoa iragan ondoren, Aizkolegi aldera joko dugu, Bertizko gailurrik altuena izanik. Bertan, Aizkolegiko jauregi zaharra begiztatu dugu.

Hemendik hasiko dugu jaitsiera, Plaxaxelaiko lepoa igaroz lehenbizi eta Oronoztik Otxondora doan errepidera ateraz geroxeago. Errepidetik metro bakan batzuk egin ondoren eta Errandonea baserriaren parera iritsiz, bidearen eskuinean dagoen

■ Meateko lepoa Mallurketa aldetik ikusita, gibelean Oteixon eta Mendaur agertzen dira.

ataka pasa eta berriro Bertizen sartzen den bidezidorra hartuko dugu.

Aukeratu dugun bidea zinez zaharra da eta zenbait zatitan haren aztarna galtzen da. Errekak iragaiten zituzten zubiak ere desagertu dira, beraz azken zati honetan adi egon beharko dugu arrastoa ez galtzeko. Dena den, bidetatik ez oso urrun aurkitzen diren megalitoek (Artola eta Aiansoro)

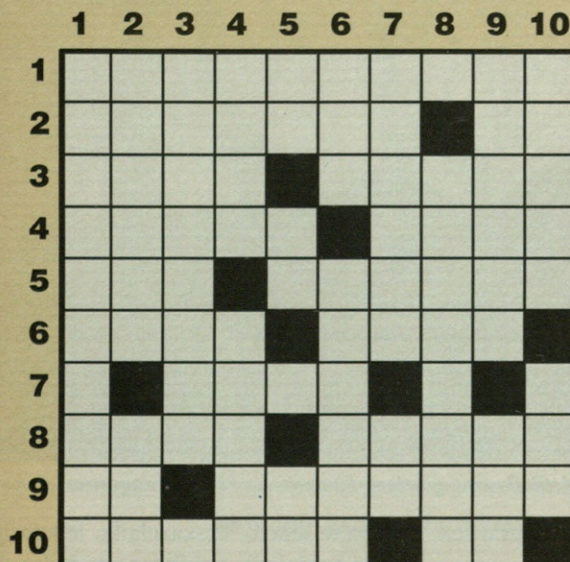
Mugaire aldetik Plaxaxelaiko lepora igozteko behialetik erabiltzen zen bidea dela erakusten digute.

Pagadi beltzean barna ibili ondoren, Aizkolegirako pistara aterako gara eta luzea eta astuna irudituko bazaigu ere, arazorik gabe eramango gaitu hasierako apartekalera, lorategi ederraren paretik ●

◆ IÑIGO TXINTXURRETA

Gurutzegrama

EZKER ESKUIN

- 1.- Argibideak ematen dituen liburu. 2.- Miatu. Hobiaren erdian. 3.- Otarre. Nafarroa Behereko gailurra.
- 4.- Hozkamin, Soro. 5.- Emakume izena. Tuberkulu-mota.
- 6.- Nago. Arabako herria. 7.- Boroa. Interjekzioa. Tona. Bostehun. 8.- Polit. Bare. 9.- Jainko egiptoarra. Emakumezko.
- 10.- Pluralean, fruitu-mota. Urrea.

GOITIK BEHERA

- 1.- Esneki-mota. 2.- Laidoa. Errepikatuz, ikara.
- 3.- Jarraitzen dute. Bokala. 4.- Ahuntzaren ar. Zeuden.
- 5.- Musika nota. Alderantziz, 3,1416. Röntgen. Masurioa.
- 6.- Arnas ezak hil. Larruak. 7.- Amaitu. Nor atzizkia.
- 8.- Uranioa. Alaitasun handikoa. 9.- Automata. Arrantza-tresna.
- 10.- Bergarako auzoa. Du, haiei.

Kikeren Umorea

UMORE ZENTRALISTA

Lan aferak direla medio, Madrilerako joandako adiskide batek ekarri dit txistea. Bertako zirkulu batzuetan oso modan omen dago. Erositako prezioan salduko dizuet, ez baitut uste komentario berezirik behar duenik.

Madrildar batek besteari:

- Txiste bat kontatu behar dizut. Joan omen da Arzalluzen alarguna Pujolen hiletetara... Ezagutzen al duzu?

Entzuleak:

- Ez.
- Baina ederki hasten da, ezta?

BORIS IELTSINEN ODOLA

- Ba al dakizue zein den Boris Ieltsinen odol-taldea?

- JB negatiboa.

Letra Zopa

G	E	T	A	U	B	M	A	E	T	E	I	L	B	D	O
D	A	H	I	Z	E	S	T	G	N	A	Y	O	H	L	A
E	M	N	L	E	A	Z	E	K	L	H	A	Z	I	B	I
A	A	E	O	B	S	A	A	G	U	D	T	N	S	A	A
T	Z	E	R	A	K	I	N	E	N	E	S	T	A	N	K
N	O	A	B	K	R	I	N	I	G	A	B	E	P	A	A
L	N	A	S	O	A	A	T	E	T	M	U	O	T	R	O
P	A	P	H	B	J	D	I	A	I	I	A	I	R	A	I
P	S	I	A	Z	A	N	D	O	Z	L	R	E	Z	P	N
I	P	M	I	S	S	I	S	S	I	P	P	I	U	R	I

Aurki itzazu letra zopa honetan munduko 8 ibai luzeenen izenak. Hitzak ezker-eskuin, goitik-behera edo diagonalean azalduko zaizkizu

Aurreko asteko soluzioak

				E	B	K	J	
				I	T	S	A	S
				X	A	H	U	T
K			M	E	D	I	K	U
K	A	L	A	P	I	T	A	G
P			M	A	K	U	R	T
B	E	T	I	R	O		R	A
L	E	T	E		S	A	L	A
M	A	M	U		T	O		O
K	A		J	E	A	N		I

Gurutzegrama

Erker-eskuin: 1. Zaputagile. 2. Egiraz. Rat. 3. Zerrikeria. 4. Eroa. Egia. 5. Ni. Ninia. B. 6. Kaiosa. N. Te. 7. Endaia. Hor. 8. T. Ikonoa. T. 9. Aia. Atrila. 10. Kaka. Zezen.

Goitik-behera: 1. Zezenketak. 2. Agerian. Ia. 3. Piro. Idiak. 4. Arranoak. A. 5. Tai. Iaiua. 6. Azken. Antz. 7. G. Egin. Ore. 8. Irria. Hatz. 9. Laia. To! Le. 10. Eta. Bertan.

DUST AETAMOTKALEZ
PITUOSHOSRRUATGB
GZRLINOAAANTEARA
AAZKARRALKONAKTO
ARIBARATXURIATZA
DRERRORTEKPIOIAI
GEUKSRIZAZLIAKLU
MPROAAULEAHATIGA
UIZIAIKTOZTIENOR
NPERAOAAKBFOKAZT

Hitz Gezidunak

	Abizena	▼	Gabezia	▼	Zilborrak	▼	Arrantza- tresna	▼	Suari dariona
	Gaixoen zaindaria		Maindirea		Bokala		Zein		
	▶		▼		▼		▼		▼
	Barazki- mota	▶			Lili	▶			
	Bururatua				Irriak				
Kaleko	▼	Zintzoa	▶		Lasaia	▶			
Sasikoak		Izena			Tona				
▶		▼			▼		Bokala	▶	Baietz!
							Zamaria		
Zelai	▶			Bokala	▶	Röntgen	▶	Bokala	Boroa
Anaiak				Emakume izena		Lezea		1	Asiako estatua
▶			▼	Krisialdia	▶		▼		▼
				Zenbaki bakoiti					
Titanioa	▶			Musika- tresna	▶		(aurrizkia) Hiru	▶	
Funts- gabeak				Siberiako ibaia			Potasioa		
▶			▼				▼		
Automatak	▶						Infin., akitu	▶	

Pertsonaia: Euskal abertzaletasunaren ideologo nagusia (1865-1903)

Denborapasak: LUMA • Umorea: KIKE AMONARRIZ • Komikia: MARKO ARMSPACH

ERROBIKO PIRANJAK

ANDONI EGAÑA

HOGEI URTE

Errege egunean egin zituen hogeitaz Xabier Amurizaren lehen txapelak bere buruan. Edozein data eta urteurren ospatzeko joera neure eginez, gaztetu bat eman nahi nioke nire buruari Baldako oroitzapenei atxikirik.

Amurizak bertsomindu ninduen ni, egun hartako Amurizak bereziki, eta zue-tako gehiago ere bai seguraski. Ordurarteko bertsogintzak ez zidan talan apartekorik egiten, ez behintzat nire indarrak oro hartara murgiltzeko lain. Ba omen ziren hotsak bizkaitar hark ikaragarri bertso ederrak botatzen ote zituen. «Baina mantso!» erantzungo zuen giputzetan klasi-kozale eta itxienak. Orduan purian zebiltzan bertsolariek antzeman omen zioten zer zetorren. «Hori ez dek ordea bertsoa!» tematuko ziren berrikuntza dastatzearen alferrez edo ezgaitasunez.

NIK ez nekien zer zen. Baina katigatu egin ninduen. Esanindar bortitza zuten haren esamoldeek. «Gizona ez da ogiz bakarrik bizi» gaia jarrita lehen bertsoa honela hasi zuen:

*Gai horrek badu mamia
baldin ez banago gor...*

Ez dut uste denboraz eta lapitzez ere inork hobetu dezakeenik. Eta bigarrenari hasera hau eman zion:

*Nik ez dakit ogi-puskak
indarririk baduenentz...*

Ogi-puskak, auskalo. Bertso hasiera horrek bazuen indarra aski Euskal Filologia ikasketak hasten ari zen honentzat.

Beste bi bertso amaiera josi zitzaizkidan gogoan betirako. Nik ezagutzen ez nituen kultur-koderen batetik sortuak ziren, hain mehatxu eta hain gordin:

*Esan dudana gezurra bada
urka nazazue bertan!*

*Hesteak harri bihur bekizkit
hori ez bada horrela!*

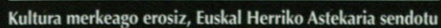
A ze danbatekoak! Hiperbolea beti txantxetarako erabiltzeko joera dugu-nontzat bide berriak begi bistan. Aitari hiru bertso bota behar izan zizkionean gehienongan sortu zuen zirrara. Hainbeste gauza kontatu zizkigun!: aita zuela inoiz geza inoiz gazia, guria beti, bertsotan egiten zuela eta hari zor ziola zaletasuna, gorriak paseak zirela baserrian, preso eramantzutela Zamorara... eta han zegoela hil zitzaion aita hura bizirik ikustea nahiago zuela edozer baino. Azken agurra berriz, honakoa bota zuen:

*Aizak hi txapel, zer sentitzen duk
ene eskura heltzean?
Ez haut buruan erabiliko
baizik zintzilik iltzean.
Iltzea berriz josia diat
nik dakidan bihotzean
han egongo haiz uda beroan
eta neguko hotzean
bizi naizela biontzat eta,
berarentzat ni hiltzean.*

EZ nuen, bertsozale helduberri, bere berean ulertu azken agurra. Iltzearen erreferentzia urrunegi geratzen zitzaidan bukaeratik, «goragi», bertsoa ongi gozatzen. Gerora joan nintzen ulertzen.

Nik uste Amuriza hasi zela bertsogintza «konplikatzan». Eta konplikazio horrek ondorengooi lanak eman badizkigu ere, xarma duela beregan. Neu bederen, gauza «zail» haiek probatzera abiatu nintzen entzun nuen unetik. Gaur berriz, hogeitaz urteena aprobetxatuz, gogora ekarri nahi izan ditut atzenduak geneuzkan hainbat bertso-printza. Geu gatzetzeko bate-tik, eta bestetik, bai baitut susmoa etxanoarrarekin ez garela izan behar bezain eskerroneko ●

“Aitari hiru bertso bota behar izan zizkionean gehienongan sortu zuen zirrara. Hainbeste gauza kontatu zizkigun!: aita zuela inoiz geza inoiz gazia, guria beti, bertsotan egiten zuela eta hari zor ziola zaletasuna, gorriak paseak zirela baserrian, preso eramantzutela Zamorara... eta han zegoela hil zitzaion aita hura bizirik ikustea nahiago zuela edozer baino”

Kontu zenbakia

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12

☎ 37 03 04

20160 Lasarte-Oria